Feodor Mihailovici Dostoievski

GAZDA

Partea întâi.

I.

Ordânov se hotărî, în sfârşit, să-şi schimbe locuinţa. Gazda lui, o femeie trecută de ani, foarte săracă, văduvă de funcţionar, la care stătea cu chirie într-o odaie, părăsise Petersburgul în împrejurări neprevăzute şi plecase undeva într-un fund de provincie, la nişte neamuri, fără să mai aştepte data de întâi, termenul chiriei. Aşteptând expirarea termenului, tânărul se gândea cu părere de rău la vechiul lui ungher şi era necăjit că trebuie să-l părăsească; sărac cum era, chiria apartamentului întrecea posibilităţile sale. Chiar a doua zi după plecarea gazdei, şi-a luat şapca şi a pornit pe ulioioarele Petersburgului, cercetând în hoinăreala lui toate biletele de închiriat prinse de porţile caselor: voia o casă mai obscură, mai populată, o casă de raport, unde putea cel mai lesne să găsească un colţişor potrivit la niscaiva chiriaşi săraci.

Căuta aşa de multă vreme, cu sârg, dar curând îl încercară senzaţii noi, aproape necunoscute. Începu să se uite în jurul său mai întâi distrat şi nepăsător, apoi cu atenţie şi, în sfârşit, stăpânit de o mare curiozitate. Gloata şi viaţa străzii, larma, mişcarea, noutatea

Feodor Mihailovici Dostoievski

GAZDA

Partea întâi.

I.

Ordânov se hotărî, în sfârşit, să-şi schimbe locuinţa. Gazda lui, o femeie trecută de ani, foarte săracă, văduvă de funcţionar, la care stătea cu chirie într-o odaie, părăsise Petersburgul în împrejurări neprevăzute şi plecase undeva într-un fund de provincie, la nişte neamuri, fără să mai aştepte data de întâi, termenul chiriei. Aşteptând expirarea termenului, tânărul se gândea cu părere de rău la vechiul lui ungher şi era necăjit că trebuie să-l părăsească; sărac cum era, chiria apartamentului întrecea posibilităţile sale. Chiar a doua zi după plecarea gazdei, şi-a luat şapca şi a pornit pe ulioioarele Petersburgului, cercetând în hoinăreala lui toate biletele de închiriat prinse de porţile caselor: voia o casă mai obscură, mai populată, o casă de raport, unde putea cel mai lesne să găsească un colţişor potrivit la niscaiva chiriaşi săraci.

Căuta aşa de multă vreme, cu sârg, dar curând îl încercară senzaţii noi, aproape necunoscute. Începu să se uite în jurul său mai întâi distrat şi nepăsător, apoi cu atenţie şi, în sfârşit, stăpânit de o mare curiozitate. Gloata şi viaţa străzii, larma, mişcarea, noutatea lucrurilor şi a stării sale – toată viaţa asta măruntă şi toate nimicurile cotidiene de care i s-a făcut de mult lehamite petersburghezului copleşit de

treburi, ocupat pururi în căutarea zadarnică, dar febrilă a unor mijloace de a se împăca cu situaţia lui şi de a afla linişte undeva într-un cuib călduţ, dobândit cu trudă, cu sudoare şi cu felurite alte mijloace, toată proza şi plictiseala asta vulgară treziră în el, dimpotrivă, o senzaţie calmă şi luminoasă de bucurie. Obrajii palizi i se acoperiră de o uşoară roşeaţă, ochii îi străluciră luminaţi parcă de o nouă speranţă; începu să tragă cu lăcomie, adânc, în piept, aerul rece şi proaspăt. Se simţi surprinzător de înviorat.

Dusese întotdeauna o viaţă tihnită, foarte retrasă. Cu vreo trei ani în urmă, terminându-şi studiile superioare şi devenind oarecum liber, se prezentase la un bătrânel pe care până atunci îl cunoştea numai din auzite şi unde aşteptase multă vreme până când lacheul în livrea a catadicsit să-l anunţe a doua oară. Pătrunsese apoi într-un salon cu tavanul înalt, întunecos, pustiu şi tare trist, aşa cum mai poţi întâlni încă în casele boierilor, casele acelea bătrî-neşti, cruţate de vreme; fusese primit aici de un bătrânel cu pieptul plin de decoraţii şi cu capul împodobit de un păr alb, prieten şi coleg de slujbă al tatălui, iar apoi tutorele său. Bătrî-nelul i-a înmânat un teanc subţire de bani. Suma era cu totul neînsemnată şi reprezenta tot ce mai rămăsese din moştenirea străbunicului vândută la licitaţie pentru datorii. Ordânov a intrat cu indiferenţă în posesiunea banilor, şi-a luat pentru totdeauna rămas bun de la tutorele său şi a ieşit în stradă. Era o seară de toamnă, rece şi sumbră. Tânărul s-a cufundat în gânduri, cu inima strânsă, cuprins de o tulbure mâhnire. Ochii îi ardeau; îşi simţea tot trupul năpădit de fierbinţeală. Pe drum şi-a făcut socoteala că mijloacele de care dispune i-ar permite să-şi ducă existenţa vreo doi-trei ani, ba chiar şi patru, însă mai mult nemâncat. Amurgea şi cernea o ploaie de toamnă. A închiriat primul ungher ce i-a ieşit în cale şi o oră mai târziu s-a mutat. Aici trăise ca într-o mânăstire, parcă s-ar fi lepădat de lume. In doi ani s-a sălbăticit de-a binelea.

S-a sălbăticit fără să bage de seamă; până acum, nici prin cap nu-i trecuse vreodată că mai există o altă viaţă, o viaţă zgomotoasă, agitată, în continuă frământare, mereu în schimbare, o viaţă care pururi te cheamă şi care întotdeauna, mai devreme sau mai târziu, te prinde în mrejele ei. E drept, nu se putea ca el să nu fi auzit de viaţa aceasta, dar n-o cunoscuse şi n-o căutase niciodată. Din copilărie, a trăit într-un cadru singular, izolat de restul lumii, iar acum această solitudine căpătase o finalitate, canali-zându-se într-o direcţie bine definită, îl mistuia o pasiune din cele mai intense, din cele mai nesăţioase, o patimă care vlăguieşte omul pentru toată viaţa şi nu mai îngăduie unor fiinţe ca Ordânov nici un contact cu sfera vreunei alte activităţi practice, a vieţii. Pasiunea aceasta era ştiinţa. Deocamdată, îi devorase tinereţea,
Otrăvindu-i ca o licoare amară şi îmbătătoare tihna nopţilor, ră-pindu-i hrana sănătoasă şi aerul curat ce-i lipsea întotdeauna în ungherul lui înăbuşitor, lucru pe care, orbit de pasiune, Ordânov nici nu voia să-l ia în seama. Era tânăr şi pentru moment nu pretindea mai mult. Pasiunea aceasta făcuse din el un prunc în faţa vieţii dinafară, care nu mai era în stare să-i sileascâ pe ceilalţi oameni de treabă să-i facă şi lui loc, atunci când avea să simtă nevoia să-şi statornicească şi el între dânşii un locşor al său. In mâinile unor oameni dibaci, ştiinţa este un capital, pe când patima lui Ordânov ajunsese o armă îndreptată împotriva lui însuşi.
Ceea ce îl îndemna să înveţe şi să ştie era mai mult o atracţie inconştientă decât un motiv logic, limpede, la fel ca şi în oricare altă activitate, fie chiar şi cea mai măruntă, care-l preocupase până atunci. Încă de pe când era copil, trecea drept un ins bizar şi nu semăna de fel cu tovarăşii săi de vârstă. Nu-şi cunoscuse părinţii. Din pricina firii lui ciudate, închise, avusese de îndurat cruzimile şi grosolăniile colegilor, ceea ce l-a făcut într-adevăr ursuz şi sălbatic, ducându-l treptat-treptat la însingurare, la o solitudine deplină. In îndeletnicirile lui retrase n-a existat, însă,

niciodată şi nu exista nici chiar acum o ordine şi un anumit sistem; îl stăpânea doar primul entuziasm, prima înflăcărare, prima febrilitate a artistului. Îşi făurise singur un sistem, închegat în el de-a lungul anilor şi în sufletul lui se conturase, încetul cu încetul, imaginea încă obscură, vagă, dar parcă plină de încântare a ideii întruchipate într-o formă nouă, străluminată şi forma aceasta încerca să răbufnească din sufletul lui, chinuindu-i-l; simţea încă timid originalitatea, specificul şi adevărul acestei forme: creaţia îi năpădea sufletul, creştea şi prindea puteri. Dar ziua întruchipării şi realizării era încă departe, poate foarte departe, poate că n-avea să vină niciodată!

Acum hoinărea pe străzi ca un înstrăinat, ca un pustnic, venit tam-nesam din schimnicia lui tăcută într-un oraş zgomotos şi plin de mişcare. Totul i se părea nou şi ciudat. Era însă atât de străin de lumea care clocotea şi hăuia în juru-i, încât nici măcar nu-i trecea prin gând să se mire de senzaţia lui ciudată. Părea că nici nu observă sălbăticia sa; dimpotrivă, în făptura lui se înfiripase un simţământ de bucurie, un fel de ameţeală, ca la acei înfometaţi cărora, după un post îndelungat, li s-a dat de băut şi de mâncat; deşi, fireşte, era ciudat faptul că o împrejurare nouă, atât de neînsemnată, ca schimbarea locuinţei putea să ameţească şi să tulbure pe un locuitor al Petersburgului, fie chiar şi pe Ordânov; nu e mai puţin adevărat, însă, că până atunci nu i se în-tâmplase aproape niciodată să iasă în oraş cu treburi.

Simţea o plăcere din ce în ce mai mare să hoinărească pe străzi. Holba ochii la tot ceea ce vedea ca un flâneur *.

Dar şi de data aceasta, credincios stării lui de spirit dintotdeauna, desluşea tabloul luminos ce se deschidea înainte-i, ca şi cum ar fi citit o carte printre rânduri. Totul îl uluia: nu lăsa să-i scape nici o impresie şi se uita cu o privire meditativă la feţele oamenilor care treceau pe stradă, cerceta chipul a tot ceea ce-l înconjura, asculta cu drag larma mulţimii, confruntând parcă în orâce-i ieşea în

cale gândurile născute în tihna nopţilor de singurătate. Adeseori îl uimea câte un lucru mărunt, iscând o idee şi pentru întâia oară i se făcu ciudă că ss îngropase de viu în chilia sa. Aici totul se desfăşura cu repeziciune; pulsul îi era mai plin şi mai iute, mintea, covârşită de singurătate, subţiată şi înălţată doar pe culmile unei activităţi pline de tensiune şi exaltare, lucra acum repede, calm şi cu îndrăzneală. In afară de aceasta, simţea parcă inconştient dorinţa de a se integra şi el cumva în viaţa asta străină lui, pe care până acum abia o cunoscuse sau, mai bine zis, o bănuise cu instinctul artistului. Inima începu, fără voie, să-i bată mai puternic, pătrunsă de nostalgia dragostei şi a simpatiei. Se uita mai atent la cei care treceau pe lângă dânsul; dar oamenii erau străini, preocupaţi, cufundaţi în gândurile lor. Aşa că, fără voia lui Ordânov, starea aceasta de seninătate începu să scadă, puţin câte puţin, din intensitate; realitatea îl apăsa acum, sădind în el, împotriva voinţei sale, un fel de teamă respectuoasă. Începu să se simtă obosit din pricina afluxului de impresii noi, necunoscute încă, întocmai ca un bolnav care s-a dat bucuros jos pentru întâia oară din patul lui. de suferinţă şi s-a prăbuşit, istovit de lumină, de strălucirea şi pulsaţia vieţii, de larma mulţimii pestriţe ce freamătă lângă el, tulburat şi ameţit de mişcarea din jurul său. Fu cuprins de regret şi de mâhnire. Începu să se teamă de viaţa lui, de toată activitatea sa şi chiar de viitor. Ideea cea nouă îi ucidea liniştea. Deodată îşi spuse că toată viaţa a fost un însingurat, că nu l-a iubit nimeni şi că nici el n-a fost în stare să iubească pe cineva. Nişte trecători cu care intrase în vorbă la începutul plimbării l-au privit aspru şi ciudat. Îşi da seama că-l luau drept un – nebun sau un om sucit, foarte original, ceea ce, de altfel, era întru

* Hoinar (fr.). 23 – Posloievski, Opere, voi. I

Totul adevărat. Şi-a adus aminte că întotdeauna cei din preajma lui se simţeau oarecum stânjeniţi de faţă cu el, că încă în copilărie fugeau toţi de dânsul pentru că prea era

închis şi îndărătnic din fire, pentru că înţelegerea sufletească ce exista la el – omul a cărui alcătuire morală nu se lăsa niciodată întrezărită – se manifesta greu, chinuit, fără ca alţii să bage de seamă şi asta l-a durut încă de mic, de pe vremea când s-a vădit că nu seamănă de loc cu ceilalţi copii de aceeaşi vârstă cu el. Acum îi veneau în minte toate astea şi îşi dădea seama că de-a lungul întregii lui vieţi, toţi l-au părăsit şi l-au ocolit.

A ajuns astfel undeva, la o periferie, departe de inima oraşului. După ce a îmbucat ceva într-un birt retras, a pornit din nou, hoinar. A străbătut iarăşi o mulţime de străzi şi de pieţe. Apoi s-au înşiruit dinainte-i garduri lungi, galbene şi cenuşii. Întâlnea acum, în locul palatelor impozante, căsuţe părăduite şi în acelaşi timp nişte clădiri uriaşe, ocupate de fabrici, monstruoase, înnegrite, roşii, cu coşuri ce se lungeau către cer. Peste tot era pustiu şi nu zăreai ţipenie de om; toate îl priveau parcă ursuz şi duşmănos: cel puţin aşa i se părea lui Ordânov. Se înserase. Strecurându-se pe o ulicioară lungă, a ieşit într-o piaţetă unde se afla o biserică modestă.

A intrat înăuntru cu gândurile răvăşite. Slujba tocmai se sfâr-şise; biserica era aproape goală, numai două babe mai stăteau încă îngenuncheate la intrare. Ţârcovnicul, un bătrânel cu părul alb, stingea luminările. Razele soarelui ce scăpata se revărsau într-un şuvoi larg de sus, printr-una din ferestruicile înguste ale turlei, scăldând într-o mare de lumină una din laturile bisericii; dar razele slăbeau din ce în ce şi cu cât se întunecau mai mult umbrele înserării sub bolţile bisericii, cu atât străluceau mai cu putere pe-alocuri icoanele aurite, luminate de pălălaia tremurată a candelelor şi a luminărilor. Într-un acces de adâncă şi tulburătoare melancolie şi stăpânit de un simţământ apăsător, Ordânov se rezemă de zid în ungherul cel mai întunecos al bisericii şi pentru o clipă îşi pierdu firul gândurilor. Se dezmetici doar atunci când sub bolţi răsunară ritmic paşii înfundaţi a doi credincioşi care tocmai intraseră. Ridică ochii şi la vederea

lor fu cuprins de o nestăpânită curiozitate. Noii veniţi erau un bătrân şi o femeie tânără. Rătrânul, înalt, se ţinea încă drept şi bine, dar era slab şi avea o paloare bolnăvicioasă. După înfăţişare, puteai să-l iei drept un negustor venit de undeva de departe. Avea pe el un caftan lung, negru, îmblănit, ca de zile mari, pe care-l purta descheiat. De sub caftan se zărea altă haină rusească, cu poalele lungi, încheiată de jos pină sus. Gâtul liber era înfăşurat neglijent cu o basma de un roşu-aprins; în mâini îşi ţinea căciula. Barba lungă, subţire, pe jumătate căruntă, îi cădea pe piept; sub sprâncenele stufoase, încrun-tace, sticlea o privire de foc, trufaşă şi iscoditoare. Femeia avea vreo douăzeci de ani şi era minunat de frumoasă. Îmbrăcată într-o şubiţă scumpă, albastră, avea capul acoperit cu o basma albă de atlaz, legată sub bărbie. Mergea cu ochii în pământ şi aerul de importanţă ce i se revărsa pe tot chipul, dându-i o înfăţişare gânditoare, se răsfrângea strident şi trist pe conturul dulce al liniilor gingaşe – copilăreşti şi blânde – ale feţei. Perechea aceasta, picată pe neaşteptate, avea ceva bizar.

Bătrânul se opri în mijlocul bisericii şi făcu câteva plecăciuni în toate părţile, deşi biserica era cu desăvârşire goală; însoţitoarea lui făcu aşişderi. Apoi bătrânul o luă de mână şi o duse la icoana mare a Maicii Domnului, al cărei hram îl purta biserica şi care strălucea dinaintea altarului în luminile orbitoare ce scânteiau pe odăjdiile de aur bătute cu pietre scumpe. Ţârcovnicul, ultimul care mai rămăsese în biserică, îl salută pe bătrân cu o respectuoasă plecăciune; acesta răspunse cu un semn din cap. Femeia se prosternă dinaintea icoanei. Bătrânul apucă de margine vălul ce atârna sub icoană şi i-l puse pe cap. în biserică se auzi un hohot de plâns înfundat.

Ordânov rămase uluit de solemnitatea întregii scene şi aştepta nerăbdător sfârşitul ei. După vreo câteva minute, femeia îşi săltă capul şi lumina puternică a candelei se răsfrânse iarăşi pe chipul ei minunat. Ordânov tresări şi

făcu un pas înainte. Femeia întinse mâna bătrânului şi amândoi porniră încet spre ieşire. În ochii ei de un albastru-închis, adumbriţi de gene lungi, lăsate în jos, care străluceau pe faţa albă ca laptele, tremurau lacrimi, prelingându-se pe obrajii palizi. Pe buze îi flutura un surâs; dar pe figură se desluşeau urmele unei spaime copilăreşti şi ale unei groaze tăinuite. Se lipise sfioasă de bătrân şi se vedea că tremura toată de tulburare.

Uluit, pătruns de un simţământ dulce şi stăruitor cum nu mai cunoscuse, Ordânov porni cu paşi repezi pe urma lor şi în pridvorul bisericii Ie tăie calea. Bătrânul se uită la dânsul cu o privire duşmănoasă şi aspră; femeia îl privi la rândul ei – dar era o privire distrată, de loc curioasă, ca şi cum cu totul alte gânduri ar fi stăpânit-o atunci. Fără să-şi dea seama nici el ce face, Ordânov se luă după ei. Se întunecase de-a binelea; Ordânov îi urma la oarecare depărtare. Bătrânul şi femeia cea tânără intrară într-o stradă mare şi larga, murdară, plină de ateliere de tot felul, dep'd^ zite de făină şi hanuri şi care ducea drept la barieră, apoi cotiră într-o ulicioară îngustă şi lungă, mărginită de amândouă părţile de garduri nesfârşite, care dădea drept în zidul uriaş, înnegrit* al unei clădiri masive cu trei etaje, prevăzută cu un pasaj prin care se putea ieşi într-o altă stradă, la fel de mare şi de animată* Cei doi se apropiau de clădire, când deodată bătrânul se întoarse şi se uita nerăbdător la Ordânov. Tânărul încremeni locului; toana asta a iui i se păru lui însuşi stranie. Bătrânul mai întoarse o dată capul, vrând parcă să se încredinţeze că ameninţarea lui şi-a făcut efectul, după care, împreună cu femeia cea tânără, pătrunse prin poarta îngustă în curtea casei. Ordânov se întoarse din drum.

Era cât se poate de prost dispus şi nemulţumit de el însuşi, căci îşi dădea seama că a pierdut ziua degeaba, că degeaba ostenise, ba încă sfârşise cu o prostie, dând înţeles de aventură unei întâmplări mai mult decât banale.

Oricât se arătase de înciudat de dimineaţă pe viaţa lui de pustnic, instinctul îl îndemna totuşi să fugă de tot ceea ce putea să-l distragă, să-l tulbure, să-l zguduie în lumea plăsmuirilor dinafară, spre paguba celor lăuntrice. Acum se gândea mâhnit şi oarecum căindu-se la ungherul lui plin de tihnă; apoi îl cuprinse un simţământ de regret şi se gândi îngrijorat la situaţia sa nerezolvată, la alergătura ce-l aştepta, şi, în acelaşi timp, îi fu necaz că poate, să-l frământe un lucru atât de mărunt. In cele din urmă, obosit, fără a mai fi în stare să lege două idei, ajunse târziu de tot la locuinţa sa şi constată uimit că trecuse fără să bage de seamă pe lângă casa în care locuia. Perplex, clătinând din cap la gândul că era atât de distrat, atribui această stare oboselii şi, urcând scara, intră în sfârşit în odaia lui de la mansardă. Aici aprinse luminarea şi în clipa următoare chipul femeii care plângea îi răsări în minte. Senzaţia era atât de vie, atât de puternică, inima lui reprodusese cu atâta dragoste trăsăturile acelea blânde şi calme ale feţei scăldate în lacrimi de veneraţie sau de căinţă copilărească, încât i se înceţoşară ochii şi simţi parcă un foc străbătându-i toate mădularele. Dar viziunea nu ţinu mult. După clipa de încântare, urmă un moment de reflecţie, apoi un simţământ de ciudă şi, în sfârşit, un fel de furie neputincioasă; fără să se dezbrace, se înfăşură în plapumă şi se trânti pe patul lui tare.

Se trezi dimineaţa destul de târziu, nervos, indispus şi deprimat, se pregăti zorit de plecare, străduindu-se aproape cu sila să se gândească la grijile de fiece zi şi porni în direcţia cu totul opusă plimbării din ajun; în cele din urmă, găsi o locuinţă, undeva la mezanin, la un neamţ sărac, poreclit Spiess, care stătea cu fiică-sa Tinchen. Primind arvuna, Spiess scoase numaidecât biletul de închiriat de Ja poartă, lăudă pe Ordânov pentru că iubea ştiinţele şi-i făgădui că o să facă şi el cu toată osârdia lecţii cu dânsul. Ordânov îi spuse că se mută pe seară. De-aici o porni spre casă, dar se răz-'gândi şi coti în altă parte; îşi

recăpătase vioiciunea şi zâmbi singur la gândul curiozităţii de care era însufleţit. Nerăbdător cum era, drumul i se păru peste măsură de lung; în sfârşit, ajunse la biserica unde intrase în ajun. Se slujea liturghia. Îşi alese un loc de unde putea să vadă aproape pe toţi credincioşii; dar cei pe care îi căuta nu se aflau aici. După o lungă aşteptare, ieşi roşind. Inăibuşindu-şi cu îndărătnicie simţământul ce i se iscase în suflet, fără voia lui, se străduia din răsputeri, cu toată încăpăţânarea, să-şi schimbe firul gândurilor. Zăbovi astfel asupra lucrurilor obişnuite ale vieţii de toate zilele şi îşi aduse aminte că e vremea să ia, masa; simţind că într-adevăr i s-a făcut foame, intră în acelaşi birt unde prânzise şi în ajun. Mai târziu nici nu-şi mai putea aminti cum a ieşit de-acolo. Hoinări mult, în neştire, pe străzi, pe ulicioare înţesate de oameni sau pustii, şi, în cele din urmă, ajunse departe, la marginea oraşului, unde se întindea în faţă-i câmpul îngălbenit; se dezmetici doar când tăcerea desăvârşită din partea locului îl izbi cu o impresie nouă, pe care n-o mai cunoscuse de multă vreme. Era o zi uscată şi geroasă, aşa cum se întâmplă adesea la Petersburg în octombrie. In apropiere se afla o căsuţă, lângă care zăceau două clăi de fân; un căluţ costeliv, cu capul plecat şi cu buza de jos răsfrântă, aştepta deshămat lângă un faeton cu două roţi. Căluţul părea dus pe gânduri. Lângă o roată ruptă, un dulău rodea, mârâind, un ciolan, iar un copilaş de vreo trei ani, numai în cămăşuţă, se uita mirat, scărpinându-şi capul bălai şi ciufulit, la orăşanul singuratic ce nimerise aici. In dosul casei se întindeau ţarini şi grădini de zarzavat. La marginea cerului albastru se desluşeau fâşii negre de pădure, iar din partea cealaltă, se apropiau nori grei de zăpadă, gonind parcă din urmă un cârd de păsări călătoare, care se înşiruiau în tăcere, una după alta, pe cer. Pretutindeni stăruia liniştea şi un fel de tristeţe solemnă, totul, părea că încremenise în aşteptare. Ordânov porni mai departe, dar pustiul nu făcea decât să-l apese şi mai mult. Se întoarse şi o luă spre oraş, de unde răzbi deodată

dangătul plin al clopotelor care chemau la vecernie; grăbi pasul şi curând intră iarăşi în biserica atât de familiară din ajun.

Necunoscuta era acolo.

Stătea în genunchi chiar la intrare, în mijlocul mulţimii de credincioşi. Ordânov îşi făcu loc prin îmbulzeala de oameni sărmani, babe îmbrăcate în zdrenţe, betegi şi schilozi care aşteptau pomană în uşa bisericii şi se lăsă în genunchi lângă dânsa. Hainele lui se atingeau de ale ei; îi auzea răsuflarea întretăiată strecurându-se printre buzele ce şopteau o rugă fierbinte. Ca şi data trecută, chipul ei exprima cucernicie adâncă şi lacrimile şiroiau iar şi se uscau pe obrajii ei fierbinţi, spălând parcă cine ştie ce fărădelege cumplită. In locul unde stăteau amândoi era cu desăvârşire întuneric şi doar în răstimpuri flacăra palidă şi tremurată a unei candele, legănată de vântul ce răzbea printr-o ferestruică îngustă, deschisă, îi lumina faţa, ale cărei trăsături se întipăriseră puternic în memoria tânărului, tulburându-i vederea şi sfâşiindu-i nespus de dureros inima. Dar chinul acesta avea ceva îmbătător. In cele din urmă, nu se mai putu stăpâni: îşi simţi tot pieptul înfiorat de un freamăt adânc şi într-o clipă se lăsă biruit de o pornire nespus de dulce; izbucnind în plâns, Ordânov îşi lipi capul înfierbântat de pardoseala rece a bisericii. Nu auzea şi nu simţea nimic, afară de durerea din inima lui, ce se oprea parcă în loc, apăsată de dulci chinuri.

Poate că singurătatea făcuse să crească într-însul sensibilitatea aceasta nemaipomenită, lăsând simţămintele descoperite şi lipsite de apărare; ori poate că tăcerea apăsătoare, înăbuşitoare, deznădăjduită a nopţilor de veghe, cu năzuinţe tulburi şi cu irezistibila cutremurare a spiritului, a fost aceea care pregătise izbucnirea aceasta a inimii, gata, în sfârşit, să se reverse toată; aşa-i era dat ei să fie, precum într-o zi de arşiţă cumplită se întunecă deodată cerul şi furtuna revarsă ploaie şi foc pe pământul înfometat, agăţând mărgăritarele ploii pe crengile de smaragd,

răvăşind iarba şi holdele, aşternând la pământ cupele gingaşe ale florilor, pentru ca apoi, la primele raze ale soarelui, toate să prindă iarăşi viaţă, să se avânte şi să se ridice solemn în întâmpinarea lui, trimiţându-şi până la cer minunatele miresme dulci, veselindu-se şi bucurându-se de viaţa înnoită. Acum, însă, Ordânov nici nu s-ar fi putut gândi la ceea ce se petrece cu el, căci abia mai ştia de dânsul.

Aproape că nici nu băgă de seamă când se sfârşi slujba; se dezmetici strecurându-se în urma necunoscutei prin mulţimea bulucită la ieşire. Din când în când, întâlnea privirea ei mirată şi luminoasă. Nevoită să se oprească din clipa-n clipă în loc, din pricina mulţimii, ea întoarse de câteva ori capul înspre Ordânov; se vedea cum mirarea ei creşte tot mai mult şi deodată se aprinse toată, ca învăluită de o pălălaie. In clipa aceea, răsări iarăşi din mulţime bătrânul din ajun şi o luă de mână. Ordânov întâlni din nou privirea lui răutăcioasă şi ironică şi o furie ciudată îi prinse inima în ghearele ei. In cele din urmă, o pierdu din vedere în întuneric; atunci, făcând un efort suprem, se smuci înainte şi ieşi din biserică. Dar aerul proaspăt al înserării nu izbuti să-l învioreze: respiraţia se îneca şi se oprea în pieptul lui şi inima începu să-i bată rar şi cu putere, ca şi cum ar fi vrut să-i străpungă pieptul. In sfârşit, constată că pierduse într-adevăr pe cei doi necunoscuţi; nu se vedeau nici pe stradă, nici în ulicioară. Dar în capul lui Ordânov se şi născu o idee, se urzi unul din acele planuri precise şi stranii, care, deşi par întotdeauna extravagante, izbândesc aproape întotdeauna, îndeplinite fiind cu hotărâre; a doua zi, la ceasurile opt dimineaţa, se apropie de casa cu pricina dinspre ulicioară şi intră în curtea din dos, strimtă şi murdară, ca un fel de groapă pentru gunoi. Rândaşul, care trebăluia în curte, se opri din lucru, îşi rezemă bărbia de coada lopeţii, îl măsură pe Ordânov din cap până-n picioare şi-l întrebă ce doreşte.

Era un om tânăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, mic de stat, cu faţa grozav de bătrânicioasă, plină de creţuri. Era

tătar.
— Caut locuinţă, îi răspunse nerăbdător Ordânov.
— Ce fel? Întrebă tătarul cu un surâs batjocoritor. Se uita la Ordânov, de parcă ar fi ştiut despre ce era vorba.
— O cămăruţă de închiriat, răspunse iar Ordânov.
— In curte aia nu estem nimic, spuse misterios omul.
— Dar aici?
— Nu estem nici aici. Şi cu asta, puse mâna pe lopată.
— Poate găsesc totuşi la careva, stărui Ordânov, dându-i un gologan.
Tătarul se uită la Ordânov, luă gologanul, apoi se apucă iar de lopată şi după câteva clipe de tăcere rosti un „nu, nu estem nimic de închiriat". Dar tânărul nu-l mai asculta; el păşea acum pe scândurile putregăite ce tremurau sub picioarele lui, întinse peste o băltoacă şi care duceau la singura ieşire ce dădea în această curte dintr-o aripă a clădirii, neagră şi hâdă, cufundată parcă în apa murdară. La parter locuia un dricar, un om sărac. Trecând de atelierul cu iscusinţă orânduit al acestuia, Ordânov urcă pe o scară în spirală, dărăpănată şi alunecoasă, la primul etaj, dibui pe întuheric o uşa grea, lucrată ca din topor şi acoperita cu nişte rupturi de rogojini, găsi clanţa şi întredeschise uşa. Nu se înşelase. Dinaintea lui stătea bătfânul cu pricina, uitându-se la el ţintă, grozav de mirat.
— Ce doreşti? Întrebă acesta scurt, aproape în şoaptă.
— Aveţi ceva de închiriat? Se interesă Ordânov, uitând aproape cu desăvârşire tot ce voia să spună. In spatele bătrânului o zări pe necunoscută.
Fără să răspundă^ bătrânul dădu să închidă uşa, împingându-l afară pe Ordânov.
— Avem de închiriat, se auzi deodată vocea blândă a tinerei femei.
Bătrânul lăsă uşa liberă.
— Am nevoie de un ungher, spuse Ordânov, intrând repede în odaie şi adresându-se frumoasei femei.

Se opri însă zăpăcit, încremenit parcă, privindu-şi viitoarele gazde; în ochii lui se desfăşură o uluitoare scenă mută. Pe faţa bătrânului se aşternuse o paloare cadaverică; omul părea gata-gata să leşine. O învălui pe femeie cu o privire ca de plumb, fixă şi pătrunzătoare. La început, păli şi ea, dar apoi sângele îi năvăli în obraji şi ochii ei sclipiră într-un chip ciudat. Femeia îl conduse pe Ordânov într-o odăiţă alăturată.

Toată locuinţa era alcătuită dintr-o încăpere destul de spaţioasă, împărţită prin doi pereţi de scânduri în trei încăperi mici; din antreu dădeai pe o săliţă îngustă şi întunecoasă, drept înainte se făcea o uşă într-una din despărţituri, care dădea, pare-se, în dormitorul gazdelor. In dreapta, trecând prin săliţă, dădeai în odăiţa de închiriat. Era lunguiaţă şi strimtă, îndesată de despărţi-tură Jângă două ferestruici joase. Se îngrămădeau acolo cele trebuincioase în orice locuinţă; aspectul era sărăcăcios şi înghesuit, dar pe cât cu putinţă curat. Mobilierul era alcătuit dintr-o masă simplă, albă, două scaune la fel de simple şi o laiţă de-a lungul celor doi pereţi. O icoană mare, bătrânească, cu o cununiţă aurită, stătea deasupra unei policioare într-un colţ şi dinaintea ei ardea o candelă. În odaia asta, se afla o sobă rusească mare şi greoaie, răs-punzând şi în săliţă. Era limpede că într-o astfel de locuinţă nu puteau să convieţuiască trei persoane.

Începură să se tocmească, dar într-un chip dezlânat şi abia în-ţelegându-se între ei. La doi paşi de tânăra femeie, Ordânov îi auzea bătăile inimii; o vedea cum tremură toată de emoţie, ori, poate, de spaimă. În cele din urmă, se învoiră într-un fel. Tânărul spuse că se mută numaidecât şi îşi aruncă ochii la stăpânul casei. Bătnânul stătea în uşă, palid încă la faţă, dar zâmbind îngândurat. Întâlnind privirea lui Ordânov, îşi încruntă iar sprâncenele.

— Act de identitate ai? Întrebă el deodată scurt, cu o voce puternică, deschizând înaintea lui uşa care dădea în antreu.

— Am! Răspunse Ordânov, uşor nedumerit.

— Cum te cheamă?

— Vasili Ordânov, nobil, nu am serviciu, îmi văd de treburile mele, răspunse el, imitând tonul bătrânului.

— Şi eu la fel, îl informă la rându-i bătrânul. Mă numesc Ilia Murin, târgoveţ; ţi-ajunge atâta? La revedere.

O oră mai târziu, Ordânov se mută în locuinţa cea nouă, spre mirarea lui şi a neamţului care începuse să bănuiască, laolaltă cu docila Tinchen, că acest chiriaş picat din senin îi înşelase încrederea. Ordânov nu înţelegea nici el cum s-au petrecut toate astea şi nici nu voia să înţeleagă.

II.

Inima îi bătea cu atâta putere, încât privirea i se înceţoşase şi îl cuprinse parcă o ameţeală. Se apucă maşinal să-şi aranjeze bagajul sărăcăcios în noua locuinţă, desfăcu bocceaua cu felurite lucruri de trebuinţă, deschise lada cu cărţi şi începu să le rânduiască pe masă; dar curând se lăsă de toate îndeletnicirile astea. Îi răsărea mereu în minte chipul femeii, care, ieşindu-i în cale, tulburase şi zguduise toată existenţa lui şi care îi umplea inima de o năvalnică şi înfrigurată bucurie; în viaţa lui mizeră pătrunsese deodată atâta fericire, încât gândurile i se întunecau şi, descumpănit, cuprins de o tulburătoare nostalgie, îşi simţea inima pierită. Luă buletinul de identitate şi îl duse stăpânului casei, în speranţa s-o vadă pe femeie. Dar Murin abia întredeschise uşa, luă actul, spunându-i: „Bine, vezi-ţi liniştit de treabă" şi se zăvorî iarăşi în odaia sa. Un sentiment neplăcut puse stăpânire pe Ordânov. Fără să ştie nici el de ce, îi venea greu să se uite la bătrânul acesta. Era cev<t dispreţuitor şi răutăcios în privirea lui. Dar impresia asta neplăcută se risipi curând. Ordânov trăia de trei zile ca într-un vârtej, în comparaţie cu liniştea de mai înainte din viaţa lui; dar nu putea să se gândească la asta, ba se şi temea s-o facă. Totul se învălmăşise şi se amestecase în existenţa lui; simţea vag că viaţa lui s-a frânt

3GJ

Parcă în două; o singură năzuinţa, o singură aşteptare pusese stă* pânire pe dânsul şi nici un alt gând nu-l mai stânjenea.

Se întoarse în odăiţa lui nedumerit. Aici, lângă vatra cuptorului, unde se gătea mâncarea, trebăluia o băbuţă mică şi încovoiată, atât de murdară şi îmbrăcată în nişte zdrenţe atât de respingătoare, încât ţi-era mai mare mila când te uitai la ea. Părea mânioasă şi în răstimpuri bombănea ceva, morfolindu-şi buzele. Ei a slujnica gazdelor. Ordânov încercă să intre în vorbă cu dânsa, dar bătrâna nu-i răspunse, se vede treaba din răutate. În sfârşit, sosi ora mesei; bătrâna scoase din cuptor oala cu ciorbă, plăcintele, fiertura de carne de vită şi le duse stăpânilor. Apoi servi aceleaşi feluri şi lui Ordânov. După prânz, în casă se lăsă o linişte mormântală.

Ordânov luă o carte şi o frunzări îndelung, silindu-se să pătrundă înţelesul celor citite de câteva ori până acum. Neîăbdător, azvârli cartea şi încercă din nou să pună ordine în lucrurile sale; în cele din urmă, îşi luă şapca, aruncă mantaua pe umeri şi ieşi în stradă. Mergând la întâmplare, fără să vadă drumul, se străduia, pe cât era cu putinţă, să se concentreze, să-şi adune gândurile răvăşite şi să chibzuiască un pic asupra situaţiei sale. Dar sforţarea nu-l făcea decât să sufere, îl tortura. Când îl cuprindeau frigurile, când îl apuca fierbinţeala, iar în răstimpuri inima începea să-i bată cu atâta putere, încât se vedea nevoit să se rezeme de câte un zid. „Nu, mai bine moartea, mai bine moartea", şoptea cu buzele arse, tremurătoare, gândindu-se prea puţin la ceea ce spune. A mers aşa multă vreme; în cele din urmă, simţind că l-a pătruns ploaia până la oase şi băgând de seamă abia acum că toarnă cu găleata, se întoarse acasă. Aproape de casă îl zări pe rândaş. I se păru că tătarul l-a privit o vreme atent şi curios, iar apoi, când a băgat de seamă că a fost observat, şi-a văzut mai departe de treabă.

— Să trăieşti, spuse Ordânov, ajungându-l din urmă. Gum te cheamă?

— Rândaş, aşa mă cheamă, răspunse omul rânjind.

— Eşti de mult în slujbă aici?

— De mult.

— Gazda mea e târgoveţ? —- Târgovăţ, dacă aşa a zis. - Şi cu ce se ocupă?

— Boleşte; trăieşte şi se roagă lui Dumnezeu – asta face.

— Ea e nevasta lui?

— Care nevastă?

— Care stă cu el.

— Nevastă o fi, dacă aşa a zis. Rămâi sănătos, cucoane.

Şi, ducând mâna la căciulă, tătarul intră în chilioara lui.

Ordânov intră şi el în casă. Bătrâna îi deschise uşa, molfăind din buze şi bodogănind, apoi puse zăvorul şi se sui pe cuptorul unde-şi ducea traiul. Amurgea. Ordânov se duse după foc şi văzu că uşa de la odaia gazdelor avea lacătul pus. O strigă pe bătrâna, care, sprijinită într-un cot, se uita cu băgare de seamă la el de pe cuptor, întrebându-se parcă ce-o fi având omul ăsta cu lacătul stăpânilor; fără să spună o vorbă, îi aruncă o cutie de chibrituri. Ordânov se întoarse în odaie şi se apucă iar, pentru a suta oară, de lucrurile şi de cărţile sale. Curând însă, întrebându-se nedumerit ce-o fi cu el, se aşează pe laviţa din odaie şi se lăsă furat de somn. În răstimpuri se dezmeticea şi îşi dădea seama că somnul lui n-a fost somn, ci un fel de piroteală chinuitoare, bolnăvicioasă. Auzi zgomotul uşii, o auzi deschizându-se şi pricepu că s-au întors gaz-dsle de la vecernie. Atunci îi veni în minte că trebuie să se ducă la ei după ceva. Se ridică şi i se păru că a pornit-o spre dânşii, când, deodată, făcu un pas greşit şi căzu peste grămada de lemne aruncate de bătrâna în mijâucul camerei. În clipa asta îşi pierdu cu desăvârşire cunoştinţa şi când deschise ochii după multă vreme, constată mirat că stătea întins pe aceeaşi laviţă, aşa îmbrăcat cum era şi că deasupra lui se aplecase cu grijă şi duioşie faţa unei femei nespus de

frumoase, parcă umezită toată de nişte lacrimi domoale de mamă. Simţi cum îi punea cineva sub cap o pernă, cum punea pe el ceva călduros şi cum i se lipi., de fruntea înfierbântată o mână gingaşă. Vru să mulţumească, vru să apuce mâna asta şi s-o ducă la buzele lui arse, s-o ude cu lacrimi şi s-o sărute, s-o sărute o întreagă veşnicie. Ar fi vrut să-i spună multe – tare multe, dar ce anume nici el nu ştia; în clipa aceea simţi un dor do moarte. Dar mâinile lui erau ca de plumb şi nu era în stare să le mişte; amuţise parcă şi n-auzea decât sângele cum se împrăştie prin toate arterele, săltându-l parcă din pat. Cineva îi dădu apă. În cele din urmă, căzu în nesimţire.

Se deşteptă de dimineaţă, pe la ceasurile opt. Soarele îşi az-vârlea razele într-un snop de aur prin geamurile verzui, mucegăite, ale odăiţei lui; o stranie senzaţie de bucurie mângâia toate mădularele bolnavului. Era calm şi senin, nespus de fericit. I se părea că cineva fusese adineauri la căpăttâiul lui. Se trezi, căutând cu grijă în juru-i făptura aceea nevăzută; ar fi vrut atât de mult să-şi îmbrăţişeze prietenul şi să spună pentru întâia oară în viaţă: „Să trăieşti, bună dimineaţa, dragul meu".

I

— Ce mult ai dormit! Rosti o voce duioasa de femeie. Ordânov întoarse capul şi asupră-i se aplecă, cu un zâmbet prietenos şi luminos ca soarele, faţa frumoasei sale gazde.

— Ce multă vreme ai fost bolnav, spuse ea. Hai, scoală-te; ce stai aşa legat de pat? Libertatea e mai dulce ca pâinea şi mai frumoasă ca soarele. Scoală, scumpule, scoală!

Ordânov îi apucă mâna şi i-o slrânse cu putere. I se părea că încă mai visează.

— Stai că ţi-am fiert un ceai; vrei ceai? Să vrei, că o să-ţi iacă bine. Am fost şi eu bolnavă şi mă pricep.

— Da, dă-mi să beau, zise Ordânov cu glasul stins şi se ridică în picioare. Era încă foarte slăbit. II trecu un fior prin spate; îl dureau toate mădularele, de parcă ar fi fost zdrobite. Inima lui, insă, era uşoară şi razele soarelui

păreau că-l încălzesc cu o bucurie luminoasă şi solemnă. Simţea că pentru el a început o viaţă nouă, năvalnică şi nevăzută. Capul îi fu prins de o uşoară ameţeală.

— Te cheamă Vasili, nu? Întrebă ea; ori n-am auzit eu bine, ori parcă aşa-ţi spunea ieri dumnealui.

— Da, Vasili. Dar pe dumneata cum te cheamă? Întrebă Ordânov şi se apropie de dânsa, abia ţinându-se pe picioare. Se clătină. Femeia îl apucă de mâini şi izbucni în râs.

— Pe mine mă cheamă Katerina, spuse ea, uitându-se în ochii lui cu ochii ei mari, albaştri, limpezi. Amândoi se ţineau de mâini.

— Vrei să-mi spui ceva? Rosti ea în cele din urmă.

— Nu ştiu, răspunse Ordânov cu vederea înceţoşată.

— Ian te uită la dumnealui! Ei haide, haide, scumpule, nu te mai necăji; şezi colea la masă, în bătaia soarelui; şezi binişor şi nu te ţine după mine, adăugă tânăra femeie, văzând că bolnavul făcuse o mişcare de parcă ar fi vrut s-o reţină. Las' că mă-ntorc numaidecât şi ai să te uiţi Ia mine cât îi vrea.

Câteva clipe după aceea îi aduse un pahar de ceai, îl puse pe masă şi se aşează dinaintea lui Ordânov.

— Poftim, bea, zise. Ce, te doare capul?

— Nu, acuma nu mă mai doare. Nu ştiu, poate că mă doare. Nu vreau. Ajunge, ajunge! Nu ştiu ce-i cu mine, zise el, sufo-cându-se şi găsind, în sfârşit, mâna femeii. Stai aici, nu pleca de lângă mine; dă-mi, dă-mi mâna dumitale. Mi se întunecă în faţa ochilor; mă uit la dumneata ca la soare, zise apoi, smulgându-şi parcă cuvintele din inimă şi încremenind de încântare în timp ce le rostea. Simţea un nod în gât şi era gata-gata să izbucnească în hohote de plâns.

— Sârmăiie, se vede că n-ai aviit un om bun lingă tine. Eşti singur-singurel. N-ai neamuri?

— N-am pe nimeni, sunt singur. Dar nu-i nimic! Acum mi-e mai bine. Mi-e bine acum! Spuse Ordânov, parcă în delir. I se părea că odaia se învârte în jurul lui.

— Şi eu am stat mulţi ani fără sa vad oameni. Te uiţi aşa la mine. Rosti ea după o pauză-

— Şi. Ce vrei să spui?

— Ochii mei parcă te încălzesc 1 Ştii, când iubeşti pe cineva. Eu, una, te-am primit în inima mea de la cele dintâi cuvinte pe care le-ai rostit. Dacă o fi să te mai îmbolnăveşti, am să te îngrijesc iarăşi. Dar să nu te îmbolnăveşti, nu. Ai să te faci bine şi-o să trăim ca frate şi soră. Vrei? Să ştii că e greu să dobândeşti o soră, dacă nu ţi-a dat Dumnezeu o soră adevărată.

— Cine eşti tu? De unde eşti? Rosti Ordânov cu glasul stins.

— Nu sunt de-aici. Dar ce te priveşte asta? Ştii, cică trăiau odată, într-un codru des, doisprezece fraţi şi în codrul acela s-a rătăcit o fată frumoasă. Fata a intrat în casa lor şi a făcut rânduiaiă acolo, punându-şi toată dragostea în treaba asta. Când au venit fraţii, au băgat de seamă că au avut musafir de o zi, pe fată. Au strigat-o şi ea li s-a înfăţişat. I-au spus soră şi au lăsat-o în voia ei şi le-a fost ca o soră iubitoare la toţi doisprezece. Cunoşti povestea?

— O cunosc, şopti Ordânov.

— E tare bine să trăieşti; dumitale îţi place să trăieşti pe lumea asta?

— Da, da; să trăieşti o viaţă de om, să trăieşti mult, răspunse Oidânov.

— Nu ştiu, făcu gânditoare Katerina, eu mai că mi-aş dori moartea. E bine să iubeşti viaţa şi să iubeşti oamenii buni, da. Vezi că iar te-ai făcut alb ca varul!

— Da, se-nvârteşte odaia cu mine.

— Stai să-ţi aduc aşternutul meu şi perna, altă pernă; ţi-aştem aici. Ai să adormi şi ai să mă visezi şi atunci o să-ţi treacă boala. Bătrâna noastră e beteagă şi ea.

Femeia mai vorbea încă în vreme ce făcea aşternutul şi în răstimpuri se uita zâmbitoare, peste umăr, la Ordânov.

— Ce de-a cărţi ai! Spuse ea, mişcând lada din loc.

Se apropie de dânsul, îl apucă cu mâna dreaptă, îl duse la pat, îl culcă şi-l înveli cu plapuma.

— Cărţile îl strică pe om, aşa se Spline, urmă femeia, câătinind gânditoare din cap. Iţi place să citeşti cărţi?

— Da, răspunse Ordânov, fără să ştie dacă a adormit ori nu şi strângând mai cu putere mâna Katerinei, ca să se încredinţeze că nu doarme.

— Dumnealui are multe cărţi; şi ce cărţi! Zice că sunt sfinte, îmi citeşte mereu din ele. Am să ţi le arăt mai târziu; ai să mă lămureşti şi pe mine pe urmă: ce-mi tot citeşte din ele?

— Am să te lămuresc, şopti Ordânov, fără a-şi lua ochii de la dânsa.

— Iţi place să te rogi? Întrebă tânăra femeie după un răstimp. Ştii ceva? Mie mi-e teamă mereu, mi-e teamă.

Nu-şi sfârşi vorba, cu gândul pierdut undeva. Până la urmă Ordânov duse mâna ei la buze.

— De ce-mi săruţi mâna? (Obrajii i se îmbujorară uşor.) Poftim, sărută-le, adăugă femeia, râzând şi întinzându-i amândouă mâinile; apoi îşi retrase una şi o puse pe fruntea lui înfierbântată, după care se apucă să-i îndrepte şi să-i netezească părul. Obrajii i se îmbujorau tot mai tare; în cele din urmă, se aşează pe podea, lângă pat şi îşi lipi obrazul de obrazul lui; răsuflarea ei caldă şi jilavă îi foşnea pe faţă. Deodată Ordânov simţi cum din ochii ei se revarsă un potop de lacrimi fierbinţi, care căDeau ca plumbul Lopit pe obrajii lui. Slăbiciunea îl cuprindea tot mai mult; nu mai putea să mişte mâna. In clipa aceea, se auzi o bătaie în uşă şi ţăcăni clanţa. Ordânov mai auzi o clipită cum bătrmul, gazda lui, a intrat în odaia cealaltă. O auzi apoi pe Katerina ridicându-se şi luându-şi cărţile fără grabă, câtuşi de puţin tulburată, văzu cum face asupră-i semnul crucii la plecare şi închise ochii. Deodată, un sărut fierbinte şi lung îi înfiora buzele arse; era ca şi cum un cuţit i-ar fi străpuns inima. Scoase un ţipăt slab şi îşi pierdu cunoştinţa.

Apoi începu pentru el o viaţă ciudată.

Uneori, în clipele când îşi recăpăta puţin de tot cunoştinţa, i se năzărea că e osândit să trăiască într-un somn lung, nesfârşit, frământat de cumplite şi sterpe nelinişti, de luptă şi de suferinţă, îngrozit, căuta să se împotrivească acestei fatalităţi ce-l apăsa, dar după o zbatere aprigă şi deznădăjduită, o putere necunoscută îl răpunea din nou şi atunci simţea limpede cum se pierde iar, cum se cască înainte-i o beznă adâncă, de netrecut şi el se aruncă în-tr-însa cu un strigăt de jale şi de deznădejde. Câteodată trăia clipe de nemaipomenită, nimicitoare fericire, ca şi atunci când puterea

De viaţă irumpe nestăvilită în toată făptura omului, când trecutul se limpezeşte, când răsună solemn şi vesel clipa luminoasă a prezentului şi apare în vis, ca aievea, viitorul necunoscut; când, ca o rouă dătătoare de viaţă, se strecoară în suflet o speranţă ce nu poate fi cuprinsă în cuvinte; când îţi vine să chiui de bucurie; când ţi se pare că trupul ţi-e neputincios în faţa acestui belşug de simţăminte, că tot firul existenţei se destramă şi când, totodată, îţi binecuvântezi viaţa care se înnoieşte şi se transfigurează. Uneori cădea într-o stare de toropeală şi atunci tot ce i se întâmplase în ultimele zile revenea, perindmdu-i-se prin minte ca un roi răzvrătit şi tulbure; dar viziunea apărea ciudată şi misterioasă. Alteori, bolnavul uita ce-a fost cu el şi se mira că nu se află în vechea lui locuinţă, la vechea lui gazdă. Se întreba nedumerit de ce bătrânica aceea nu se apropie, aşa cum făcea întotdeauna la ceasul târziu al amurgului, de soba ce sta să se stingă inundând în răstimpuri cu o lumină slabă şi tremurată tot colţul întunecos al odăii, şi, aşteptând să se stingă focul, nu-şi încălzeşte, ca de obicei, mâinile osoase şi tremurânde la jarul mocnit, boscorodind şi şuşotindu-şi mereu vorbe neînţelese şi uitându-se din când în când nedumerită la dânsul, chiriaşul ciudat, pe care-l socotea zănatic din pricină că stă prea mult aplecat asupra cărţilor. Alteori îşi

amintea că se mutase într-o altă locuinţă; dar cum se făcuse, ce se întâmplase cu el şi de ce se mutase, nu ştia, cu toate că o neîntreruptă şi nestăvilită năzuinţă îi oprea bătăile inimii. Dar încotro năzuia, ce anume îl chema şi-l chinuia, cine azvârlise într-însul flacăra asta îngrozitoare care-l înăbuşea şi-i mistuia tot sângele? Nu ştia şi nu-şi aducea aminte. Adesea prindea lacom cu mâinile o umbră, adesea auzea foşnetul unor paşi uşori, apropiaţi, lângă patul lui şi şoapta dulce, ca un viers, a unor vorbe gingaşe şi duioase, rostite de cineva; pe faţa lui luneca o răsuflare umedă şi întretăiată şi atunci toată fiinţa i se înfiora de dragoste; lacrimi fierbinţi îi ardeau obrajii încinşi şi deodată un sărut lung şi suav îi încleşta buzele; atunci viaţa lui se mistuia într-un chin fără sfârşit; părea că toată existenţa, că lumea întreagă se curmă, încremenind pentru veacuri şi veacuri în jurul lui şi peste toate se aşternea noaptea lungă a mileniilor.

Deodată se vedea parcă din nou în anii firavi şi lipsiţi de griji ai îndepărtatei copilării, cu bucuria lor luminoasă, cu fericirea lor nestinsă, cu primele înmuguriri uluitoare, dulci ale vieţii, cu roiurile de duhuri bune ce-şi luau zborul de sub fiecare floare pe cave o rupea şi se jucau cu el pe tăpşanul verde dinaintea căsuţei împrejmuite de salcâmi; ele îi zâmbeau din necuprinsul lac de cleştar, pe al cărui ţărm zăbovea ceasuri întregi, ascultând cum se izbesc valurile unele de altele, sau foşneau în jurul lui din aripi, împresurând cu drag micu-i leagăn cu visuri senine şi voioase, atunci când maică-sa, aplecându-se asupra lui, îl binecuvânta, îl săruta, îngâna încetişor un cântec de leagăn în nopţile lungi şi fără griji. Apoi i se înfăţişa brusc o făptură care-l tulbura, făcându-l să încerce un simţământ de spaimă peste puterea de închipuire a unui copil; făptura aceasta picura cea dintâi otravă a durerii şi a lacrimilor în viaţa lui. Simţea vag cum un bătrân pe care nu-l cunoaşte ţine în puterea lui anii ce avea să-i trăiască de-aci înainte şi, înfiorat, nu-şi putea lua ochii de la dânsul. Bătrânul acesta îl

urmărea cu răutatea lui pretutindeni. Se iţea şi-i făcea semne înşelătoare din cap de după fiecare tufă din crâng, rânjea la el ca să-l necăjească, lua chipul fiecărei păpuşi a copilului, schimono-sindu-se şi hohotind de râs în mâinile lui, ca un spiriduş rău şi urâcios; asmuţea asupră-i pe colegii săi de şcoală, cei lipsiţi de omenie, sau, aşezându-se cu copiii în bancă şi scălâmbăindu-se, se iţea de după fiecare literă a manualului său de gramatică. Apoi, când somnul îi închidea ochii, bătrânul cel rău se aşeza la căpătâiul său. Mâna bătrânului a alungat roiul duhurilor bune ce-şi foşneau aripile de aur şi de safir în jurul leagănului, a îndepărtat-o pentru totdeauna de el pe biata maică-sa şi a început să-i înşire în şoaptă, nopţi de-a rândul, o poveste lungă lşi minunată, cu neputinţă de pătruns pentru sufletul lui fraged, dar care-l chinuia şi-l tulbura, sădind în el groaza şi o patimă nefirească la un copil. Dar bătrânul cel rău nu asculta de plânsetele şi rugăminţile lui şi sporovăia într-una, până-l aducea într-o stare de toropeală, făcându-l să cadă în nesimţire. Apoi copilul se trezea deodată om în toată firea; tiptil şi uşurel trecuseră pe deasupră-i ani şi ani. Îşi dădea dintr-o dată seama de toată starea lui de-acum, înţelegea dintr-o dată că e un singuratic, străin de lumea întreagă, părăsit într-un ungher întunecos, printre oameni ciudaţi şi dubioşi de care e mai bine să te păzeşti, printre duşmani, care se tot adună şi îşi şuşotesc prin colţurile odăii lui ferite de lumină, făcând semne din cap babei chincite la gura sobei ca să-şi încălzească mâinile bătrâne şi uscate şi arătându-li-l pe dânsul. Fâstâcit şi speriat, ar fi vrut să ştie cine sunt oamenii aceştia, ce caută aici, de ce se află el însuşi în odaia asta şi i se părea că a nimerit într-un cuib de răufăcători, unde-l ademenise o putere necunoscută şi nu cercetase înainte cine şi ce fel sunt locatarii şi cine sunt gazdele lui, începea Scţ-l chinuie îndoiala şi, deodată, în noaptea neagră, se pornea iarăşi povestea aceea lungă, înşirată în şoaptă; o pornea încetişor, că abia se auzea, ca şi cum şi-ar

fi spus-o pentru sine, o bătrână, clătinând trist capul ei alb-colilie, dinaintea focului ce da să se stingă. Dar îl cuprindea iarăşi groaza, căci povestea prindea în faţa lui chip şi formă. Vedea cum totul, începând cu visele lui nedesluşite din copilărie, toate gândurile şi visele lui, toate prin câte trecuse el în viaţă, tot ce citise în cărţi, tot ce dispăruse de mult din amintirea lui, totul învia, se rânduia, se închega, răsărea dinainte-i în forme şi chipuri uriaşe, se învârtea şi roia în juru-i; vedea cum se întindeau dinaintea lui grădini de vrajă, grele de culori, cum se înălţau şi se prăbuşeau sub ochii lui oraşe întregi, cum cimitirele îşi trimiteau la dânsul morţii lor, care se întorceau la viaţă, cum veneau, se năşteau şi dispăreau sub ochii lui neamuri şi popoare, cum, în sfârşit, se întrupa acum, în jurul patului său de suferinţă, fiecare gând al lui, fiecare vis neîntrerupt în clipa chiar în care lua naştere; cum, în sfârşit, i se închegau în minte nu idei dezlânate, ci lumi întregi, universuri întregi, cum zbura, ca un firicel de praf, prin lumea aceasta infinită, stranie, de necuprins şi cum toată viaţa aceasta, cu răzvrătita ei neatârnare, îl sugrumă, îl apasă şi-l urmăreşte cu batjocura ei veşnică, fără sfârşit; vedea cum se stinge, cum se destramă, prefăcându-se în praf şi pulbere, fără să mai poată învia vreodată, în vecii vecilor; voia să fugă, dar nu exista colţişor în tot universul unde să se poată ascunde. In cele din urmă, într-o clipă de deznădejde, îşi încorda toate puterile, scoase un ţipăt şi se trezi.

Se trezi ud leoarcă, scăldat de o sudoare rece, ca de gheaţă, în jurul lui stăruia o linişte mormântală; era în puterea nopţii. I se părea însă mereu că undeva continuă povestea lui minunată, că o voce răguşită deapănă cu adevărat o poveste lungă, lucruri parcă cunoscute lui. Era vorba despre păduri întunecoase, despre tâlhari îndrăzneţi, despre un voinic plin de cutezanţă, poate chiar Stenka Razin, despre nişte edecari beţivi şi veseli, despre o fată frumoasă şi despre Măicuţa Volga. N-o fi cumva un basm, îl aude oare aievea? Stătu aşa culcat o oră încheiată, cu ochii

deschişi, fără a mişca nici un mădular, într-o amorţeală chinuitoare. In cele din urmă, se ridică cu băgare de seamă în capul oaselor şi simţi bucuros puterea ce nu i-o istovise cu totul cumplita boală. Delirul trecuse, începea viaţa adevărată. Îşi dete seama că era îmbrăcat la fel ca atunci când stătuse de vorbă cu Katerina şi că, prin urmare, nu trecuse multă vreme din dimineaţa aceea când tânăra femeie a plecat de lângă dânsul. O pornire vie îi străbătu întreg trupul, ca un fior. Dibui cu mâinile pironul înfipt cine ştie pentru Ise în partea de sus a paravanului lângă care se afla patul său, se apucă de el şi, agăţându-se de piron, izbuti să-şi salte tot trupul şi să ajungă la crăpătura prin care răzbea în odăiţa lui un firicel de lumină. Îşi lipi ochiul de această deschizătură şi, cu răsuflarea tăiată de emoţie, privi în odaia vecină.

Într-un colţ al încăperii gazdelor se afla un pat, iar în faţa patului – o masă acoperită cu un covor şi încărcată de cărţi voluminoase, bătrâneşti, cu scoarţe groase, semănând cu cărţile sfinte. In acelaşi colţ atârna o icoană la fel de veche ca şi cea din odaia lui Ordânov; dinaintea icoanei ardea candela. In pat şedea lungit bătrânul Murin, bolnav, istovit de suferinţă, cu faţa albă ca varul, acoperit cu o blană. Ţinea pe genunchi o carte deschisă. Pe laviţa de lângă pat stătea întinsă Katerina; cuprinsese cu o mână pieptul bătrânului şi-şi aplecase capul pe umărul lui. Se uita la el cu o privire atentă şi mirată, ca de copil şi părea să asculte ceea ce-i povestea Murin, stăpânită de o puternică curiozitate, încremenită în aşteptare. In răstimpuri, glasul povestitorului se ridica şi faţa lui lividă prindea parcă viaţă; îşi încrunta sprâncenele, ochii îi scânteiau şi Katerina pălea de spaimă şi emoţie. Atunci pe chipul bătrânului flutura un fel de zâmbet şi Katerina râdea încetişor. Uneori în ochii ei răsăreau lacrimi; atunci bătrânul o mângâia duios pe cap, ca pe un copil şi ea îl cuprindea şi mai strâns cu braţu-i dezgolit, alb ca zăpada şi se lipea şi mai drăgăstoasă de pieptul lui.

Câteodată, Ordânov îşi zicea că vede totul încă în vis, ba chiar era încredinţat că aşa este; dar sângele îi năvălise în cap şi vinele de la tâmple îi zvâcneau dureros, ca nişte corzi întinse. Dădu drumul la piron, se ridică din pat şi, clătinându-se, strecurându-se ca un lunatic, fără să înţeleagă el însuşi pornirea ce-i învăpăiase sângele. se apropie de uşa gazdelor şi izbi cu putere în ea; zăvorul ruginit se desfăcu brusc şi, făcând un zgomot cumplit, Ordânov se pomeni în dormitorul gazdelor sale. O văzu pe Katerina tresărind speriată: văzu ochii bătrânului scăpărând de mânie sub sprâncenele împreunate; era desfigurat la faţă. Îl văzu apoi dibuind zorit cu mâna puşca din perete, fără a-şi lua ochii de la dânsul; văzu apoi cum sclipi ţeava puştii îndreptată de mâna nesigură, tremurând de turbare, spre pieptul lui. Răsună împuşcătura, urmată de un ţipăt sălbatic, aproape neomenesc, iar când se împrăştie fumul, o privelişte înspăimântătoare îl făcu pe Ordânov să se cutremure. Dârdâind, se aplecă deasupra bătrânului. Murin zăcea întins pe podea; se zbătea în spasme, cu faţa schimonosită, chinuită, cu bale curgându-i printre buzele strâmbate dureros. Ordânov îşi dădu seama că nefericitul avea un groaznic acces de epilepsie, împreună cu Katerina îi sări în ajutor.

III.

A fost o noapte de zbucium pentru Ordânov. A doua zi, ieşi dis-de-dimineaţă, cu toate că era slăbit şi nu-l părăsiseră încă frigurile, în curte dădu iar peste rândaş. De data aceasta, tătarul îşi săltă de departe şapca şi se uită la el plin de curiozitate. Apoi, dezmeticindu-se parcă, puse mâna pe mătură şi-l privi chiorâş pe Ordânov, care se apropia încet., | – Ia spune, n-ai auzit nimic azi-noapte? Îl întrebă Ordânov.

— Ba da, am auzit.

— Ce fel de om e gazda mea? Cine e?

— Dumneata chiriaş, dumneata trebuie ştii; eu nu ştii nimic.:

— Ia ascultă, ai de gând să vorbeşti odată? Ţipă Ordânov, ieşindu-şi din fire, mânios peste măsură.

— Eu ce vinovat? Vinovat ala al dumitale; el speriat chiriaşi. Jos stai care face coşciuge; el surd, dar auzit tot, nevasta la el surd şi auzit tot. Şi în curtea ailaltă, măcar că departe, tot a auzit, da. Am să mă duc la secţia de poliţie.

— Mă duc şi eu acolo, răspunse Ordânov şi se îndreptă spre poartă.

— Cum vrei; dumneata închiriat. Boierule, boierule, stai puţin!

Ordânov întoarse capul; tătarul îşi săltă iar, respectuos, şapca.

— Ei?

, _ Dacă te duci, spun gazdei de la dumneata. Di.

— Ei şi ce? Jâi – Mai bine mută de aici.

H – Eşti un prost, făcu Ordânov şi-şi văzu de drum. Sâi – Boierule, boierule, ia stai! Rândaşul îşi săltă iar şapca şi rânji. Ascultă, boierule, nu te mânia; de ce goneşti om sărman? E păcat să goneşti om sărman. Te opreşte Dumnezeu – auzi?

— Ascultă, ţine asta! Ei şi acum spune cine-i omul ăsta?

— Cine e?

— Da.

— Spun şi fără bani.

Zicând acestea, rândaşul apucă mătura, dădu de vreo două ou cu ea, apoi se opri şi se uită la Ordânov cu băgare de seamă, privindu-l parcă de sus.

— Dumneata boier bun. Dar dacă nu ţii să stai cu om de treabă, cum vrei; eu aşa zic.

Tătarul îi aruncă o privire şi mai grăitoare şi, parcă supărat, puse iar mâna pe mătură. În cele din urmă, făcându-se că a isprăvit Leaba, se apropie misterios de Ordânov şi, cu un gest foarte expresiv, spuse:

— Asta e la el!

— Ce? Cum?

— N-are mintea întreagă!

— Ce-e?

— S-a dus! Da, s-a dus! Repetă el pe un ton şi mai misterios. E beteag. Avut barcaz, barcaz mare şi încă unul şi încă unul; mergeau pe Volga; şi eu de pe Volga; a avut şi fabrică, dar a ars şi el nu mai are cap.

— E nebun?

— Ţţ! Răspune tătarul. Ţţ! Nu nebun. Om deştept. Citeşte mereu, citit mult carte. Citea, citea mult carte şi spunea şi la alţii adevărul. Venea unul – două ruble, altul – trei ruble, altul – patruzeci de ruble. Care nu vrea dă bani, treaba lui. Se uită în carte, vede şi spune adevărul curat. Banii pe masă, numaidecât pe masă; fără bani – ţţ!

Aici tătarul, pătrunzând cu prea mult avânt în intimitatea lui Murin, râse bucuros.

— Făcea vrăji, ghicea?

— Hm. Făcu rândaşul, dând repede din cap de câteva ori. Spune adevăr. Dânsa se roagă, se roagă mult. Pe el îl apucă aşa câteodată.

Zicând acestea, tătarul repetă acelaşi gest grăitor.

În clipa aceea cineva îl strigă din curtea vecină şi curând după aceea se ivi un om mic de stat, gârbov, cărunt, îmbrăcat cu un cojoc. Mergea icnind şi împiedicându-se, cu ochii în pământ şi bolborosind ceva în şoaptă. Ai fi putut crede că şi-a ieşit din minţi din pricina bătrâneţii.

— Proprietar, proprietar! Rosti pripit tătarul, apoi, grăbit, făcu un semn din cap lui Ordânov şi, smulgându-şi şapca, se repezi la bătrânel, a cărui faţă îi părea cunoscută lui Ordânov; oricum, îl întâlnise undeva, de curând. Dându-şi, de altminteri, seama că nu e nimic de mirare în asta, părăsi curtea. Rândaşul i se păru un pungaş şi un şnapan de prima mână. „Parcă se tocmea cu mine, netrebnicul! Îşi zise tânărul. Ştie Dumnezeu ce-o fi la mijloc aici!"

Rosti aceste cuvinte după ce ajunse în stradă.

Puţin câte puţin, alte gânduri puseră stăpânire pe dânsul. Îl urmărea o senzaţie neplăcută; ziua era închisă şi rece, fulguia. Tânărul simţi că l-a pătruns frigul şi că începe să

tremure; simţea, de asemenea, că pământul începe parcă să se clatine sub picioarele lui. Deodată o voce cunoscută, cu un timbru neplăcut de tenor, dulceag şi tremurat, îi dădu bună-dimineaţa.

— Iaroslav Ilici! Exclamă Ordânov.

În faţa lui stătea un om vioi, cu obrajii rumeni, de vreo treizeci de ani, de statură potrivită, cu ochii cenuşii, onctuoşi, cu un zâmbet mieros în colţul buzelor, îmbrăcat. Aşa cum se purta întotdeauna Iaroslav Ilici; omul acesta îi întinse mâna în chipul cel mai prietenos. Ordânov făcuse cunoştinţă cu Iaroslav Ilici exact cu un an în urmă, cu totul întâmplător, aproape în plină stradă. Cunoştinţa aceasta s-a legat foarte lesne nu numai datorită întâmplării, ci şi neobişnuitei înclinări a lui Iaroslav Ilici de a căuta pretutindeni oameni cumsecade şi binecrescuţi, înainte de toate instruiţi, vrednici de înalta societate cel puţin prin talentul şi eleganţa manierelor lor. Cu toate că Iaroslav Ilici avea o voce de tenor grozav de dulceagă, chiar şi în discuţiile cu cei mai buni prieteni, în glasul lui răsuna o neobişnuită seninătate, forţă şi autoritate, ceva ca nu îngăduia nici o zăbavă, ceea ce venea, poate, în urma obişnuinţei.

— Ce vânt te-aduce pe-aici? Strigă Iaroslav Ilici cu o expresie de sinceră şi mare bucurie pe faţă.

— Locuiesc pe-aproape.

— De mult? Urmă Iaroslav Ilici, subţiindu-şi tot mai mult glasul. Nu ştiam! Va să zică suntem vecini! Acum stau şi eu aici. E o lună de când m-am întors din gubernia Riazan. Iată c-am pus mâna pe dumneata, vechiul şi preanobilul meu prieten! Zicând acestea, Iaroslav Ilici râse nespus de binevoitor. Sergheev! Strigă el apoi cu multă însufleţire, aşteaptă-mă la Tarasov; fără mine să nu mişte nimeni sacii din loc. Dă-i un brânci rândaşului de la Olsufiev şi spune-i să se prezinte numaidecât la birou. Vin şi eu peste o oră.

Dând zorit cuiva această poruncă, preadelicatul Iaroslav Ilici îl luă pe Ordânov de braţ şi-l duse la cârciuma cea mai

apropiată.
— N-o să-mi aflu liniştea până nu schimbăm şi noi două vorbe în tihnă după atâta despărţire. Cum îţi mai merg treburile? Adăugă el aproape pios, coborând tainic glasul. Tot cu ştiinţele?
— Păi, ca şi mai înainte, răspunse Ordânov, luminat deodată de o idee.
— Foarte frumos, Vasili Mihailovici, foarte frumos! Zicând asta, Iaroslav Ilici strânse cu putere mâna lui Ordânov. Dumneata ai să fii o podoabă a societăţii noastre. Să-ţi lumineze Dumnezeu calea pe tărâmul pe care ţi l-ai ales. Doamne, cât mă bucur că te-am întâlnit! De câte ori îmi aduceam aminte de dumneata, mă întrebam: pe unde oare o mai fi bunul, mărinimosul şi spiritualul nostru Vasili Mihailovici?
Se instalară într-un separeu. Iaroslav Ilici comandă o gustare, ceru să li se servească votcă şi se uită la Ordânov cât se poate de mişcat.
— De când nu te-am mai văzut, am citit mult, începu el cu o voce sfioasă, uşor insinuantă. L-am citit pe Puşkin din scoarţă-n scoarţă.
Ordânov îl privi cu un aer distrat.
— Înfăţişează într-un chip de-a dreptul uimitor pasiunile omeneşti! Dar înainte de toate îngăduie-mi să-ţi fiu recunoscător. Ai făcut atât de mult pentru mine, sugerându-mi cu atâta nobleţe un mod just de a gândi.
— Te rog, te rog!
— Nu, nu, dă-mi voie. Îmi place întotdeauna să fiu drept şi sunt mândru că măcar acest simţământ n-a amuţit în mine.
— Te rog, eşti nedrept cu dumneata, iar eu, zău.
— Nu, sunt absolut drept, replică Iarosâav Ilici cu o surprinzătoare pornire. Ce sunt eu în comparaţie ci dumneata? Nu-i aşa?
— Ah, Doamne!
— Mda. Urmă o pauză.

— Dând ascultare sfaturilor dumitale, am rupt-o cu mulţi dintre cunoscuţii mei mai vulgari şi m-am mai lustruit un pic, începu iar Iaroslav Ilici cu o voce oarecum sfioasă, dar pătrunzătoare. In timpul liber stau mai mult acasă; seara citesc câte-o carte folositoare şi. Am o singură dorinţă, Vasili Mihailovici, să fiu de folos societăţii atât cât îmi stă în puteri.

— Eu, Iaroslav Ilici, te-am considerat întotdeauna un om plin de nobleţe.

— Dumneata îmi dai întotdeauna un balsam. Nobile tânăr. Iaroslav Ilici strânse cu căldură mâna Iui Ordânov.

— Nu bei? Observă el, înăbuşindu-şi uşor emoţia.

— Nu pot; sunt bolnav.

— Bolnav? Zău? De mult te-ai îmbolnăvit şi cum? Dacă n-ai nimic împotrivă, am să-ţi spun. la ce medic te tratezi? Dacă-mi îngădui, am să-i spun imediat medicului nostru particular 2. Am să mă duc chiar eu la dânsul. E un om foarte priceput!

Iaroslav Ilici dădu să-şi ia pălăria.

— Foarte mulţumesc. Nu urmez nici un tratament şi nu-mi plac medicii.

— Vai de mine! Se poate una ca asta? Dar e un om foarte priceput, urmă Iaroslav Ilici pe un ton de rugă; deunăzi – dă-mi voie, dragă Vasili Mihailovici – deunăzi vine un prăpădit de lăcătuş: „M-am înţepat la mână cu unealta mea, zice; vinde-caţi-mă." Semion Pafnutici, văzând că nefericitul e ameninţat de o cangrenă, a hotărât să-i taie mădularul infectat. A făcut asta de faţă cu mine. Dar a făcut-o în aşa fel, cu atâta nob. Vreau să zic într-un chip atât de admirabil, încât, dacă am trece peste compasiunea pentru omenirea în suferinţă, ar fi o plăcere să te uiţi numai aşa, de curiozitate. Dar spune-mi unde şi în ce fel te-ai îmbolnăvit?

— În timp ce mă mutam în noua locuinţă. Abia m-am dat ios din pat.

— Dar eşti încă foarte bolnav şi nu s-ar fi cuvenit să ieşi. Aşadar, nu mai stai acolo unde stăteai înainte? Şi ce te-a

determinat să te muţi?
— Gazda mea a plecat din Petersburg.
— Domna Savişna? Ce vorbeşti? O bătrânică atât de cumsecade, atât de nobilă! Ştii, îi purtam un respect aproape filial. Viaţa asta aproape sfârşită era străluminată de ceva înălţător din vremurile străbune; uitându-te la dânsa, vedeai parcă întrupân-du-se măreţele vremuri de altădată. Adică poezia trecutului! Încheie Iaroslav Ilici, fâstâcindu-se cu totul şi roşind până-n vârful urechilor.
— Da, era o femeie de treabă.
— Dacă-mi îngădui, te-aş întreba unde te-ai mutat.
— Aici pe-aproape, în casa lui Koşmarov.
— II cunosc. Impozant bătrân! Îndrăznesc să spun că sunt aproape prieten bun cu el. Magnifică bătrâneţe!
Buzele lui laroslav Ilici tremurau aproape de duioşie. Mai ceru ua păhărel de votcă şi o pipă.
— Ai închiriat direct?
— Nu, sunt subchiriaş.
— La cine? Poate-l cunosc şi pe el.
— La Murin, un târgoveţ, bătrân, înalt.
— Muriri, Murin; asta vine în curtea din fund, nu? Deasupra ăluia care face coşciuge?
— Da, da, chiar în curtea din fund.
— Hm. Şi ai linişte acolo?
— Abia m-am mutat.
— Hm. Voiam numai să spun, hm. Deşi. Dar spune-mi, n-ai observat nimic deosebit?
— Drept să-ţi spun.
— Adică, sunt încredinţat că ai să stai bine la dânsul dacă o să-ţi convină locuinţa. Nu zic asta de altceva, sunt gata să te previn, dar cunoscându-ţi firea. Ce impresie ţi-a făcut târgoveţul ăsta bătrân?
— Se pare că e foarte rău bolnav.
— Da, e foarte bolnav. Spune-mi, n-ai observat nimic deosebit? Ai stat de vorbă cu el?

— Foarte puţin; e atât de ursuz şi plin de venin. —• Hm. Laroslav Ilici rămase pe gânduri. E un om nefericii! Spuse după o pauză.

— Murin?

— Da, nefericit şi, în acelaşi timp, un om neînchipuit de ciudat şi interesant. De altminteri, dacă nu te deranjează. Iartă-mă dacă ţi-am atras atenţia asupra acestei chestiuni, dar eram curios.

— Într-adevăr, m-ai făcut curios şi pe mine. Aş vrea foarte mult să ştiu cine e. Mai ales că locuim sub acelaşi acoperiş.

— Vezi dumneata, se zice că omul acesta a fost foarte bogat. Făcea negoţ, după cum, poate, ai auzit. Din pricina unor împrejurări nenorocite, a sărăcit; în timpul unei furtuni i s-au sfărâmat câteva barcazuri cu încărcătură. Fabrica pe care o avea şi pe care o încredinţase, pare-se, spre administrare, unei rude apropiate, la care ţinea mult, a fost lovită şi ea de o calamitate şi a ars; în pârjolul acela şi-a găsit moartea şi ruda de care vorbeam. Eşti de acord, cred, că a fost o pierdere îngrozitoare! Atunci Murin, după cum se spune, a căzut într-o stare de melancolie vrednică de plâns. Se temeau să nu-şi fi pierdut minţile şi, într-adevăr, luându-se o dată la ceartă cu un alt negustor şi el proprietar de barcazuri pe Volga, s-a manifestat deodată într-un fel atât de bizar şi de suâ'< prinzător, încât toată întâmplarea a fost atribuită unei stări de nebunie, ceea ce înclin să cred şi eu. Am auzit eu însumi o serie de amănunte despre câteva ciudăţenii de-ale lui; în sfârşit, într-o bună zi, s-a întâmplat ceva foarte straniu, aş putea zice fatal şi care nu are altă explicaţie decât efectul îngrozitor ai vicisitudinilor sorţii.

— Ce anume? Întrebă Ordânov.

— Se spune că într-un acces de nebunie ar fi încercat să ucidă pe un tânăr negustor la care mai înainte ţinuse extrem de mult. A rămas atât de uluit când şi-a venit în fire, încât era gata să-şi facă seama; aşa se vorbeşte, cel puţin. N-aş putea să spun cu precizie ce s-a întâmplat după aceea,

se ştie însă că a fost condamnat la câţiva ani de pocăinţă. Dar ce-i cu dumneata, Vasili Mihailovici? Nu cumva te obosesc poveştile mele fără haz?

— O, nu, vai de mine. Zici că a fost la pocăinţă, dar nu a fost singur.

— Nu ştiu. Se zice că singur. In orice caz, n-a mai fost amestecat nimeni în afacerea asta. De altfel, n-am aflat ce s-a mai întâmplat după aceea; ştiu numai.

— Da.

— Ştiu numai, adică nu e vorba de ceva deosebit. Vreau doar să spun că dacă găseşti la el ceva curios şi în afara stărilor de lucruri normale, totul se trage numai din nenorocirile care s-au abătut asupră-i una după alta.

— Da, e atât de evlavios; un bigot cum rar întâlneşti.

— Nu cred, Vasili Mihailovici; a suferit atâta 1 Cred că are inima curată.

— Dar acum şi-a revenit; e în toate minţile.

— Fireşte, fireşte; pot să garantez şi sunt gata să jur; e în deplinătatea facultăţilor sale mintale. Doar că, aşa cum pe bună dreptate ai observat în treacăt, e extrem de bizar şi evlavios. Chiar un om cu multă judecată. Vorbeşte cu uşurinţă şi agerime şi cu multă şiretenie. Pe faţa lui se mai văd şi acum urmele vieţii furtunoase de altădată. E un om interesant şi foarte citit.

— Se pare că citeşte numai cărţi sfinte?

— Da, e un mistic.

— Cum?

— Un mistic. Dar asta să rămână între noi. Şi mai adaug, tot între noi, că într-o vreme a fost supravegheat îndeaproape. Căci omul ăsta avea înrâurire teribilă asupra celor care îl frecventau.

— Ce fel anume?

— N-ai să mă crezi; vezi dumneata, pe-atunci nu locuia încă în cartierul acesta; Alexandr Ignatici, cetăţean de onoare al oraşului, om de vază şi respectat de toţi, s-a dus la dânsul din curiozitate, însoţit de un locotenent. Ajungând

acolo, sunt primiţi şi ciudatul om se apucă să-i cerceteze cu atenţie. Avea obiceiul să se uite atent la faţa omului, dacă voia să-i fie de folos; în caz contrar, îi trimitea pe vizitatori acasă şi încă, după cum se spune, într-un chip foarte nepoliticos. Ce doriţi, domnilor? I-a întrebat el. Uite, să vezi, îi răspunde Alexandr Ignatici: darul pe care-l posezi dumneata poate să ţi-o spună în locul nostru. Atunci, poftiţi cu mine în odaia de alături, zice el. Aici, a ghicit îndată care anume dintre ei avea nevoie de dânsul. Alexandr Ignatici n-a mărturisit niciodată ce s-a întâmplat cu el după aceea, dar a ieşit de acolo alb ca varul la faţă. Acelaşi lucru i s-a întâmplat şi unei doamne din înalta societate: a ieşit şi ea de la Murin albă ca varul, scăldată în lacrimi, năucită de prezicerile şi magia vorbirii lui.

— Ciudat. Dar acum nu se mai îndeletniceşte cu treburi de soiul ăsta, nu-i aşa?

— I s-a interzis categoric. Au fost câteva cazuri stranii. Un tânăr cornet, floarea şi nădejdea unei familii din lumea bună, ui-tându-se la el, a zâmbit ironic. „De ce râzi? l-a întrebat mânios bă-trânul. Peste trei zile ai să zaci uite-aşa!" şi şi-a încrucişat mâinile pe piept, ca la morţi.

— Şi?

— Nu-mi vine să cred, dar se spune că prezicerea s-a împlinit. Are un har, Vasili Mihailovici. Ai zâmbit ascultându-mi povestirea naivă. Ştiu că eşti mult mai instruit decât mine, dar eu, unul, cred într-însul: nu e un şarlatan. Şi Puşkin aminteşte de ceva asemănător în scrierile sale.

— Hm. Nu vreau să te contrazic. Dacă nu mă-nşel, spuneai că nu stă singur.

— Nu ştiu. se pare că stă împreună cu fiică-sa.

— Fiica?

— Da, sau, poate, nevasta; ştiu doar că stă cu o femeie. Am văzut-o în treacăt şi n-am luat-o în seamă.

— Hm, ciudat.

Tânărul căzu pe gânduri; Iaroslav Ilici se lăsă pradă unei duioase contemplaţii. Era mişcat şi de faptul că revăzuse un

vechi prieten şi pentru că povestise cum trebuie un lucru dintre cele mai interesante. Şedea cu ochii ţintă la Vasili Mihailovici, trăgând din pipă. Deodată, sări în picioare, agitat.

— A trecut o oră încheiată şi am uitat! Dragă Vasili Mihailovici, mulţumesc încă o dată sorţii că mi te-a scos în cale, dar e timpul să plec. Îmi îngădui oare să te vizitez în acel lăcaş al ştiinţei unde stai?

— Te rog să pofteşti, am să mă bucur să te văd. Am să te vizitez şi eu când o să am timp.

— Să dau oare crezare acestei veşti plăcute? Iţi voi rămâne foarte, foarte îndatorat! Nici nu-ţi poţi închipui câtă bucurie mi-ai făcut!

Ieşiră din locantă. Sergheev se şi grăbi în întâmpinarea lor, anunţându-l la repezeală pe Iaroslav Ilici că Vilm Emelianovici binevoieşte să treacă pe-acolo. Într-adevăr, în depărtare se arătă o pereche de roibi ageri, înhămaţi la o droşcă uşoară. Deosebit de arătos era lăturaşul, un cal cu totul ieşit din comun. Iaroslav Ilici strânse cu putere, ca într-o menghină, mâna celui mai bun dintre prietenii săi, îşi duse mâna la pălărie şi se repezi în întâmpinarea trăsurii ce venea în goană. Se mai întoarse din fugă de vreo două ori şi făcu cu capul un semn de rămas bun lui Ordânov.

Acesta era atât de obosit, simţea o sfârşeală atât de cumplită în toate mădularele, încât abia îşi mai trăgea picioarele. Cu chiu, cu vai, ajunse acasă. Ii ieşi iar înainte aîndaşul, care urmărise atent toată scena despărţirii lui de Iaroslav Ilici şi îi făcu încă de departe un semn de chemare. Dar tânărul trecu pe lângă el fără să se oprească. In uşa locuinţei se izbi zdravăn de o făptură scundă, cu părul cărunt, cu ochii în pământ. Ieşea de la Murin.

— Doamne, iartă-mi păcatele! Şopti omuleţul, sărind în lături cu sprinteneala unui dop de plută.

— V-am lovit?

— Nu; foarte mulţumesc pentru atenţie. O, Doamne, Doamne! Omuleţul cel sfios începu să coboare cu băgare de

seamă scara, icnind şi oftând şi bolborosind ceva care aducea a povaţă. Era proprietarul casei, de care se speriase atâta portarul. Abia atunci îşi aduse aminte Ordânov că-l văzuse pentru prima oară tot aici, la Murin, când se mutase.

Îşi dădea seama că este nervos şi tulburat; ştia că fantezia şi sensibilitatea lui sunt extrem de stârnite şi se hotărî să n-aibă încredere în sine. Puţin câte puţin, căzu într-o stare de amorţeală. In piept i se cuibări un simţământ greu, apăsător. Îl durea inima, ca o rană vie şi în suflet i se revărsau lacrimi grele, nesecate.

Se lungi iar în patul pe care i-l aşternuse tânăra femeie şi începu să tragă din nou cu urechea. Se puteau deosebi două suflări: una grea, zbuciumată, de om bolnav, alta liniştită, dar inegală, parcă tulburată şi ea, ca şi când în amândouă piepturile inimile ar fi bătut stăpânite de una şi aceeaşi dorinţă, de una şi aceeaşi patimă. Auzea în răstimpuri un foşnet de rochie, târşâitul uşor al paşilor Katerinei, înfundaţi, moi şi până şi fâşâitul acesta stârnea în inima lui o durere surdă, însă chinuitor de dulce. In sfârşit, deslu; > parcă sughiţuri de plâns, un geamăt răzvrătit şi apoi cuvintele unei rugăciuni. Ştia că stă în genunchi înaintea icoanei, frângându-şi mâinile disperată! Cine era, la urma urmei, femeia aceasta? Pentru cine se ruga ea? Ce patimă apăsătoare îi frământa inima? De ce suferea şi se chinuia atâta şi de ce vărsa lacrimi atât de fierbinţi şi deznădăjduite?

Începu să-şi aducă aminte de ceea ce-i spusese dânsa. Cuvintele ei răsunau încă în urechile lui ca o muzică şi inima lui răspundea învăluită de dragoste cu câte o lovitură grea şi înfundată la fiecare aducere-aminte, la fiecare vorbă a ei, repetată cu evlavie. Pentru o clipă, îl străfulgera gândul că văzuse toate acestea în vis. Dar în aceeaşi clipă toată fiinţa lui fu cuprinsă de o dureroasă amorţeală atunci când amintirea lăsată de răsuflarea ei fier-_ binte, de cuvintele, de sărutarea ei îi aprinse iar închipuirea. În-l

chise ochii şi se pierdu în uitare. Undeva bătu un orologiu; se/făcuse târziu şi se lăsa seara.

Deodată i se păru că tânăra femeie s-a aplecat din nou asupră-i şi că-şi scufundă în ochii lui ochii ei minunaţi, luminoşi, umeziţi de lacrimile scânteietoare ale unei bucurii înalte şi nemărginite, calmi şi limpezi ca necuprinsa boltă de peruzea a cerului, în zăduful amiezii. Faţa ei radia atâta linişte solemnă, zâmbetul ei ascundea făgăduinţa unei fericiri atât de nesfârşite şi ea însăşi îşi plecase capul pe umărul lui cu atâta compasiune şi cu atâta avânt copilăresc, încât, de bucurie, lăsă să-i scape un geamăt din pieptul lui istovit. Ea voia să-i spună ceva; îi împărtăşea ceva cu duioşie în glas. Şi iarăşi o muzică tulburătoare îi izbi parcă auzul. Trăgea cu nesaţ aer în piept, încălzit, electrizat de răsuflarea ei apropiată. Cuprins de dor, întinse mâinile, răsuflă adânc şi deschise ochii. Ea stătea dinaintea lui, aplecată deasupra obrazului său, albă la faţă, ca şi când s-ar fi speriat de ceva, scăldată în lacrimi, tremurând toată de tulburare. Ii spunea ceva, îl ruga ceva, îm-preunându-şi şi frângându-şi mâinile. Avea braţele pe jumătate dezgolite. El o strânse la piept şi o simţi fremătând toată.

Partea a doua

— Ce este? Ce-4 cu tine? Întrebă Ordânov, dezmeticit de-a binelea, strângând-o încă în braţele lui puternice şi fierbinţi; ce-i cu tine, Katerina? Ce-i cu tine, dragostea mea?

Ea plângea încetişor, cu ochii în pământ, ascunzându-şi faţa înfierbântată la pieptul lui. Multă vreme încă nu putu să rostească o vorbă şi tremura din tot trupul, cuprinsă parcă de groază.

— Nu ştiu, nu ştiu, spuse ea în cele din urmă, cu o voce abia auzită, sufocmdu-se şi rostind cu greu cuvintele. Nu-mi aduc aminte xnici cum am intrat aici, la tine. Zicând acestea, se lipi de el şi mai strâns, împinsă de o pornire şi mai adâncă, şi, cuprinsă de un simţământ nestăvilit, îi săruta spasmodic umărul, mâinile, pieptul; în sfârşit,

deznădăjduită parcă, îşi acoperi faţa cu palmele, căzu în genunchi şi îşi ascunse capul între genunchii lui. Iar atunci când Ordânov, copleşit de un dor nespus, o ridică nerăbdător şi o aşează lângă dânsul, faţa ei ardea de ruşine ca o pălălaie, ochii plângeau, cerând îndurare şi zâmbetul chinuit din colţul buzelor se străduia din răsputeri să înăbuşe forţa nestăvilită a senzaţiei aceleia noi care o copleşea. Acum era parcă iarăşi speriată de ceva, căuta să-l respingă, bănuitoare, cu mâna, abia de-i arunca câtc-o privire pe furiş şi, cu capul lăsat în pământ, răspundea la întrebările lui precipitate cu şoapte speriate.

— Poate că ai visat urât, spuse Ordânov, poate că ai avut năluciri, nu-i aşa? Nu cumva te-a speriat el? Aiurează, nu mai e în toate minţile. Poate a vorbit ceva care nu era pentru urechile tale? Ai auzit ceva, da?

— Nu, n-am dormit, răspunse Katerina, stăpânindu-şi anevoie tulburarea. Nici nu-mi era somn. El tăcea într-una şi numai o dată m-a chemat. M-am dus lângă dânsul, l-am strigat, i-am vorbit; m-a cuprins spaima, pentru că nu se trezea şi nu mă auzea. E bolnav rău de tot, Dumnezeu să-l ajute! Atunci mi-am simţit inima sfâşiată de un dor amar! M-am tot rugat, m-am tot rugat şi uite că m-a apucat, aşa.

— Ei, haide, Katerina, ajunge. Ajunge, sufletul meu! Asta e din pricină că te-ai speriat ieri.

— Nu, ieri nu m-am speriat!

— Ţi se mai întâmplă?

— Da, mi se întâmplă. Începu să tremure toată şi se lipi de el, ca un copil speriat. Vezi, zise ea printre sughiţurile de plâns, n-am venit la tine aşa, degeaba, n-am venit degeaba; îmi era tare greu singură, urmă Katerina, strângându-i mâinile cu recunoştinţă. Haide, ajunge, nu mai vărsa lacrimi pentru amarul altora! Ţi-ne-ţi-le pentru zile negre, când o să-ţi vină greu, că eşti singur şi n-o să ai pe nimeni lângă tine! Ia spune-mi, ai avut vreo iubită?

— Nu. Înaintea ta n-am cunoscut niciuna.

— Înaintea mea. Tu mă socoti iubita ta?

Se uită deodată la el mirată parcă şi vru să-i spună ceva, dar nu rosti nici o vorbă şi îşi plecă iarăşi ochii în pământ. Puţin câte puţin, faţa i se coloră din nou, îmbujorându-se; printre lacrimile nemistuite încă, uitate printre gene, ochii îi străluciră cu putere şi se vedea că pe buzele ei stăruie o întrebare. Se uită de vreo două ori la el cu o privire şireată şi ruşinată totodată, apoi, deodată, îşi lăsă iarăşi ochii în pământ.

— Nu, nu se poate să fiu eu întâia ta iubită, zise ea; nu, nu, repetă apoi, clătinând din cap îngândurată, în vreme ce pe faţa ei se furişă iarăşi, încetişor, un zâmbet. Nu, zise, izbucnind în cele din urmă în râs, nu mi-e dat mie, scumpule, să-ţi fiu iubită.

Zicând acestea, se uită la dânsul; dar pe faţa ei se oglindi din-tr-o dată atâta mâhnire, atâta tristeţe cumplită îi încătuşa deodată toate trăsăturile, atât de neaşteptat izbucni din rărunchi, din inimă, deznădejdea ei, încât Ordânov se pomeni cuprins de un simţământ neînţeles şi amarnic de milă faţă de o durere necunoscută lui şi se uită la ea cu o expresie neînchipuit de tristă.

— Ascultă-mă ce vreau să-ţi spun, zise Katerina cu o voce care-i străpungea inima, strângându-i mâinile într-ale sale şi silindu-se să-şi înăbuşe sughiţurile de plâns. Ascultă-mă bine, ascultă-mă, bucuria ochilor mei! Struneşte-ţi inima şi nu mă iubi aşa cum mă iubeşti acum. O să-ţi fie mai uşor, inima o să-ţi fie mai uşoară şi mai voioasă şi aşa ai să te păzeşti de un duşman cumplit şi ai să dobândeşti o soră dragă. O să vin la tine dacă ai să vrei, o să fiu bună cu tine şi nici n-o să mă ruşinez că te-am cunoscut. Am stat doar cu tine două zile, cât timp ai zăcut doborât de boala aceea cumplită! Recunoaşte-ţi sora! Nu degeaba ne-am înfrăţit noi doi, nu degeaba m-am rugat cu lacrimi în ochi pentru tine Maicii Domnului! Alta ca mine n-ai să găseşti! O lume întreagă de vei umbla, n-ai să găseşti altă iubită ca mine, dacă inima ta îşi doreşte o iubită. O să te îndrăgesc din toată inima şi o să te iubesc întotdeauna ca şi acum, o să te

iubesc pentru că ai sufletul curat şi luminos, în care se poate citi totul; pentru că din clipa când te-am văzut întâia oară, mi-am dat seama că eşti oaspetele casei mele, un oaspete dorit şi nu în zadar ai venit aici la noi; o să te iubesc pentru că atunci când te uiţi la mine, ochii tăi revarsă iubire şi răsfrâng inima ta şi când încep să vorbească, eu aflu numaidecât toate simţămintele tale şi de-aceea vreau să-mi închin viaţa şi libertatea iubirii tale, pentru că e dulce să fii şi roabă aceluia a cărui inimă ţi-e dragă. Dar vezi că viaţa mea nu-i a mea, ci a altcuiva şi libertatea mi-e încătuşată! Primeşte-mă ca soră şi fii fratele meu, primeşte-mă în inima ta când mă va cuprinde iar aleanul şi cumplita sfârşeală; dar fă aşa ca să nu-mi fie ruşine să vin la tine şi să rămân cu tine, ca acum, noaptea întreagă. Au-zâtu-m-ai? Ţi-ai deschis inima pentru mine? Oare ai priceput ce ţi-am spus? Vru să mai spună ceva, se uită la el, îi puse mâna pe umăr şi, în sfârşit, căzu neputincioasă la pieptul lui. Glasul i se pierdu într-un hohot spasmodic de plâns, pieptul i se zbătea cumplit şi faţa i se aprinse ca geana înserării.

— Viaţa mea! Şopti Ordânov, cu ochii înceţoşaţi şi răsuflarea tăiată. Bucuria inimii mele! Spuse în neştire, fără să-şi dea seama ce cuvinte rosteşte, fără a se înţelege pe sine însuşi, tremurând de teamă să nu destrame cu un singur suflu vraja, să nu sfarme tot ceea ce se petrecea cu el acum şi i se părea mai curând vis decât realitate, într-atât se înnegurase totul dinaintea lui! Nu ştiu cine eşti şi nu te înţeleg, nu-mi amintesc ce mi-ai spus adineauri, mintea rni se întunecă şi-mi simt inima pierită, stăpâna mea!

Aici glasul i se frânse iarăşi de emoţie. Katerina se lipea tot mai strâns, tot mai caldă, mai fierbinte de dânsul. Fără a se mai stă-pâni, tânărul se ridică, zdrobit, apoi, istovit de extaz, căzu în genunchi. Din pieptul lui răzbiră, în sfârşit, spasmodic şi dureros, hohote de plâns şi glasul, venind de-a dreptul din inimă, tremură ca o strună, pradă văpăilor, într-o beatitudine necunoscută încă lui.

— Cine eşti, cine eşti tu, scumpa mea? De unde vii, draga mea dragă? Întrebă el silindu-se să-şi înăbuşe sughiţurile de plâns. Din ce tării ai coborât pe cerul meu? Trăiesc parcă un vis; nu pot să cred în tine. Nu mă mustra. Lasă-mă să vorbesc, lasă-mă să-ţi spun tot, tot! De mult voiam să vorbesc. Cine eşti, cine eşti tu, bucuria vieţii mele? Cum ai descoperit inima mea? Spune-mi, de mult eşti tu surioara mea? Spune-mi tot despre tine, spune-mi unde ai fost până acum, spune-mi cum se chema locul unde ai stat, ce ai îndrăgit acolo mai întâi, care-ţi erau bucuriile şi care-ţi erau dorurile? Era oare cald aerul acolo şi cerul era curat? Pe cine ai îndrăgit mai înainte, cine te-a iubit, după cine a tânjit pentru întâia oară sufletul tău? Ai avut o măicuţă care să te crească de copilă, ori, ca şi mine, ţi-ai deschis singură ochii în faţa vieţii? Spune-mi, întotdeauna ai fost aşa? Ce vise te-au legănat, ce gânduri ai împletit, ce ţi s-a împlinit şi ce nu ţi s-a împlinit – să-mi spui tot. După cine a tânjit întâia oară inima ta de fecioară şi cui ai dăruit-o? Spune-mi ce să-ţi dau pentru ea, ce să dau pentru făptura ta? Spune-mi, scumpa mea, lumina mea, surioara mea, spune-mi cum aş putea să dobândesc inima ta?

Aici glasul i se curmă şi Ordânov îşi plecă încet fruntea. Dar când îşi ridică ochii, o groază mută îi îngheţă toată fiinţa şi părul i se făcu măciucă pe cap.

Katerina stătea în faţa lui albă ca varul. Privea nemişcată, într-aiuri, buzele i se învineţiseră ca la o moartă şi ochii îi erau învăluiţi de un chin nespus. Se sculă încet, făcu doi paşi şi, scoţând un ţipăt sfâşietor, se prăbuşi dinaintea icoanei. Din pieptul ei izbucniră cuvinte repezi, fără legătură. Căzu în nesimţire. Zguduit de groază, Ordânov o ridică şi o duse la patul său; rămase aplecat asupră-i, pierdut. După câteva clipe femeia deschise ochii, se ridică în capul oaselor, aruncă o privire prin încăpere şi luă mâna tânărului. Îl atrase spre dânsa, silindu-se să şoptească ceva cu buzele încă livide, dar glasul nu-i dădea ascultare. In

cele din urmă, izbucni într-o ploaie de lacrimi; picăturile fierbinţi frigeau mâna rece a lui Ordânov.

— Mi-e greu, mi-e greu acum, se apropie ceasul meu cel de pe urmă! Vorbi ea în sfârşit, chinuită de o tristeţe fără leac.

Se strădui să mai spună ceva, dar limba înţepenită nu putea să mai rostească nici un cuvânt. Se uita deznădăjduită la Ordânov, care n-o înţelegea. Tânărul se aplecă mai aproape de ea, numai ochi şi urechi. În sfârşit, o auzi şoptind desluşit:

— Sunt deocheată. Boala de care sufăr mi se trage din farmece. M-au nenorocit!

Ordânov ridică fruntea şi o privi sălbatic, uluit. Îl fulgeră un gând hidos. Katerina îi văzu faţa spasmodic şi dureros schimonosită.

— Da! M-au deocheat, urmă ea, m-a fermecat un om rău, el mi-a fost piază-rea! I-am vândut sufletul. De ce, de ce ai pomenit de măicuţa? De ce trebuia să mă chjnuieştj? Domnul Dumnezeu să te judece!

Apoi izbucni în plâns; inima lui Ordânov se zbătea copleşită de un alean de moarte.

— Mi-a spus, şopti ea cu un glas stăpânit şi tainic, că atunci când o să moară, o să vină după sufletul meu cel încărcat de păcate. Sunt a lui, i-am vândut sufletul. M-a chinuit, mi-a citit din cărţi. Uite, uite cartea lui! Asta-i cartea lui. Zice că am săvârşit un păcat de moarte. Uite, uite.

Şi îi arătă o carte; Ordânov nici nu băgase de seamă de unde a luat-o. Era scrisă toată de mână, ca vechile cărţi ale rascolnicilor pe care avusese prilejul să le vadă înainte. Acum însă nu avea putere s-o răsfoiască şi să-şi concentreze atenţia asupra slovelor. Cartea îi căzu din mâini. O cuprinse blând pe Katerina, silindu-se s-o facă să-şi recapete judecata.

— Ei, haide, ajunge! Zise el; te-au înspăimântat; acum sunt eu lângă tine; odihneşte-te alături de mine, scumpa mea,

dragostea mea, lumina ochilor mei!

— Tu nu ştii nimic, nimic! Răspunse tânăra femeie, strângân-du-i cu putere mâinile. Aşa sunt eu întotdeauna! Mi-e teamă, într-una mi-e teamă. Haide, nu mă mai chinui!

După câteva clipe, trăgându-şi puţin răsuflarea, urmă:

— Când mi-e teamă, mă duc la el. Câteodată mă vrăjeşte cu vorbele Iui, alteori ia cartea cea mai mare şi-mi citeşte. Ce lucruri cumplite, înspăimântătoare! Nu ştiu ce anume şi nu înţeleg fiecare cuvânt, dar mă cuprinde spaima şi când îi ascult glasul, parcă n-ar vorbi el, ci altcineva – cineva rău, pe care nu-l poţi îm-blânzi şi nu-l poţi îndupleca cu nimic. Mi se strânge inima şi parcă-mi trece un fier ars prin ea. Mi-e mai greu decât atunci când m-a cuprins dorul amar!

— Nu te mai duce la el! De ce te duci la dânsul? Zise Ordânov, abia dându-şi seama de ceea ce spune.

— Dar pentru ce am venit la tine? Dacă mă-ntrebi, n-aş şti să-ţi spun. El îmi zice mereu: roagă-te, roagă-te! Uneori mă scol în puterea nopţii şi mă rog mult, ceasuri în şir; adesea mă doboară somnul, dar tresar speriată şi atunci mi se pare că în jurul meu se adună nori negri prevestitori de furtună, că o să fie rău de mine, c-au să mă sfâşie şi-au să mă rupă în bucăţi oamenii răi, că n-am să pot îndupleca sfinţii din ceruri şi că n-au să mă scape de nenorocirea cumplită care mă pândeşte. Mi se rupe inima, tot trupul parcă ar vrea să mi se desfacă în bucăţi de atâtea lacrimi. Atunci iar mă rog şi mă tot rog până o văd pe Maica preacurată privindu-mă din icoană mai cu drag. Mă ridic apoi şi mă

— Dostoievski, Qpere, ypl. J

Duc să mă culc, frântă, zdrobită toată; câteodată adorm pe podea, în genunchi, dinaintea icoanei. Atunci se trezeşte uneori şi el, mă cheamă la dânsul, mă mângâie şi-mi spune vorbe liniştitoare şi mi se face sufletul mai uşor; şi orice nenorocire ar veni, lângă el nu mai mi-e teamă. Are putere! Cuvântul lui atârnă greu!

— Dar ce nenorocire, ce nenorocire s-a abătut asupra ta? Or-dânov îşi frângea mâinile deznădăjduit.

Katerina păli îngrozitor. Se uita la el ca o osândită la moarte, care nu mai nădăjduieşte îndurare.

— Asupra mea? Sunt o fiică blestemată, o ucigaşă; m-a ajuns blestemul părintesc! Mi-am nenorocit mama!

Ordânov o cuprinse în braţe fără să spună o vorbă. Ea se lipi fremătând de dânsul. O simţea tremurând toată şi părea că sufletul i se desparte de trup.

— Am băgat-o în pământ, urmă femeia, tulburată de aducerile-aminte, copleşită de nălucirile trecutului. Voiam de mult să vorbesc, dar el îmi poruncea mereu să tac, rugându-mă, mustrân-du-mă şi mâniindu-se, ba uneori îmi stâmea singur aleanul, ca un duşman înrăit. Dar pe mine mă tot bat gândurile, ca şi în noaptea asta. Ascultă, ascultă! A fost demult, tare demult, că nici nu-mi mai aduc aminte când, dar parc-a fost ieri, parc-am avut ieri un vis care mi-a supt inima toată noaptea. Aleanul îndoieşte vremea. Şezi, şezi colea lângă mine; am să-ţi spun tot amarul meu; să se abată asupră-mi blestemul mamei mele. Iţi încredinţez povestea vieţii mele.

Ordânov vru s-o oprească, dar ea îşi împreună mâinile, rugân-du-l în numele dragostei lui să-i dea ascultare, apoi începu iar să vorbească şi mai tulburată încă. Vorbea parcă în neştire şi din cuvintele ei răzbea furtuna ce-i zbuciuma sufletul; dar Ordânov înţelegea totul, pentru că viaţa ei era acum şi viaţa lui, durerea ei era şi durerea lui, pentru că duşmanul lui stătea acum aievea în faţa lui, întrupându-se şi crescând dinainte-i din fiece cuvânt rostit de ea, apăsându-i parcă cu putere neistovită inima şi bătându-şi joc de mânia lui. Sângele îi clocotea în vine, potopindu-i inima şi în-câlcindu-i gândurile. Bătrânul cel rău din vis (Ordânov credea în asta) stătea aievea înaintea lui.

— Era o noapte ca acum, începu Katerina, dar mai cumplită şi vântul hăuia prin pădurea noastră aşa cum nu mi-a mai fost dat nicicând să aud. Poate pentru că în noaptea aceea începuse pierzania mea! Sub fereastra noastră furtuna doborâse un stejar; venea pe la noi un

bătrân cu părul alb, un om sărman, care spunea ca ţine minte stejarul acela încă de copil şi că pe-atunci fusese tot aşa ca şi în noaptea când l-a doborât vântul. In aceeaşi noapte

_ ţin minte ca acum – furtuna a sfărâmat barcazurile tatei de1 pe fluviu şi el, cu toate că se simţea rău, s-a dus la locul nenorocirii de îndată ce au sosit în fugă pescarii la noi, la cherhana. Am rămas singure, măicuţa şi cu mine; eu moţăiam, ea era mâh-nită şi plângea amar, nu ştiu de ce. ba da, ştiu de ce! Fusese bolnavă, era albă la faţă şi îmi tot spunea să-i pregătesc giulgiul. Deodată, pe la miezul nopţii, am auzit o bătaie în poartă; am sărit în sus şi sângele mi-a năvălit în inimă; măicuţa a scos un ţipăt. Nu m-am uitat la dânsa, mi-era teamă; am luat felinarul şi m-am dus să deschid eu poarta. Era el! Mi s-a făcut frică, pentru că întotdeauna mi-era teamă când venea el, încă de mică, de când mă ţin aducerile-aminte! Pe-atunci nu-i albise încă părul; avea barba neagră ca smoala, ochii îi ardeau în cap ca doi tăciuni şi nu mă privise niciodată până atunci cu blândeţe. M-a întrebat: „Acasă-i mama?" Închizând portiţa, i-am spus: „Tata nu-i acasă". A zis: „Ştiu" şi s-a uitat o dată la mine. Pentru întâia oară se uita aşa. Am pornit-o; el stătea locului. „De ce nu vii?" „Stau şi mă gân-desc." Când să intrăm înăuntru, zice: „De ce-ai spus că tata nu-i acasă, când eu te-am întrebat dacă-i mama acasă?" Nu i-am răspuns. Măicuţa, mai mult moartă decât vie, s-a repezit la el. Dar el abia s-a uitat la dânsa; am văzut tot. Era loarcă de apă, din cap până-n picioare, rebegit de frig: l-a gonit furtuna douăzeci de verste; nici măicuţa, nici eu nu ştiam de unde vine şi pe unde umblă; nu-l mai văzusem de nouă săptămâni. Şi-a aruncat căciula, şi-a scos mănuşile şi fără să se închine nici la icoane, nici la gazde, s-a aşezat la gura sobei.

Katerina îşi trecu palma peste faţă, ca şi când ar fi apăsat-o ceva, dar după o clipă ridică iarăşi capul şi urmă:

— A început să vorbească cu mama pe tătăreşte. Mama ştia, dar eu nu pricepeam nici o iotă. Altă dată când venea, îmi spuneau să ies; de rândul ăsta mama n-a cutezat să spună o vorbă copilei sale. Necuratul mi-a cumpărat sufletul. Mă uitam la măicuţa minunându-mă eu însămi. Băgăm de seamă că se tot uită la mine, că vojbea despre mine; mama a început să plângă. Deodată îl văd că pune mâna pe cuţit. Nu era întâia oară că punea mâna pe cuţit de faţă cu mine când stătea de vorbă cu mama. M-am ridicat şi l-am apucat de curea, vrând să-i smulg din mână cuţitul blestemat. A scrâşnit din dinţi, a urlat o dată şi a dat să mă îm-brânceascâ; m-a izbit în piept, dar nu m-a îmbrâncit. Credeam că am să mor pe loc; ochii mi s-au înceţoşat şi am căzut, dar n-am scos un ţipăt. Când mă uit, îl văd că-şi smuceşte cureaua, îşi suflecă mâneca de la mâna cu care m-a lovit, scoate cuţitul şi mi-l întinde: „Na, taie-o, veseleşte-te; m-ai mâniat rău şi eu sunt un om mândru, dar am să mă închin dinainte-ţi până la pământ". Am pus cuţitul deoparte: clocotea sângele în mine; m-am uitat la dânsul şi-mi aduc aminte că am surâs, cu buzele strâns lipite şi m-am uitat drept în ochii trişti ai mamei mele; a fost o căutătură cumplită, iar pe buze îmi stăruia acelaşi zâmbet neruşinat; mama şedea albă la faţă, mai mult moartă decât vie.

Ordânov asculta cu atenţia încordată povestirea aceasta dezlâ-nată; puţin câte puţin însă, tulburarea Katerinei se potoli; acum vorbea mai liniştit; biata femeie se lăsase pradă aducerilor-aminte, care-i risipiră pe tot întinsul mării lor nemărginite aleanul.

— Şi-a luat căciula fără să rostească un cuvânt de bun rămas. Am luat şi eu felinarul ca să-l petrec, în locul mamei mele, care, deşi era bolnavă, voia să-l conducă. Am ajuns amândoi la poartă: i-am deschis portiţa fără să scot o vorbă, după ce am alungat câinii. Deodată îl văd că-şi scoate căciula şi se ploconeşte dinaintea mea. Îl văd pe urmă că vâră mâna în sân, scoate un sipeţel roşu de safian şi-i dă la o parte zăvorelul; mă uit şi zăresc înăuntru mărgăritare;

erau pentru mine. „Am, zice, la marginea oraşului, o ibovnică şi ei i le duceam, dar n-am mai ajuns la dânsa; ia-le, frumoaso, să-ţi dezmierzi frumuseţea cu ele; calcă-le în picioare dacă aşa ţi-i voia, dar ia-le". Le-am luat, dar să le calc în picioare nu mă înduram; nici prea multă cinstire nu voiam să-i arăt, dar le-am luat, ca o năpârcă şi n-am scos o vorbă. M-am întors şi le-am pus pe masă dinaintea mamei mele, căci pentru asta le şi primisem. Măicuţa a rămas o vreme mută, albă ca varul la faţă, ca şi când i-ar fi fost teamă să vorbească cu mine. „Ce-i asta, Katia?" „Ţi le-a adus negustorul matale, atâta ştiu", i-am răspuns eu. Mă uit şi văd că i-au dat lacrimile şi i s-a tăiat răsuflarea. „Nu mie, Katia; nu mie, răutate ce eşti, nu mie". Îmi aduc aminte cu câtă amărăciune a spus maică-mea asta, de parcă şi-ar fi vărsat tot amarul din suflet. Mi-am ridicat ochii şi voiam să cad la picioarele ei, când deodată mi-a şoptit ucigă-l-crucea: „Atuncea, dacă nu dumitale, înseamnă că i le-a adus lui tătuca; am să i le dau lui când s-o întoarce şi am să-i spun că au fost pe la noi nişte neguţători, care şi-au uitat marfa aici." Şi o văd cum o podidesc lacrimile. „Las' că-i spun eu ce fel de neguţători au fost şi ce fel de marfă căutau. Las' că-i spun eu a cui fiică eşti tu, nelegiuito!

Căci acuma tu nu mai eşti copilul meu, năpârcă! Blestemată să fii 1"

Eu tăceam şi lacrimile îmi şiroiau pe obraz. Ah! Eram toată ca un sloi de gheaţă. M-am dus la mine în odaie şi am ascultat noaptea întreagă vuietul furtunii şi în vuietul ei mi-am adunat gândurile.

Au trecut cinci zile. In seara celei de-a cincea zile, vine tătuca, încruntat şi mânios; avea o vătămătură de pe drum. Când mă uit, văd că-i e mâna legată şi mi-am închipuit că i-a ieşit în cale vrăjmaşul lui şi I-a vătămat. Ştiam şi cine era vrăjmaşul, toate le ştiam. N-a schimbat o vorbă cu măicuţa, nici de mine n-a întrebat; şi-a chemat toţi oamenii, a dat poruncă să oprească lucrul la cherhana şi să păzească de rele casa. In clipa aceea a simţit inima mea că în casa

noastră ceva nu-i a bine. Am stat noi aşa, în aşteptare, mult, până-n puterea nopţii; era o noapte tot aşa furtunoasă, viscolită şi mi s-a încuibat neliniştea în suflet. Am deschis fereastra; faţa îmi dogorea toată, ochii îmi lăcrimau, mă ardea la inimă. Parcă mă mistuia un foc şi îmi venea să ies afară şi să merg în neştire, până la capătul lumii, acolo unde se înfiripă trăsnetele şi furtuna. Pieptul mi se zbătea cumplit. Când, deodată, târziu de tot – poate aţipisem, sau poate că o negură mi-a învăluit sufletul şi mi-a tulburat judecata – aud o bătaie în fereastră: „Deschide!" Când mă uit, văd un om căţărat pe o frânghie în dreptul ferestrei. L-am recunoscut numaidecât pe musafir, am deschis fereastra şi l-am lăsat să intre în odaia mea. Era el! Fără să-şi scoată căciula, s-a aşezat pe laviţă, răsuflând anevoie, de parcă ar fi fost hăituit. M-am proptit într-un cotlon şi numai eu ştiu cum mi-a fugit tot sângele din obraz. „Acasă-i taică-tu?" „Acasă". „Şi maică-ta?" „Şi mama-i acasă". „Taci! Auzi?" „Aud". „Ce?" „Aud un şuierat sub fereastră". „Şi-acuma, vrei, frumoaso, să-mi pierzi capul, să-l strigi pe tătuca, să mă nenoroceşti? N-am să-ţi ies din voie; uite frânghia, leagă-mă, dacă inima îţi porunceşte să speli obida pe care ţi-am făcut-o". Nu i-am răspuns. „Ei, ce zici? Vorbeşte, bucuria vieţii mele!" „Ce vrei?" „Trebuie să mă feresc de vrăjmaşul meu, să-mi iau rămas bun omeneşte de la iubita cea veche şi să mă închin dinaintea celei noi, tânără ca tine, frumoaso." Am râs; nici eu nu ştiu cum de m-a ajuns la inimă vorba lui spurcată. „Lasă-mă, frumoaso, să cobor, să-mi descarc inima, să mă închin stăpânilor casei". Tremuram toată, îmi clănţăneau dinţii în gură şi inima mi-era ca fierul înroşit în foc. M-am dus de i-am deschis uşa şi l-am lăsat să intre înăuntru; numai în prag am rostit anevoie: „Na, ia-ţi înapoi boabele astea şi să nu-mi mai faci daruri niciodată" şi i-am azvârlit în urmă sipeţelul acela.

Katerina se opri să-şi mai tragă răsuflarea; aci tresărea, tre-murând ca o frunză şi se făcea albă la faţă, aci îi năvălea tot sân-gele în obraji. Acum, când contenise de vorbit,

obrajii îi ardeau ca focul, ochii scânteiau printre lacrimi şi răsuflarea grea, neregulată îi răscolea pieptul. Deodată păli iar şi glasul, tulburat şi trist, tremură şi se frânse.

— Am rămas singură atunci şi parcă m-a prins furtuna în vâr-tejul ei. Deodată aud ţipete, aud oamenii alergând prin curte, îi aud strigând: „Arde cherhanaua". Stăteam cu sufletul la gură; toţi fugiseră afară, nu rămăseserăm în casă decât eu şi cu măicuţa. Ştiam că îşi ia rămas bun de la viaţă, că de trei zile zace pe patul de moarte, ştiam, nemernica de mine! Deodată aud un ţipăt sub odaia mea, un ţipăt slab ca al unui prunc speriat în somn. Pe urmă s-a făcut linişte. Am stins luminarea şi simţind fiori de gheaţă în tot trupul, mi-am acoperit faţa cu mâinile; nu mai îndrăzneam să mă uit în jurul meu. Un ţipăt răsună chiar în preajma mea, oamenii veneau fuga dinspre cherhana. Am scos capul pe fereastră şi am văzut cum îl duceau pe tata mort; şi i-am auzit vorbind între ei: „A alunecat şi a căzut de pe scară în cazanul încins; să ştii că necuratul l-a împins acolo". M-am trântit pe pat; încremenisem în aşteptare, fără să ştiu nici eu ce anume şi pe cine aşteptam; ştiu doar atât: că mi-era greu pe suflet în clipele acelea. Nu mai ţin minte cât am aşteptat; îmi. Amintesc că deodată am început să mă legăn toată, capul mi se făcuse greu, ochii mă usturau din pricina fumului; mă bucuram că mi-i moartea aproape! Când, iată, simt că mă ridică cineva de umeri. Mă uit cât îmi îngăduie vederile: era el, pârlit tot, cu caftanul fierbinte, fumegând.

„Am venit să te iau, frumoaso; scapă-mă de primejdie, aşa cum adineauri m-ai împins în iad, căci din pricina ta mi^am pierdut sufletul. N-o să aflu iertare prin nici o rugăciune pentru noaptea asta blestemată. Poate numai dacă ne-om ruga laolaltă!" Râdea, nemernicul! „Arată-mi, zice, cum să ies de aici ca să nu mă vadă nimeni!" L-am luat de mână şi l-am tras după mine. Am străbătut coridorul – aveam cheile la mine – am deschis uşa magaziei şi i-am arătat fereastra. Fereastra aceea dădea în grădină. M-a strâns şi m-a ridicat în braţele lui puternice şi a sărit cu mine pe fereastră. Am

luat-o la fugă, ţinându-ne de mână; am fugit mult, pân-am ajuns în pădurea deasă şi întunecoasă. A tras cu urechea: „S-au luat după noi, Katia! S-au luat după noi, frumoaso, dar nu e încă vremea să ne lăsăm doborâţi! Sărută-mă, frumoaso, pentru dragostea noastră, pentru fericirea veşnică I" „Dar de ce ţi-s mâinile pline de sânge?" „Zici că mi-s mâinile pline de sânge, iubito? Am înjunghiat dulăii, că prea lătrau la oaspetele picat în puterea nopţii. Haidem 1" Am luat-o iarăşi la fugă; când ne uităm, zărim calul lui tătuca pe potecă; rupsese căpăstrul şi fugise afară din grajd; se vede că n^avea chef să ardă de viu! „Vino cu mine, Katia! Dumnezeul nostru ne-a venit în ajutor 1" Eu tăceam. „Nu vrei? Să ştii că nu sunt păgân şi nu sunt un nemernic; uite, dacă vrei tu, îmi fac cruce". Şi şi-a făcut semnul crucii. M-am urcat, m-am lipit de dânsul şi m-am cufundat în uitare la pieptul lui, ca în vis, iar când mi-am venit în fire, ne aflam pe malul unui râu cu ape bogate! S-a dat jos de pe cal, m-a coborât şi pe mine şi a intrat în păpuriş; acolo îşi avea ascunsă luntrea. Când să ne urcăm în luntre, îl aud zicând: „Rămâi cu bine, cal de ispravă; du-te de-ţi caută un alt stăpân, căci vechii tăi stăpâni te părăsesc!" M-am repezit la calul lui tătuca şi l-am îmbrăţişat cu putere, ca pentru despărţire. Pe urmă ne-am urcat în luntre, el a pus mâna pe vâsle şi, cât ai clipi, n-am mai văzut malul. Iar când a pierit malul, îl văd că ridică vâslele în luntre şi se uită de jur împrejur pe tot întinsul apei.

„Bine te-am găsit, zice, râule năvalnic, care dai de băut la oameni şi mie îmi dai de mâncare! Spune-mi, avut^ai grijă de bunul meu cât am lipsit, întregi-s mărfurile mele?" Eu tăceam, cu capul în piept; fată-mi ardea toată de ruşine. Iar el de colo: „Poţi să-mi iei tot, năvalnic şi nesătul ce eşti, dar făgăduieşte-mi să-mi păzeşti şi să ai grijă de mărgăritarul meu nepreţuit! Spune-mi măcar o vorbă, frumoaso, străluminează-ţi chipul ca soarele-n furtună, destramă cu lumina ta noaptea cea întunecată 1" Zicea aşa şi râdea; îl ardea inima de dorul meu, dar nu voiam, de ruşine, să-i

rabd zâmbetul acela; aş fi vrut să rostesc cuvântul, dar m-am pierdut cu firea şi n-am cutezat. „Ei, fie şi-aşa!" a răspuns el la gândul meu sfios, cu un glas parcă plin de amar, ca şi când l-ar fi cuprins şi pe el mâhnirea. „Ştiut e că nu-i chip să faci nimic cu sila. Dumnezeu cu tine, porumbiţa mea trufaşă, fata mea frumoasă. Pesemne că tare mă mai urăşti, ori nu sunt eu pe placul ochilor tăi luminoşi. Ascultându-l, m-a apucat furia, o furie născută din dragoste; mi-am călcat pe inimă şi am zis: „Nu mie îmi este dat să ştiu dacă-mi eşti drag ori ba, ci de bună seamă alteia, nesocotitei şi neruşinatei aceleia care şi-a batjocorit odaia de fecioară în bezna nopţii, şi-a vândut sufletul pentru un păcat de moarte şi n-a putut să-şi ţină în frâu inima smintită; o ştiu însă bine ochii mei înfierbântaţi, ca şi cel care se laudă ca un tâlhar cu nenorocul altora şi batjocoreşte o inimă de fecioară!" N-am mai putut răbda şi am izbucnit în plâns. A tăcut şi m-a învăluit cu o cătătură care m-a cutremurat. „Ascultă-mă, frumoaso, zice şi ochii i se aprind în chip ciudat, ceea ce o să-ţi spun acum nu sunt vorbe aruncate în vânt, ci o mare făgăduială: o să-ţi fiu domn şi stăpân pe măsura fericirii ce-mi vei dărui-o, iar când o fi să nu mă mai îndrăgeşti, nici să nu mi-o spui, să nu iroseşti vorbe în zadar, să nu te osteneşti degeaba; saltă-ţi numai sprinceana de samur, scapără din ochii tăi întunecaţi, mişcă numai degetul cel mic de la mână şi o să-ţi dau îndărăt dragostea ta, laolaltă cu libertatea cea de aur; dar să ştii, frumoasa mea cea mândră şi neîndurătoare, că atuncea s-or sfârşi şi zilele mele!" La auzul acestor cuvinte, mi s-a cutremurat a batjocură toată fiinţa.

Katerina se opri, adânc tulburată; îşi trase răsuflarea, zâmbi la gândul ce-o bătea acum, apoi vru să-şi urmeze povestirea, când, deodată, privirea ei scânteietoare întâlni privirea tulbure a lui Or-dânov, aţintită asupră-i. Tresări, vru să spună ceva, dar sângele îi năvăli în obraz. Îşi înfundă faţa în palme, ca şi când ar fi căzut în nesimţire şi se trânti cu capul în perne. Ordânov era zdrobit! Cu fiecare cuvânt

rostit de Katerina, prin vinele lui se răspândea ca o otravă, sporind necontenit, un simţământ chinuitor, o tulburare cumplită, de neîndurat: o năzuinţă de neîmplinit şi o patimă lacomă şi copleşitoare îi încătuşaseră gândurile şi-i tulburaseră simţurile. Dar în aceeaşi vreme o mâhnire grea şi fără leac îi apăsa tot mai mult inima. Uneori îi venea să strige Katerinei să tacă, ar fi vrut să cadă la picioarele ei şi s-o roage cu lacrimi în ochi să-i redea chinurile iubirii de mai înainte, dorurile lui curate şi gingaşe de mai înainte, şi-i păru rău de lacrimile ce-i secaseră de mult. Inima-i tânjea însângerată, alungind lacrimile din sufletul rănit. Nu înţelegea vorbele Katerinei şi dragostea lui se speria de simţământul ce-o răscolea pe biata femeie. In clipa aceea îşi blestemă patima, căci patima asta îl sugruma şi-l apăsa şi tânărul simţea cum i se scurge prin vine plumb topit în loc de sânge.

— Dar vai, nu ceea ce ţi-am spus până acum m-apasă cel mai avan, zise Katerina, săltându-şi deodată capul; nu asta mă apasă, urmă ea cu un glas căruia un nou şi neaşteptat simţământ îi dădea răsunet de aramă, în timp ce lacrimile ascunse, deznădăjduite, îi sfâşiau inima; nu asta mă apasă, nu asta mă chinuie, nu asta mă tulbură! Puţin îmi pasă de măicuţa, cu toate că altă mamă nu mai e chip să dobâiidese, de^aş umbla toată lumea! Puţin îmi pasa de blestemul ei în ceasul acela greu, cel de pe urmă! Puţin îmi pasă de viaţa mea de aur de altădată, de odaia mea călduţă de fecioară slobodă! Puţin îmi pasă că m-am vândut necuratului şi mi-am dat sufletul celui care m-a dus la pierzanie, că pentru fericirea aceasta m-am încărcat de un păcat veşnic! Ah, nu asta mă apasă, măcar că şi de-aici mi se trage nenorocirea cea mare! Mă chinuie amarul şi mi se sfâşie inima pentru că sunt roaba lui, batjocorită, pentru că mi-e dragă mie însămi ruşinea asta a mea, neruşinata de mine, că inima-mi lacomă a păstrat cu drag amintirea nenorocirii mele ca şi când ar fi vorba de bucurie şi de fericire; asta mă apasă – că n-am

putere în nenorocirea care m-a ajuns şi nu mă revolt împotriva obidei îndurate!

De-abia mai vorbea, biata femeie şi un plâns isteric o făcu să-şi curme povestirea. Răsuflarea-i fierbinte, grăbită, îi ardea buzele, pieptul i se ridica şi cobora adânc, ochii îi sticleau vădind o neînţeleasă răzvrătire. Dar în clipa aceea atâta farmec îi lumină faţa, fiecare trăsătură şi fiecare muşchi al feţei tresăriră sub imboldul unui atât de pătimaş şuvoi de simţăminte, iscând atâta frumuseţe nemaivăzută, de neîndurat, încât gândurile negre ale lui Ordânov se mistuiră pe dată şi mâhnirea curată din pieptul său conteni. Inima lui ardea de dorinţa să se lipească de a ei şi să se piardă într-însa pătimaş, cuprinsă de o tulburare peste fire, să bată în ritmul aceleiaşi furtuni, sub imboldul aceleiaşi pasiuni neînţelese şi chiar să-şi oprească bătăile laolaltă cu ea. Katerina întâlni privirea tulbure a lui Ordânov şi zâmbi în aşa fel, încât îi învălui inima într-un şi mai bogat şuvoi de foc. Tânărul abia îşi mai dădea seama ce se întâmplă cu dânsul.

— Fie-ţi milă de mine, cruţă-mă! Îi şopti, stăpânindu-şi glasul tremurat, aplecându-se asupră-i, rezemându-se cu mâna de umărul ei şi uitându-i-se în ochi atât de aproape, încât răsuflările lor se contopiră într-una singură. M-ai dat pierzării! Neştiut mi-e amarul tău şi tulburat mi-e sufletul. Puţin îmi pasă de toată povestea asta! Spune-mi oe vrei. Şi am să fac totul. Vino cu mine, nu-mi lua viaţa!

Katerina se uita la dânsul cu o privire fixă; lacrimile se uscaseră pe obrajii ei înfierbântaţi. Vru să-l întrerupă, îl luă de mână, încercând să spună şi ea ceva, dar nu găsea cuvintele de care avea nevoie. Pe buzele ei înflori încet un zâmbet straniu, prin care se străduia parcă să răzbească râsul.

— Vezi că nu ţi-am spus încă tot, vorbi ea în sfârşit, cu vocea întretăiată. Am să-ţi spun şi altele; dar ai să mă asculţi oare, ai să mă asculţi, inimă înfierbântată? Ascultă ce are să-ţi spună surioara ta! Bag de seamă că ai înţeles

prea puţin din cumplita mea nenorocire! Voiam să-ţi povestesc cum am trăit un an alături de dânsul, dar mai bine tac. După ce-a trecut un an, s-a dus cu tovarăşii lui pe râu în jos, iar eu am rămas să-l aştept în port, la mamă-sa adoptivă. L-am aşteptat o lună, două. Pe urmă am în-tâlnit la marginea oraşului un tânăr neguţător şi când m-am uitat la el, mi-am adus aminte de anii cei de aur de altădată. „Surioară dragă, zice, după ce-am schimbat câteva cuvinte, eu sunt Alioşa; când eram noi doi mici, bătrânii ne-au juruit unul altuia; ia adu-ţi aminte dacă m-ai uitat, că suntem de pe-aceleaşi meleaguri." „Şi ce se vorbeşte pe seama mea pe meleagurile noastre?" „Zice lumea că ai apucat-o pe-o cale strâmbă, că ai uitat de cinstea ta de fată, că te-ai legat cu un tâlhar şi un ucigaş", îmi spune Alioşa râzând. „Dar tu ce ziceai despre mine?" „Aş fi zis eu multe, venind încoace, rosteşte el cu inima tulburată, multe aş fi zis, dar de cum te-am văzut, a încremenit sufletul în mine; m-a ajuns parcă o năpastă! Zice. Haide, cumpără şi sufletul meu, ia-l, chiar dacă o să-ţi baţi joc de inima şi de dragostea mea, frumoaso. Părinţi nu mai am, mi-s singur stăpân şi sufletul meu e-al meu, nu-i al altuia, nu l-am vândut nimănui, aşa cum a făcut ştiu eu cine, care a uitat de toate; nu-i nevoie să-mi cumperi inima, ţi-o dau pe degeaba, căci se vede treaba că-i lucru de procopseală I" Am râs. Mi-a tot vorbit aşa nu o dată; stătea de-o lună singur cuc în casă, îşi lăsase mărfurile în părăsire şi dăduse drumul la oameni. Mi s-a făcut milă de lacrimile lui de orfan, aşa că i-arn spus într-o dimineaţă: „Aşteaptă-mă, Alioşa, de cum s-o lăsa noaptea, mai la vale de chei; să plecăm, să mergem la tine acasă, că mi s-a acrit de viaţa asta năpăstuită!" Noaptea, mi-am strâns bocceaua, cu sufletul tânjind şi zbuciumându-se. Când mă uit, îl văd pe stăpânu-meu intrând pe nepusă masă. „Bine te-am găsit, zice: haidem, vine furtună pe râu şi vremea nu aşteaptă." M-am dus cu el. Ne-am apropiat de râu; până la ai noştri aveam de mers mult cu luntrea. Când ne uităm, zărim o luntre; luntraşul ne era cunoscut şi parcă aştepta pe cineva.

„Să trăieşti, Alioşa, Doamne-ajută! Ce, ai zăbovit pe chei şi acum eşti zorit să ajungi la barcazurile tale? Du-mă, fă bine, omule şi pe mine cu femeia mea la ai noştri, că am dat drumul la luntrea mea şi înot nu-i chip să ajungem." „Urcă, a zis Alioşa şi când i-am auzit glasul, parcă m-a împuns ceva în inimă. Urcă cu femeia ta, că vântul e pus să ne slujească pe toţi şi s-o găsi loc şi pentru voi în bordeiul meu." Ne-am urcat în luntre. Era o noapte întunecoasă, stelele se ascunseseră, vântul s-a pornit să urle şi pe râu s-au stârnit valuri. Ne-am depărtat cam o verstă de mal. Tăceam tustrei.

„Vine furtuna! Zice omul meu. Nu-i a bine furtuna asta! De când mama m-a făcut n-am mai văzut pe râu aşa furtună ca asta <ce vine acum! O să-i fie greu luntrii noastre; n-o să ne ţină pe toţi trei!" „Da, n-o să ne ţină, a răspuns Alioşa. Unul din noi, vezi bine, e de prisos." Glasul îi tremura ca o strună. „Ia spune, Alioşa, te cunosc de mic copil, am fost bun prieten cu taică-tu; ia spune, Alioşa, poţi tu să ajungi la mal fără luntre, ori ba? Ori te duci pe copcă şi te prăpădeşti?" „Nu-i chip de ajuns 1" „Dar tu, omule, la o adică, de-ar fi să cazi în apă, ai ajunge oare la 1 mal, ori ba?" „N-aş ajunge; m-aş prăpădi, căci n-aş putea să 1 înfrunt viitoarea!" „Şi acum, ascultă şi tu ce am să-ţi spun, Katerinuşka, mărgăritarul meu nepreţuit! Mi-aduc aminte de-o noapte

: la fel ca şi asta, doar că atunci nu se zbuciuma valul şi sclipeau stelele şi strălucea luna. Vreau să te-ntreb, uite-aşa, dacă n-ai uitat cumva noaptea aceea?" „N-am uitat-o", zic. „Ei, dacă n-ai 1 uitat-o, înseamnă că n-ai uitat nici înţelegerea aceea, n-ai uitat i cum a-nvăţat un voinic pe o preafrumoasă fată să-şi redobândească libertatea de la omul care nu-i era drag, ai?" „Nu, n-am uitat nici asta", zic, mai mult moartă decât vie. „Ei, dacă n-ai uitat, uite că acuma suntem prea mulţi în luntrea asta. Oare nu cumva i-a sunat ceasul unuia din noi? Spune, scumpo, spune, porumbiţo, gângureşte cu glasul tău cel dulce ce ai de spus".

— Nu mi-am spus atunci cuvântul! Urmă în şoaptă Katerina, pălind.

Şi femeia n-apucă să-şi sfârşească istorisirea.

— Katerina! Auziră deasupră-le un glas înfundat şi răguşit.

Ordânov tresări. In cadrul uşii stătea Murin. Cu blana pe umeri, palid ca un mort, învăluindu-i cu o privire rătăcită. Katerina pălea tot mai tare şi se uita la el încremenită, vrăjită parcă.

— Vino aici, Katerina! Şopti bolnavul cu glasul stins şi părăsi încăperea. Katerina mai zăbovi câteva clipe, cu ochii pierduţi în gol, ca şi când bătrânul s-ar mai fi aflat dinaintea ei. Deodată însă sângele îi năvăli în obrajii palizi. Se ridică încet de pe pat. Ordânov îşi aduse aminte de prima lor întâlnire.

— Pe mâine, nenorocul meu! Zise ea surâzând într-un chio straniu. Pe mâine 1 Ţine minte unde m-am oprit: „Alege din doi,

Frumoaso, care ţi-i drag şi care nu!" Ai să ţii minte, ai să mai aştepţi o noapte? Repetă ea, punându-i mâinile pe umeri şi privindu-l cu duioşie.

— Katerina, nu te duce, nu te lăsa pradă năpastei! E nebun! Şopti Ordânov, tremurând pentru ea.

— Katerina! Se auzi glasul de după despărţitură.

— Da ce, crezi că o să-mi facă seama? Răspunse femeia râzând. Noapte bună, sufletul meu drag, scumpul meu cu inima fierbinte, fratele meu iubit! Spuse ea, lipindu-i cu gingăşie capul de pieptul ei, în vreme ce lacrimile îi scăldară deodată faţa. Astea sunt lacrimile cele de pe urmă. Uită-ţi amarul în somn, scumpul meu şi mâine ai să te trezeşti plin de bucurie. Zicând acestea, îl sărută cu patimă.

— Katerina! Katerina! Şopti Ordânov, căzând în genunchi dinaintea ei şi încercând s-o oprească.

Femeia se întoarse, îi făcu un semn din cap, zâmbi şi ieşi din odaie. Ordânov o auzi intrând la Murin; îşi reţinu răsuflarea, trâ-gând cu urechea; dar nu mai auzi nimic. Bătrânul tăcea, ori poate căzuse iar în nesimţire. Vru să

treacă la ea, dincolo, dar i se tăiau picioarele. Se trânti sfârşit pe pat.

II.

Multă vreme nu şi-a putut da seama ce oră era când s-a trezit. Nu se putea dumiri dacă era în zori sau în amurg; în odaie stăruia încă întunericul. Nu-şi putea da seama cât a dormit, dar simţea că avusese un somn bolnăvicios. Venindu-şi în fire, îşi trecu palma peste faţă, dând parcă la o parte somnul şi vedeniile nopţii. Dar când vru să pună piciorul pe duşumea, simţi o sfârşeală în tot trupul şi picioarele istovite refuzară să-i dea ascultare. II durea capul, avea o senzaţie de ameţeală şi trupul i se zbătea într-un tremur mărunt sau ardea în vâlvătăi. O dată cu conştiinţa îi reveni şi memoria; în clipa când străfulgerară în el amintirile nopţii trecute, fu cuprins de panică. Inima îi bătea cu atâta putere ca răspuns la gândurile lui, simţurile îi erau atât de înfierbântate şi de vii, încât i se părea că de la plecarea Katerinei trecuse nu o noapte, nu câteva ceasuri lungi, ci doar o secundă. Simţea că ochii nu i se uscaseră încă de lacrimi; ori poate ţâşniseră ca un izvor din sufletul lui înfierbântat alte lacrimi, proaspete? Şi – ciudat lucru!

— Chinurile i se păreau chiar dulci, deşi presimţea în adânc că nu va mai putea îndura o asemenea încercare. La un moment dat, simţi moartea aproape; era gata s-o întâmpine ca pe un oaspete binevenit: atât de mult i se încordaseră simţurile, atât de năvalnic izbucnise iar într-însul patima, când s-a trezit, atâta nespusă bucurie îi învălui sufletul, încât viaţa, supusă acestei tensiuni supreme, părea gata să se oprească, să se năruie, să se mistuie brusc şi să se stingă pe veci. Aproape în aceeaşi clipă, ca răspuns parcă la dorurile lui, ca un răspuns dat inimii care începuse să tremure, se auzi glasul ce-l cunoştea acum atât de bine, glasul bogat, cristalin al Katerinei, ca muzica aceea lăuntrică ce răsună în sufletul omului în clipele când simte bucuria vieţii, în clipele de nemărginită fericire. In preajmă-i, aproape de tot, parcă la căpătâiul lui, se auzi un cântec,

mai întâi încet şi trist. Glasul urca, apoi cobora, apoi amuţea într-un spasm, nevrând parcă să se dea în vileag şi parcă desfătându-se cu chinul plin de zbucium al dorinţei neîmplinite, înăbuşite, ascunse adânc în inima îndureratã, pentru a se revărsa iar în triluri de privighetoare şi tremurând, cuprins de văpăile patimii nestăvilite, se revărsa într-un ocean de neasemuite bucurii, într-un ocean de sunete puternice, de necuprins, ca ţâşnirea dintâi a fericirii pe care ţi-o dă dragostea. Ordânov desluşea şi cuvintele: simple, pornite din inimă, de mult alcătuite de un simţământ sincer, calm, pur şi limpede. Dar le uita grabnic, căci n-auzea decât sunetele. Prin melodia simplă şi naivă a cântecului răzbeau apoi alte cuvinte, pătrunse de năzuinţele ce-i umpleau pieptul, ca un ecou al celor mai tainice ascunzişuri, necunoscute lui însuşi, ale pasiunii sale, făcându-l s-o desluşească limpede în ele, cu toată făptura sa, pe Katerina. Auzea când ultimul geamăt al unei inimi încremenite în strânsoarea patimii, când bucuria libertăţii şi a spiritului care şi-a sfărâmat lanţurile şi s-a avântat luminos şi slobod deasupra oceanului nesfârşit al iubirii fără oprelişti; era primul jurământ al unei ibovnice cast îmbujorate, cu rugăminţi, cu lacrimi şi cu şoapte tainice şi sfioase; era dorinţa unei bacante, mândră şi bucuroasă de puterea ei, ce-şi destăinuie, lepădând vălurile, cu un râs scânteietor, privirea îmbătată.

Ordânov nu mai putu aştepta sfârşitul cântecului şi se dădu jos din pat. În aceeaşi clipă cântecul încetă.

— Dimineaţa cea bună şi ziua cea bună au trecut, scumpul meu! Auzi glasul Katerinei. Aşadar: bună seara! Scoală-te şi vino la noi, trezeşte-te întru bucurie; te aşteptăm, eu şi stăpânul casei, ca nişte oameni buni, gata să se supună voii tale; stinge ura cu dragostea, dacă tot te mai încearcă obida din inimă. Spune o vorbă blândă!

Ordânov ieşise din odaie încă la prima ei chemare, abia dân-du-şi seama că intră la stăpânii casei. Uşa se deschise dinaintea lui. Scânteind ca lumina soarelui, i se înfăţişă

zâmbetul de aur al minunatei sale gazde. In clipa aceea, nu vedea şi n-auzea decât pe femeia iubită. In aceeaşi clipă viaţa şi bucuria lui se contopiră într-un singur tot în inima sa – în chipul luminos al Katerinei sale.

— De două ori a asfinţit soarele de când ne-am luat rămas bun, spuse ea, întinzându-i mâinile; acum asfinţeşte pentru a treia oară, uită-te prin fereastră. Ca două asfinţituri în sufletul unei frumoase, rosti zâmbind Katerina; unul ce-i îmbujorează faţa cu sfiala celei dintâi zbateri a inimii singuratice de fată; celălalt, care arde-n vâlvătăi, apăsându-i pieptul şi azvârlindu-i în faţă sângele rumen, atunci când uită cea dintâi sfială. Poftim, vino în casa noastră, voinicule! De ce-ai rămas în prag? Toată cinstea şi dragostea şi plecăciunile stăpânului casei!

Izbucnind într-un râs cristalin, luă mâna lui Ordânov şi-l atrase în odaie. In inima lui se cuibări teama. Toată vâlvătaia, tot focul ce se aprinsese în pieptul lui se mistuise parcă şi se stinsese într-o clipă şi pentru o clipă; lăsă stânjenit ochii în pământ, temân-du-se să se uite la dânsa. Simţea că e atât de minunat de frumoasă, încât inima lui n-o să poată îndura dogoarea privirilor ei. N-o mai văzuse încă niciodată aşa pe Katerina lui. Pe faţa ei scânteiau acum pentru întâia oară râsul şi veselia, secând lacrimile amare din genele-i negre. Mâna lui tremura într-a ei. Şi dacă şi-ar fi ridicat ochii, ar fi văzut pe Katerina cu un zâmbet biruitor, cu ochii luminoşi aţintiţi asupra feţei lui înceţoşate de tulburare şi de pasiune.

— Hai, scoală, bătrâne! Zise în cele din urmă Katerina, ca şi când atunci s-ar fi dezmeticit şi ea şi spune un cuvânt de bun venit musafirului nostru. Musafirul acesta e ca un frate 1 Hai, scoală odată, moşneag trufaş şi mândru, ploconeşte-te, ia-l pe oaspete de mâinile lui albe şi aşază-l la masă!

Ordânov ridică ochii şi parcă abia acum îşi veni în fire. Abia acum se gândi la Murin. Ochii bătrânului, gata parcă să se stingă în nostalgia din pragul morţii, îl priveau fix; îşi aduse aminte cu durere în suflet de privirea aceasta pe

care o văzuse scânteind ultima oară de sub nişte sprâncene negre şi stufoase, încruntate ca şi acum de alean şi de mânie. Simţi o uşoară ameţeală. Aruncă o privire în jur şi abia acum pricepu totul desluşit, limpede. Murin şedea încă lungit în pat, dar era îmbrăcat ca şi cum s-ar fi sculat de mult şi-ar fi ieşit în dimineaţa asta în oraş. Gâtul îi era înfăşurat, ca şi rândul trecut, cu o basma roşie, în picioare avea pantofi. Boala părea să-i fi trecut, numai faţa lui era cumplit de palidă încă şi gălbejită. Katerina stătea lângă pat, rezemată cu mâna de masă şi se uita atentă la amândoi. Pe faţa ei stăruia un zâmbet prietenos. Părea că totul se petrece ca la un semn al ei.

— A, dumneata eşti! Spuse Murin, ridicându-se pe jumătate în pat. Chiriaşul meu. Sunt vinovat faţă de dumneata, boierule, am greşit şi te-am supărat când m-am jucat deunăzi cu puşca. De unde era să ştiu că te apucă şi pe dumneata boala rea! Pe mine mă necăjeşte mereu, adăugă el cu o voce răguşită, bolnăvicioasă, încruntându-se şi întorcându-şi fără să vrea ochii de la Ordânov. Nenorocirea, când vine, nu bate la poartă, se furişează ca un hoţ! Şi ei era să-i înfig mai deunăzi cuţitul în piept. Adăugă Murin, arătând cu un semn din cap înspre Katerina. Sunt un om bolnav şi când mă apucă, asta-i! Ce să-ţi mai spun! Stai jos şi fii binevenit 1

Ordânov nu-şi lua ochii de la el.

— Stai jos, stai jos! Strigă bătrânul nerăbdător, stai jos dacă aşa-i place ei! Văd că vă aveţi ca fraţii! V-aţi îndrăgit, de parc-aţi fi ibovnici!

Ordânov se aşeză.

— Ian te uită ce mai surioară ai, urmă bătrânul, izbucnind în râs şi arătându-şi cele două rânduri de dinţi, albi şi întregi până la unul. Giugiuliţi-vă, dragii mei! Ce zici, boierule, frumoasă surioară ai, nu? Hai, răspunde! Ia te uită cum i s-au aprins obrajii! Da uită-te o dată, fă-i cinstea asta frumuseţii! Arată-ne că te perpeleşti după dânsa!

Ordânov îşi încruntă sprâncenele şi se uită furios la bătrân. Acesta tresări sub privirea lui. In pieptul lui Ordânov clocotea o turbare oarbă. Cu un fel de instinct animalic, simţea în preajmă-i un duşman de moarte. Nu putea să-şi dea nici el seama ce se petrece cu dânsul, raţiunea refuza să-l slujească.

— Nu te uita! Auzi o voce în spatele său. Ordânov întoarse capul.

— Nu te uita, nu te uita, spuse râzând Katerina. Fie-ţi milă de draga ta, dacă te îndeamnă diavolul. Apoi, deodată, îi puse pe la spate palmele peste ochi; şi le retrase însă numaidecât, şi-şi acoperi faţa. Dar roşeaţa din obraji părea să răzbată printre degetele ei. Îşi luă mâinile de la ochi şi, roşie ca para focului, încercă să înfrunte, cu o privire luminoasă şi de loc înfrigurată, râsetele şi privirile curioase ale celor doi bărbaţi. Amândoi o priveau tăcuţi; Ordânov – cu uimirea îndrăgostitului căruia pentru întâia oară i-a străpuns inima o frumuseţe nemaivăzută; bă-trânul – atent şi rece. Faţa lui lividă nu exprima nimic; numai buzele i se învineţiseră şi tremurau uşor.

Katerina se apropie de masă, acum fără să mai râdă şi se apucă să strângă cărţile, hârtiile, călimara, tot ce se afla acolo, punând apoi totul pe pervazul ferestrei. Răsufla iute, sacadat şi în răstimpuri trăgea cu nesaţ aer în piept, ca şi când ar fi simţit o strânsoare la inimă. Pieptul ei plin se lăsa greu, ca valul la ţărm, apoi se sălta iarăşi. Îşi plecă ochii în pământ şi genele ei negre ca smoala şi ascuţite ca nişte ace sclipiră pe obrajii albi.

— Frumoasa-frumoaselor! Spuse bătrânul.

— Stăpâna mea! Şopti Ordânov, tremurând din tot trupul. Se dezmetici, simţind asupră-şi privirea bătrânului care-l străfulgerase o clipă, lacomă, rea, rece şi dispreţuitoare. Ordânov dădu să se ridice, dar o forţă nevăzută îi încătuşase parcă picioarele. Se aşează din nou. Din când în când, îşi strângea o mână, ca şi când n-ar fi dat crezare realităţii. I se părea că e prada unui coşmar şi că pe ochii lui

mai stăruie încă somnul chinuit, bolnăvicios. Dar – ciudat lucru!

— Nu dorea să se trezească.

Katerina luă covorul vechi de pe masă, deschise sipetul, scoase o faţă de masă scumpă, brodată toată cu mătase în culori vii şi cu aur şi o întinse; apoi scoase din dulap un serviciu vechi de argint, îl puse în mijlocul mesei şi luă trer pahare – unul pentru stăpânul casei, unul pentru musafir şi unul pentru ea, după care se uită la bătrân şi la oaspete cu o privire gravă, aproape gânditoare.

— Care dintre noi şi cui îi e drag ori ba? Spuse ea. Care nu-i e drag cuiva, mi-e drag mie şi o să-şi bea paharul cu mine. Mie îmi sunteţi dragi şi unul şi altul; să bem, dar, cu toţii pentru dragoste şi bună înţelegere!

— Să bem şi să ne înecăm gândurile negre în vin! Spuse bătrânul cu vocea schimbată. Toarnă, Katerina!

— Şi tu ce zici, să torn? Întrebă Katerina, uitându-se la Ordânov.

Ordânov îi împinse paharul fără să spună o vorbă.

— Aşteaptă! Cine are vreun gând ascuns, să i se împlinească! Spuse bătrânul, ridicând paharul.

Ciocniră tustrei şi băură.

— Şi acuma, hai să bem noi doi, bătrâne! Spuse Katerina, adresându-se stăpânului casei. Să bem, dacă inima ta bate pentru mine! Să bem pentru fericirea pe care am trăit-o, să facem plecăciune anilor trăiţi, să ne închinăm din inimă şi cu dragoste fericirii! Cere-mi să torn, dacă inima ta arde pentru mine!

— Vinul tău e tare, porumbiţo, dar văd că tu abia îţi înmoi buzele în el! Zise bătrânul râzând şi întinzându-i iar paharul.

— Sorb şi eu o înghiţitură, dar tu să bei până la fund! Aşa e viaţa asta, bătrâne, împovărată de gânduri grele şi gândurile grele fac inima să tânjească! Gândurile de la amărăciune vin şi amărăciune aduc; când eşti fericit, nu te

bat nici un fel de gânduri! Bea, bătrâne! Îneacă-ţi gândurile!

— Multă amărăciune ai mai strâns, se vede, de eşti atâta de pornită împotrivă-i! Vrei, de bună seamă, s-o dai gata dintr-o dată, porumbiţa mea albă. Beau cu tine, Katia! Ai şi dumneata vreo amărăciune, boierule, dacă-mi îngădui să te întreb?

— Ce am, ce n-am, numai sufletul meu ştie, spuse în şoaptă Ordânov, fără a-şi lua ochii de la Katerina.

— Ai auzit, moşule? Nici eu nu m-am cunoscut pe mine însămi multă vreme, nu-mi aduceam aminte de nimic, dar când a venit vremea, m-am cunoscut pe de-a întregul şi mi-am adus aminte de toate; am retrăit cu nesaţ tot ce-a fost şi-a trecut.

— Da, e vai şi-amar când încerci să răzbeşti numai ce-a fost, spuse bătrânul gânditor. Ce-a trecut, e ca vinul băut! Ce preţ are fericirea din trecut? Caftanul purtat îl arunci.

— Iei unul nou! Zise Katerina, cu un râs nervos, în vreme ce pe genele-i sclipitoare atârnau două lacrimi ca două diamante. Ehei, viaţa n-o trăieşti cu o clipă de fericire, şi-apoi inima de fată bate vârtos, greu să te potriveşti cu ea! Priceput-ai, moşule? Uite, mi-am înecat o lacrimă în paharul tău!

— Oare multă fericire ai dat ca să-ţi cumperi amarul? Întrebă Ordânov cu vocea tremurând de emoţie.

— Dumneata, boierule, după cum se vede, ai multe de vânzare, de te bagi nepoftit! Răspunse bătrânul, chicotind uşor şi cu răutate, aruncându-i lui Ordânov o privire neruşinată.

— Cât am dat, am dat, răspunse şi Katerina cu o voce parcă nemulţumită, jignită. Unuia i se pare mult, altuia puţin. Unul vrea să dea totul şi să nu ia nimic, altul nu făgăduieşte nimic, dar inima îl urmează ascultătoare! Tu nu mai necăji omul, adăugă ea, uitându-se cu tristeţe la Ordânov, un om e cum trebuie, altul nu; parcă poţi să ştii de ce şi după cine tânjeşte sufletul? Umple-ţi paharul, moşule! Bea pentru fericirea copilei tale, a iubitei, a roabei tale

supuse şi ascultătoare, aşa cum a fost ea de la început de când te-a cunoscut. Ridică paharul!

— Fie! Umple-ţi şi tu paharul! Zise bătrânul, luându-şi-l pe->al său.

— Stai, bătrâne, nu bea încă! Lasă-mă mai întâi să spun o vorbă!

Katerina se rezemă cu coatele de masă şi se uită ţintă în ochii bătrânului cu ochii ei aprinşi de patimă, în care strălucea o ho-tărâre stranie. Toate mişcările ei erau însă neliniştite, gesturile repezite, neaşteptate, agitate. Era parcă toată cuprinsă de vâlvă-taie şi înfăţişarea asta părea bizară. Dar frumuseţea ei părea că sporeşte o dată cu tulburarea, cu starea de însufleţire ce puses stăpânire pe dânsa. Pe buze îi înflorise un zâmbet care scotea li iveală două şiraguri de dinţi albi şi frumoşi ca mărgăritarele răsuflarea ei zbuciumată îi înfiora cu un tremur uşor nările. Pieptul îi tresaltă; cosiţa, răsucită de trei ori la ceafă, căzuse în uşoară neorânduială, pe urechea stângă şi acoperea o parte din obrazul încins. La tâmple răzbeau broboane mici de sudoare.

— Ia ghiceşte-mi, bătrâne! Ghiceşte-mi, scumpule, ghiceşte-mi înainte să ţi se tulbure minţile de băutură; uite palma mea cea albă! Ştiau ei oamenii de pe la noi ceva când ziceau că eşti un vrăjitor! Vezi bine, ai învăţat din cărţi şi cunoşti tot felul de scrieri diavoleşti! Uită-te, moşule şi spune-mi ce soartă nefericită mă aşteaptă; dar vezi, să nu mă minţi! Ei, haide, spune-mi cum ştii. Dac-o să aibă parte de fericire copila ta, ori n-ai s-o ierţi şi ai să-i cobeşti la drum numai amar şi jale? Spune-mi, o să-mi fie oare cald ungherul, m-oi statornici undeva, ori, ca pasărea călătoare, o să umblu stingheră printre oameni, căutându-mi adăpost? Spune-mi, cine mi-e duşman, cine îmi hărăzeşte dragoste şi cine îmi poartă gând rău? Spune-mi, dacă inima mea tânără şi fierbinte o să-şi trăiască pustie viaţa şi-o să se chircească înainte de vreme, ori o să-şi afle şi ea una pe seama ei şi s-o porni să bată a bucurie laolaltă cu ea. Până-n clipa unui nou

nenoroc? Ghiceşte-mi apoi, bătrâne, pe ce tărâm peste mări şi ţări, sub care cer albastru trăieşte şoimul meu cel frumos, pe unde-şi caută perechea şi dacă o caută cu ochiul ager, dacă o aşteaptă cu drag şi o s-o-ndrăgească tare, dacă dragostea lui s-o mistui curând, spune-mi dacă o să mă amăgească ori ba? Aşijderea, dacă tot ghiceşti, spune-mi, moşule, pentru cea din urmă oară, dacă noi doi o s-o mai lungim aşa multă vreme, tot stând în ungherul ăsta amărât şi lot citind cărţile astea diavoleşti; spune-mi, când să-mi iau rămas bun de la tine, bătrâne, aşa, omeneşte, să-ţi mulţumesc pentru pâine şi sare, pentru că mi-ai dat de băut şi de mâncare, penţiu că mi-ai depănat poveşti? Bagă de seamă, să-mi spui tot adevărul, să nu mă minţi; iată, a venit ceasul, ţine-te tare!

Însufleţirea ei crescuse treptat până la ultimul cuvânt, când deodată glasul i se frânse de tulburare, ca şi când un vârtej i ar fi prins inima. Ochii îi scânteiară şi buza de sus tremură uşor. Se auzea cum se încolăceşte ca un şarpe şi se ascunde în fiecare cuvânt al ei batjocura răutăcioasă, dar râsul ei avea parcă sunet de plâns. Se aplecase peste masă înspre bătrân şi se uita ţintă, cu atenţie lacomă, în ochii lui tulburi. Ordânov auzi inima ei bătând deodată cu putere atunci când sfârşi de vorbit; uitându-se la ea, scoase un ţipăt de admiraţie şi dădu să se ridice de pe bancă. Dar privirea neliniştită a bătrânului, oprindu-se o clipă asupră-i, îl ţintui iarăşi locului. In privirea aceasta neliniştită, fulgerătoare, care îl făcea de fiecare dată pe Ordânov să se cutremure, um-plându-i inima de venin, de ciudă şi de furie neputincioasă, stăruia un amestec ciudat de dispreţ, ironie şi adâncă iritare, la care se adăuga o curiozitate răutăcioasă şi vicleană.

Bătrânul se uita la Katerina lui gânditor şi cu un fel de tristă curiozitate. Inima îi fusese rănită, cuvintele fuseseră rostite. Dar bătrânul nici măcar nu mişcă din sprâncene! Se mulţumi să zâm-bească atunci când femeia sfârşi de vorbit.

— Prea multe vrei să afli dintr-o dată, puicuţa mea oare-ai prins pene, păsăruica mea care ai început să baţi din aripi! Umple-mi mai repede paharul adânc; să bem mai întâi pentru despărţirea cea de bunăvoie, ca nu cumva să stric urarea cu vreun gând negru, necurat. Diavolul e tare şi lesne te împinge la păcat!

Bătrânul ridică paharul şi bău. Cu cât bea mai mult, cu atât se făcea mai palid. Ochii i se înroşiseră ca doi tăciuni aprinşi. Era vădit că sclipirea lor înfrigurată şi vineţeala mortală oare-i schimbă dintr-o dată chipul prevesteau un nou acces. Vinul era tare, aşa că şi lui Ordânov i se tulburau ochii tot mai mult, cu fiecare pahar, Sângele îi dogorea în vine, nu mai putea fi ţinut în frâu: îi potopea inima şi-i tulbura mintea. Neliniştea ce-l cuprinsese sporea necontenit. Îşi turnă şi bău iar, fără să ştie el însuşi ce face şi cum să-şi domolească tulburarea tot mai puternică; sângele porni şi mai iute prin vinele lui. Ca în delir, abia mai putea urmări, încordându-şi toată atenţia, ceea ce se petrecea între straniile lui gazde.

Bătrânul izbi cu paharul de argint în masă.

— Toarnă, Katerina! Strigă el. Mai toarnă-mi, fiică rea ce eşti, toarnă până m-oi face praf! Doboară pe moşneag, să se isprăvească cu el! Uite-aşa, mai toarnă-mi, mai toarnă-mi, frumoaso! Să bem! De ce ai băut aşa de puţin? Ori n-am văzut eu.

Katerina îi răspunse ceva, dar Ordânov nu auzi ce anume. Bătrânul n-o lăsă să-şi sfârşească vorba; o apucă de mână, ca şi cum n-ar mai fi fost în putere să-şi stăvilească clocotul din piept. Avea faţa palidă; ochii i se întunecau, apoi se aprindeau iar cu putere; buzele livide îi tremurau; i se adresă cu un glas şovăielnic, tulbure, din care răzbea în răstimpuri un straniu extaz:

— Dă-mi mânuţa, frumoaso! Dă-mi-o să-ţi ghicesc şi să-ţi spun adevărul curat! Să ştii că nu te-ai înşelat, Katerina; da, sunt vrăjitor! Drept a grăit inimioara ta de aur, când a spus că numai eu am vrăjit-o şi inimii acesteia nevinovate n-am

să-i ascund adevărul! Un singur lucru n-ai priceput tu: că nu eu, vrăjitorul, trebuie să-ţi luminez mintea! Judecata unei fete nu-i totuna cu voia ei, judecata prinde tot adevărul; dar tu parcă n-ai fi ştiut şi n-ai fi aflat nimic! Are şi ea cap pe umeri, şarpe viclean, măcar că inima i se scaldă în lacrimi! Să găsească ea singură drumul, strecurându-se printre stâncile vieţii şi păzindu-şi voia cea vicleană! Unde poate, răzbeşte cu mintea, iar unde nu poate răzbi cu mintea, ştie să tulbure cu frumuseţea ei, să îmbete cu ochiul ei cel negru, căci frumuseţea e în stare să frângă puterea şi despică în două chiar şi o inimă de fier! Ai să cunoşti tu oare jalea şi mâh-nirea? Grea e jalea omului! Dar o inimă slabă nu ştie ce-i durerea! Durerea trage la inima cea tare, o face să verse în tăcere lacrimi de sânge şi nu vrea să fie alinată de oameni cumsecade; durerea ta, fată, e ca urma în nisip, pe care o spală ploaia, o usucă soarele şi o spulberă vântul! Hai să-ţi mai spun, să-ţi mai vrăjesc: cine-o să te îndrăgească pe tine, o să te aibă roabă; singură ai să-ţi încătuşezi libertatea, ai s-o zălogeşti şi n-ai s-o mai iei înapoi; n-ai să faci să tacă iubirea la vremea cuvenită; tu ai să dai un bob şi cel ce te va duce la pierzanie o să ia un spic întreg! Copilul meu gingaş, căpşor de aur, tu ţi-ai înecat în paharul meu o lacrimă ca un bob de mărgăritar, dar nu te-a răbdat inima după ea şi ai mai vărsa încă o sută de lacrimi, ţi-ai prăpădit vorba cea frumoasă şi mi te-ai lăudat cu pacostea asta de căpşor. N-ai de ce să tânjeşti după lăcrimioara asta ca un bob de rouă, căci ai să simţi cu prisosinţă bobul de mărgăritar în noaptea lungă şi amară când o să te roadă jalea şi gândurile negre; atunci, pentru bobul acela are să-ţi picure în inima fierbinte şi o altă lacrimă, a altcuiva – o lacrimă însângerată şi nu caldă, ci ca plumbul topit; o să-ţi ardă până la sânge pieptul alb şi până dimineaţa, o dimineaţă posomorită şi apăsătoare care anunţă o zi mohorâtă, ai să te zbuciumi în aşternutul tău, secătuindu-ţi sângele roşu ca fecal şi n-ai să-ţi tămăduieşti rana vie nici până în dimineaţa cealaltă! Mai toarnă-mi,

Katerina, toarnă-mi, porumbiţa mea, toarnă-mi pentru sfatul înţelept pe care ţi-l dau; mai mult nu face să-mi ostenesc gura.

Glasul îi slăbise şi începuse să tremure; pieptul i se zbuciuma, gata-gata să izbucnească în hohote de plâns. Îşi turnă vin şi bău cu sete încă un pahar; pe urmă izbi din nou cu paharul în masă. Privirea tulbure i se mai învăpăie o dată.

— Trăieşte şi tu cum te taie capul! Strigă el. Ce-a fost, s-a dus! Toarnă-mi, mai toarnă-mi, dă-mi paharul cel greu, ca să-mi ia minţile şi să-mi amorţească sufletul! Afundă-mă în noaptea uesfârşită, în care nu mai aştepţi dimineaţa; vreau să alung aducerile-aminte. Ce-a fost, s-a dus! Vezi bine, s-a învechit marfa negustorului şi o dă acum de pomană! Şi n-ar fi vândut-o de bunăvoie negustorul acela sub preţ, chiar de-ar fi fost să se verse sânge duşman şi sânge nevinovat, chiar de şi-ar fi dat cumpărătorul pe deasupra şi bietul lui suflet rătăcit! Toarnă, mai toarnă-mi, Katerina!

Dar mâna lui care ţinea paharul rămase nemişcată, încremenită parcă; răsufla greu, anevoie, capul îi căzuse în neştire pe piept. Îşi mai aţinti o dată privirea înceţoşată asupra lui Ordânov, însă în cele din urmă se stinse şi privirea aceasta, pleoapele căzură grele ca plumbul peste ochi. O paloare mortală îi învălui faţa. Buzele mai tremurară o vreme, străduindu-se parcă să mai spună ceva şi deodată o lacrimă mare şi fierbinte i se anină între gene, apoi se desprinse şi lunecă încet pe obrazul cadaveric. Ordânov nu mai putu îndura. Se ridică, făcu un pas înainte, clă-linându-se, se apropie de Katerina şi o apucă de mână; dar ea nici măcar nu se uită la dânsul, ca şi când nu l-ar fi băgat în seamă, ca şi când nu l-ar mai fi recunoscut.

Părea că îşi pierde şi ea cunoştinţa, ca şi când un singur gând, o singură idee nestrămutată ar fi pus stăpânire în întregime pe ea. Se lipi cu pieptul de bătrânul adormit, îi încolăci gâtul cu braţul ei alb şi îşi pironi ochii asupră-i într-

o privire încinsă, de jăratic. Părea să nu-l fi simţit pe Ordânov când acesta o apucase de mână.

În cele din urmă, îşi întoarse capul spre el şi-l învălui cu o privire lungă şi cercetătoare. Părea că înţelege, în sfârşit; pe buzele ei apăru anevoie, parcă, un zâmbet îndurerat, greu, plin de mirare.

— Pleacă, pleacă de-aici, spuse ea în şoaptă. Eşti beat şi eşti rău! Tu nu-mi eşti oaspete! Şi se întoarse iar spre bătrân, piro-nindu-şi ochii asupră-i.

Părea că-i străjuieşte fiecare răsuflare şi că-i dezmiardă cu privirea ei somnul. Părea că se teme să răsufle ea însăşi, stăpâ-nindu-şi clocotul inimii. Iar inima ei vădea atâta dăruire, încât Ordânov se simţi cuprins de deznădejde, de ură şi de o mânie cumplită.

— Katerina! Katerina! Spuse el strângându-i mâna cu putere. Faţa ei exprima durere. Îşi ridică iarăşi capul şi îl privi cu atâta ironie, cu atâta dispreţ neruşinat, încât Ordânov fu cât pe ce să se prăbuşească. Apoi arătă spre bătrânul adormit şi-l învălui iarăşi pe Ordânov cu o privire groaznică, de gheaţă, ca şi când toată batjocura duşmanului lui ar fi trecut în ochii ei.

— Ce, are să-ţi facă seama? Spuse Ordânov ieşindu-şi din fire.

Parcă demonul lui i-ar fi şoptit la ureche că a înţeles-o. Inima toată i se umplu de bucurie la gândul care o stăpânea pe Katerina.

— Am să te cumpăr, frumoasa mea, de la negustorul tău, dacă îţi trebuie sufletul meu! Las' că nu-ţi face el seama!

Pe faţa Katerinei stăruia acelaşi surâs ţeapăn care înfiora toată fiinţa lui Ordânov. Zâmbetul ei batjocoritor îi sfâşie inima. Ca şi cum şi-ar fi pierdut minţile, aproape fără a-şi mai da seama ce-i ou el, se rezemă cu cotul de perete şi scoase din cui cuţitul bătrânului, un cuţit vechi şi scump. Pe faţa Katerinei apăru o expresie de uimire; dar în aceeaşi vreme în ochii ei se oglindiră parcă, întâia oară, cu toată puterea, mânia şi dispreţul. Uitându-se la dânsa, Ordânov

simţea că-l cuprinde ameţeala. Simţea că cineva îi smulge mâna scăpată de sub controlul lui şi o îndeamnă să săvârşească o nebunie. Luă cuţitul. Katerina îl urmărea nemişcată, ca şi când ar fi încetat să mai răsufle.

Ordânov aruncă o privire bătrânului.

În clipa aceea i se păru că un ochi al lui Murin se deschide uşor şi se uită la el râzând. Privirile lor se întâlniră. Câteva clipe Ordânov se uită ţintă la el. Deodată i se păru că toată faţa bătrânului rânjeşte şi că un hohot diabolic, groaznic şi ucigător, răsună în odaie. Un gând teribil, monstruos, îi tulbură mintea cu zvârcoliri de şarpe. Începu să tremure; cuţitul îi căzu din mână, izbindu-se cu zgomot de podea. Katerina scoase un ţipăt, ca şi cum s-ar fi dezmeticit, ca şi cum ar fi scăpat de un coşmar, de o vedenie grea, apăsătoare. Palid la faţă, Murin se ridică încet din pat şi aruncă furios cu piciorul cuţitul cât colo. Katerina stătea livid㠍 încremenită, cu ochii închişi; pe figura ei în spasme se citea o durere surdă, înfiorătoare; îşi acoperi faţa cu palmele şi, scoţând un ţipăt sfâşietor, pierzându-şi aproape cu desăvârşire simţirea, se prăbuşi Ia picioarele bătrânului.

— Alioşa! Alioşa! Izbucni un strigăt din pieptul ei prins în strânsoare.

Murin întinse braţele lui vânjoase şi o cuprinse cu putere la pieptul său. Dar în clipa când ea îşi lipi capul de inima lui, trăsăturile bătrânului căpătară o expresie atât de batjocoritoare, încât Ordânov se îngrozi. Înşelăciune şi perfidie, gelozie tiranică, o adevărată teroare exercitată asupra unei biete inimi zdrobite – iată ce se desluşea în expresia aceasta, batjocură dezvăluită acum fără ruşine.

III.

Când, palid şi tulburat, fără a-şi fi revenit încă de-a binelea după zbuciumul din ajun, Ordânov deschise a doua zi, pe la ceasurile opt dimineaţa, uşa lui Iaroslav Ilici, la care, de altminteri, se dusese fără să ştie nici el de ce, făcu uluit un pas înapoi şi rămase încremenit în prag, zărindu-l în cameră pe Murin. Bătrânul era şi mai palid decât Ordânov

şi părea atât de bolnav, încât abia se mai ţinea pe picioare; nu voia cu nici un chip să stea jos, în ciuda invitaţiilor stăruitoare ale lui Iaroslav Ilici, cât se poate de fericit de această vizită. La vederea lui Ordânov, Iaroslav Ilici lăsă şi el să-i scape o exclamaţie, dar aproape în aceeaşi clipă bucuria i se spulberă şi, la jumătatea drumului dintre masă şi scaunul cel mai apropiat, se pierdu deodată cu firea. Se vedea bine că nu ştie ce să spună şi ce să facă şi îşi dădea pe deplin seama că nu se cuvenea să tragă din ciubuc într-un astfel de moment complicat, lăsându-şi oaspetele singur; şi totuşi (era atâta de fâstâcit) trăgea din ciubuc chiar cu oarecare râvnă. Ordânov pătrunse, în sfârşit, în cameră. Aruncă o privire fugară lui Murin. Pe faţa bătrânului flutură parcă zâmbetul acela răutăcios din ajun, care îi dădu şi acum lui Ordânov un tremur de indignare. De altminteri, duşmănia de pe faţa bătrânului dispăru numaidecât, luându-i locul o expresie de nepătruns. Se înclină adânc dinaintea chiriaşului său. Toată această scenă îl readuse, în sfârşit, la realitate pe Ordânov. Se uită ţintă la Iaroslav Ilici, vrând să-şi dea seama cum stau lucrurile. Iaroslav Ilici, emoţionat, se fâstâci de-a binelea.

— Poftim, poftim, rosti el în cele din urmă. Poftim înăuntru, scumpe Vasili Mihailovici. Luminează-ne cu vizita dumitale şi dă un înţeles. Lucrurilor ăstora obişnuite. Spuse Iaroslav Ilici, arătând cu braţul un ungher al camerei; era roşu la faţă ca un trandafir învolt, încurcându-se de ciudă că o frază din cele mai nobile se împotmolise fără să-şi fi putut face efectul. Împinse cu zgomot un scaun până în mijlocul camerei.

— Nu vă deranjez, Iaroslav Ilici? Voiam. Două minute.

— Vai, dar dumneata nu mă poţi deranja niciodată. Vasili Mihailovici! Bei un ceai? Hei, femeie! Sunt încredinţat că n-ai să refuzi nici dumneata încă o ceşcuţă!

Murin dădu din cap, arătând în felul acesta că nu refuză.

Iaroslav Ilici se răsti la femeia care intrase la porunca lui şi-i ceru pe un ton foarte aspru să aducă încă trei pahare,

apoi se aşează lângă Ordânov. O vreme îşi tot suci capul, ca o jucărie din ghips, când în dreapta, când în stânga, de Ia Murin la Ordânov şi de la Ordânov la Murin. Era pus într-o situaţie cât se poate de neplăcută. Voia, pare-se, să spună ceva, după părerea lui, foarte delicat, cel puţin pentru una din părţi. Dar cu toate eforturile pe care le făcea, nu era în stare să rostească o vorbă. Ordânov părea şi el nedumerit. La un moment dat, porniră să vorbească amân-doi deodată. Tăcutul Murin, care îi urmărea curios, deschise gura, arătându-şi toţi dinţii.

— Am venit să-ţi aduc la cunoştinţă, începu Ordânov, că în urma unei întâmplări cât se poate de neplăcute, mă văd nevoit să-mi părăsesc locuinţa şi.

— Închipuie-ţi ce lucru curios! Îl întrerupse Iaroslav Ilici. Mărturisesc că am rămas foarte surprins când acest venerabil bă-trân mi-a adus azi-dimineaţă la cunoştinţă hotărârea dumitale. Dar.

— Dânsul te-a înştiinţat? Întrebă uluit Ordânov, aruncând o privire lui Murin.

Bătrânul îşi netezi barba şi râse, ducându-şi mâneca la gură.

— Da, întări Iaroslav Ilici. De altfel, s-ar putea să mă înşel. Mărturisesc însă cu mâna pe inimă că n^am găsit nimic jignitor în cele spuse despre dumneata de acest venerabil bătrân!

Şi Iaroslav Ilici roşi iar, stăpânindu-şi anevoie tulburarea care-l cuprinsese. Parcă pe deplin satisfăcut, în sfârşit, de confuzia gazdei şi a oaspetelui, Murin făcu un pas înainte.

— Eu, înălţimea-voastră, începu el, înclinându-se politicos în faţa lui Ordânov, am îndrăznit să supăr un pic pe înălţimea-sa. Adicătelea, domnule, după cum ştii şi dumneata, eu şi cu femeia mea am fi bucuroşi şi n-am îndrăzni să rostim un cuvânt. Dar viaţa mea, ştii şi dumneata, domnule, vezi prea bine! Atâta cât ne mai ţine Domnul în viaţă, pentru care lucru ne şi rugăm voii lui celei sfinte; altfel, vezi şi dumneata, domnule, că-mi vine să urlu,

nu alta! Zicând acestea, Murin îşi şterse iar barba cu mâneca hainei.

Ordânov simţea că-i vine rău.

— Da, da, ţi-am spus şi eu că dânsul e bolnav, mălheur. Voisem să mă exprim în franţuzeşte, dar, te rog să mă ierţi, nu stăpânesc prea bine franceza, aşa că.

— Mda.

— Mda, adică.

Ordânov şi Iaroslav Ilici îşi făcură reciproc câte o plecăciune, ridicându-se fiecare pe jumătate şi puţin într-o parte de pe scaunul său şi amândoi încercară să ascundă nedumerirea ivită, zâmbind în chip de scuză. Om practic, Iaroslav Ilici se corectă numaidecât.

— De altminteri, începu el, l-am luat la întrebări amănunţite pe acest om cinstit, care mi-a spus că boala femeii.

Delicat de felul său, voind pesemne să mascheze expresia discretă de nedumerire ce se ivise iarăşi pe chipul lui, Iaroslav Ilici aruncă repede o privire întrebătoare lui Murin.

— Da, femeia mea. Spuse acesta. Delicatul Iaroslav Ilici nu mai stărui.

— Gazda, adică fosta dumitale gazdă. Drept să-ţi spun. hm! Trebuie să ştii că e o femeie bolnavă. Dânsul susţine că asta te stânjeneşte. Îndeletnicirile dumitale. De altfel şi dânsul. Mi-ai ascuns un amănunt important, Vasili Mihailovici!

— Care anume?

— Acela cu puşca, zise aproape în şoaptă, cât se poate de condescendent, Iaroslav Ilici, imprimând tonului amical al gingaşei sale voci de tenor o fărâmă de reproş. Dar, se grăbi el să adauge, ştiu tot, mi-a spus dânsul totul şi socot că ai procedat foarte nobil iertându-l pentru gestul involuntar faţă de dumneata. Pe cinstea mea, am văzut lacrimi în ochii săi!

Iaroslav Ilici roşi din nou şi ochii i se luminară. Se suci în scaun foarte mişcat.

— Eu, adicătelea noi, înălţimea-voastră, domnule, adicătelea eu, ca să zic aşa şi cu femeia mea, ne rugăm mult lui Dumnezeu pentru dumneata, începu Murin, întorcându-se spre Ordânov şi uitându-se ţintă în ochii lui, în vreme ce Iaroslav Ilici se străduia să-şi înăbuşe emoţia dintotdeauna. După cum ştii şi dumneata, domnule, e o muiere bolnavă şi proastă; cât despre mine, abia mă mai ţin pe picioare.

— Mă rog, eu sunt gata, spuse nerăbdător Ordânov; chiar acum!

— Nu, adicătelea, domnule, noi suntem, vezi bine, mulţumiţi de dumneata (aici Murin făcu o plecăciune). Altceva voiam să-ţi spun, domnule; voiam să-ţi spun, domnule, că mi-e neam, adică neam de departe, a şaptea spiţă, cum se zice, dacă nu ţi-i cu supărare de vorba noastră, că noi suntem oameni de jos 1 Aşa se poartă ea de când era mică! Are mintea cam aprinsă; de, e de la ţară, a crescut în pădure, printre edecari şi lucrători de la cherhanea. Pe urmă le-a ars casa; măicuţa dânşii s-a prăpădit şi ea în focul ăla; taică-su n-a mai răzbit, vezi că ea ar putea să-ţi povestească cine ştie ce. Eu, unul, nu mă bag, dar să ştii că au văzut-o doftorii din Moscova. Ce mai, domnule, e beteagă rău, asta e! Numai pe mine mă mai are; stă cu mine. Trăim şi noi şi ne rugăm lui Dumnezeu şi ne punem nădejdea în puterea cea de sus; eu, unul, nu mai ies din vorba ei.

Ordânov se schimbă la faţă. Iaroslav Ilici se uita când la unul, când la altul.

— Dar nu asta voiam să spun, domnule. Nu! Se corectă Murin, clătinând din cap cu un aer grav. Dânsa e, ca să zic aşa, ca un vânt, ca un vifor, capul ei numai la dragoste se gândeşte, tot aşteaptă un ibovnic, să-mi fie cu iertare; asta-i sminteala ei. O mai mângâi şi eu cu poveştile. Că doar am văzut cu ochii mei, domnule – iartă-mi vorba asta proastă – urmă Murin, ştergân-du-şi barba cu mâneca, am văzut, care va să zică, cum te-a cunoscut pe dumneata; şi dumneata, înălţimea-voastră, ca să zic aşa, ai binevoit s-o îndrăgeşti.

Iaroslav Ilici se făcu roşu ca focul şi aruncă o privire de reproş lui Murin. Ordânov abia mai stătea pe scaun.

— Nu. Adicătelea, domnule, nu asta voiam să zic. Eu, domnule, am vorbit aşa, ca ţăranul, că de, n-aş ieşi din voia dumitale. Vezi bine, noi, domnule, suntem oameni de jos, slugile domniei-tale, rosti Murin, făcând o plecăciune adâncă. Ehei, ce-o să ne mai rugăm eu şi cu nevastă-mea lui Dumnezeu pentru milostivirea domniei-tale! Nouă ce ne trebuie? Să fim sătui şi sănătoşi, că de cârtit, nu cârtim. Şi-apoi, ce să fac, domnule, să-mi pun ştreangul de gât? Vezi şi dumneata, domnule, aşa-i viaţa; ai milă de noi, că, vezi bine, domnule, atâta i-ar mai lipsi – un ibovnic! Fie-mi iertat, domnule, e un cuvânt cam din topor. Sunt ţăran, domnule, dumneata eşti boier. Dumneata, domnule, înălţimea-voastră, eşti un om tânăr, mândru, înfierbântat, pe câtă vreme dânsa, domnule, ştii singur, e un copil fără minte; lesne ajungi la păcat cu ea! E o muiere pe cinste, rumănă şi frumoasă; iar eu, de, cu bătrâneţile. Eu ce zic? Vezi bine, domnia-ta, şi-o fi vârât necuratul coada şi în viaţa dumitale! O mângâi şi eu cu poveşti, zău aşa. Şi ce-o să ne mai rugăm lui Dumnezeu, eu şi cu nevastă-mea, pentru domnia-ta 1 Ce-o să ne mai rugăm! Ce-ţi trebuie ea dumitale, înălţimea-voastră! O fi frumoasă, nu zic ba, da tot ţărancă e; ia, o nespălată, o proastă, pereche potrivită doar pentru un ţăran ca mine! Nu se cade, boierule, ca domnia-ta să te ţii cu nişte ţărănci! Ehei, ce ne-om mai ruga lui Dumnezeu pentru domnia-ta, ce ne-om mai ruga!

Zicând acestea, Murin făcu o plecăciune adâncă şi rămase multă vreme aşa încovoiat, ştergându-şi necontenit barba cu mâneca hainei. Iaroslav Ilici nu-şi mai găsea locul.

— Da, e un om tare cumsecade, observă el, fâstâcit de-a binelea. Mi-a vorbit despre niscaiva încurcături ce s-ar fi ivit între domniile-voastre, dar nu îndrăznesc să mă amestec, Vasili Mihailovici. Am auzit că tot mai eşti bolnav, urmă el grăbit, cu ochii înlăcrimaţi de emoţie, uitându-se năuc la Ordânov.

— Mda. Mă rog, cât îţi datorez? Îl întrebă repede Ordânov pe Murin.

— Vai de mine, boierule! Se poate? Doar nu suntem de-alde. Ne jigneşti, boierule, zău! Să-ţi fie ruşine, domnule; cu ce te-om fi supărat eu şi cu nevastă-mea? Vai de mine!

— E totuşi o împrejurare ciudată, prietene; dumnealui ţi-a fost chiriaş; nu-ţi dai seama că, refuzându-l, îl jigneşti? Găsi Iaroslav Ilici de cuviinţă să-i arate lui Murin cât de bizară şi nepotrivită era atitudinea lui.

— Păi cum aşa, nenişorule! Zău, boierule! Cu ce te-om fi supărat oare? Că ne-am dat şi noi toată silinţa, zău aşa! Hai, boierule, pentru numele Iui Dumnezeu! Ce, suntem păgâni? Să fi trăit la noi şi să fi mânoat sănătos din bucatele noastre ţărăneşti, să fi stat lungit în pat – o vorbă n-am fi zis; dar vezi că şi-a vârât necuratul coada şi eu îs om bolnav, femeia mea e be-teagă şi ea – ce să-i faci! N-ar avea cine să te slujească; altfel am fi fost tare bucuroşi. Hei şi ce-o să ne mai rugăm lui Dumnezeu, eu şi cu nevastă-mea, pentru domnia-ta, ce-o să ne mai rugăm!

Murin făcu o plecăciune adâncă. Două lacrimi picurară din ochii extaziaţi ai lui Iaroslav Ilici, care se uită entuziasmat la Ordânov.

— O, câtă nobleţe! Sfântă ospitalitate a poporului rus! Ordânov îi aruncă o privire sălbatică, măsurându-l aproape îngrozit din cap până-n picioare.

— Chiar aşa, domnia-ta, noi cinstim musafirii, chiar aşa şi încă cum îi mai cinstim! Interveni Murin, acoperindu-şi barba cu mâneca. Mă bate un gând, zău: să mai zăboveşti la noi, cucoane, urmă el, apropiindu-se de Ordânov. Zău, n-aş avea nimic împotrivă; pentru o zi-două, zău că n-aş zice nimic. Dar vezi, păcatele noastre; mi-e femeia beteagă! De n-ar fi dânsa. Dac-aş fi, ca să zic aşa, singur, ehe! Cu toată cinstea, uite-aşa te-aş ţine. Păi cui altcuiva am putea noi să-i dăm cinstirea cuvenită? Te-aş face bine, zău că te-aş face bine, pentru că ştiu şi leacul care-ţi trebuie domniei-tale.

Ce-ar fi, zău, să mai zăboveşti, cucoane? Mai stai la noi, chiar aşa!

— Într-adevăr, există oare vreun remediu? Interveni Iaroslav Ilici, dar nu-şi sfârşi vorba.

Ordânov exagerase cercetându-l adineauri din cap până-n picioare, uluit, pe Iaroslav Ilici. Acesta era, desigur, un om cât se poate de cinstit şi de nobil, dar acum pricepuse totul şi, ca să fim drepţi, se afla într-o situaţie cât se poate de dificilă! Ii venea pur şi simplu să crape de râs! Dacă ar fi fost singur cu Ordânov – doi prieteni ca ei!

— De bună seamă că nu s-ar fi putut stăpâni şi ar fi izbucnit în hohote. In orice caz, ar fi făcut asta într-un chip cât se poate de demn, iar după cascada de râs i-ar fi strâns cu căldură mâna lui Ordânov, asigurându-l sincer ţi pe bună dreptate că simte pentru el un respect îndoit şi că în orice caz îl scuză. Şi că, în sfârşit, nici nu pune la socoteală împrejurarea tinereţii. In cazul de faţă, însă, cu delicateţa lui, se vedea într-o situaţie din cele mai dificile şi aproape că-i venea să intre în pământ.

— Leacurile, adicătelea dresurile! Interveni iarăşi Murin, cu muşchii feţei tresăltând în urma exclamaţiei stânjenitoare a lui Iaroslav Ilici. Eu, coane, aşa ţăran prost cum mă vezi, uite ce-aş zice. Urmă el, făcând încă un pas înainte. Prea multe cărţi ai citit domnia-ta; prea eşti deştept; cum zice o vorbă din popor, te-ai smintit de-atâta carte.

— Ajunge! Îi curmă vorba Iaroslav Ilici cu asprime în glas.

— Am plecat, spuse Ordânov. Iţi mulţumesc, Iaroslav Ilici. Am să trec pe la dumneata, am să trec neapărat, făgădui el, drept răspuns la manifestările de politeţe ale lui Iaroslav Ilici, care nu mai era în stare să-l reţină. Rămâi cu bine.

— Multă sănătate, înălţimea-voastră, multă sănătate şi nu ne uitaţi pe noi, păcătoşii; mai poftim pe la noi! Zise Murin pe-trecându-l.

Ordânov nu mai auzea nimic; ieşi de acolo într-o stare de surescitare vecină cu nebunia.

Nu mai putea suporta; era frânt; abia mai lega doua gânduri între ele. Simţea că-l sugrumă boala, iar în sufletul lui se cuibărise o disperare rece; simţea cum îl roade, cum îi mistuie inima o durere stăruitoare. In clipa aceea ar fi vrut să moară. Picioarele i se tăiară, încât fu nevoit să se aşeze sub un gard, fără să mai ia în seamă nici trecătorii, nici mulţimea care începuse să se adune în preajma lui, nici întrebările curioşilor din jurul său. Deodată însă din mulţimea de glasuri desluşi deasupră-i glasul lui Murin. Ordânov îşi ridică ochii la el. Într-adevăr, bătrânul stătea dinaintea lui cu faţa palidă, gânditoare, gravă. Părea cu totul alt om decât acela care-şi bătuse în chip atât de grosolan joc de el la Iaroslav Ilici. Ordânov se ridică, Murin îl luă de braţ şi-l scoase din mulţime.

— Trebuie să vii să-ţi iei calabalâcul, spuse el, uitându-se piezişş la Ordânov. Nu fi necăjit, boierule! Exclamă apoi. Eşti tânăr, n-ai de ce să te amărăşti!

Ordânov nu-i răspunse.

— Eşti supărat, boierule? Ţi-e tare ciudă, vezi bine. Dar n-ai de ce; fiecare îşi păzeşte ce-i al lui!

— Nu ştiu cine eşti, replică Ordânov şi nu vreau să-ţi cunosc tainele. Dar ea! Ea! Şi lacrimile îi şiroiră din belşug pe obraji, furate una după alta de vânt. Ordânov şi le ştergea cu mâna.

Gestul lui, privirea, tremurul involuntar al buzelor învineţite —-toate prevesteau nebunia.

— Ţi-am mai spus, reluă Murin, încruntându-şi sprâncenele, că nu-i în toate minţile! De ce şi cum s-a smintit. N-ai nevoie să ştii. Dar mie, unuia, mi-e dragă şi aşa! Mi-e mai dragă decât viaţa şi n-am s-o dau nimănui. Pricepi acum?

Ochii lui Ordânov scăpărară.

— Dar de ce. de ce mă simt acum ca şi când mi-aş fi pierdut viaţa? De ce mă doare inima? De ce-am cunoscut-o pe Katerina?

— De ce? Murin surise şi, o clipă, rămase pe gânduri. Nu ştiu nici eu de ce, rosti în cele din urmă. Firea femeii nu-i ca adâncul mărilor; de cunoscut, ajungi s-o cunoşti, dar e vicleană şi se ţine tare! Ca şi cum ar vrea să spună: uită-te la mine, aşa sunt eu! Să ştii c-a vrut într-adevăr să mă lase şi să fugă cu dumneata, boierule, urmă Murin, gânditor. I s-a făcut, vezi dumneata, lehamite de moşneag, după ce a luat de la dânsul tot ce a putut să ia! La început, vezi bine, i-ai plăcut grozav 1 Adicătelea ori că erai dumneata, ori că era altul. Eu, unul, nu mă pun niciodată împotrivă-i; luna din cer de-ar vrea, luna din cer i-o aduc, orice s-ar întâmpla! E tare trufaşă! Vrea să fie slobodă şi nici ea nu ştie ce-i doreşte inima. Doar un lucru s-a văzut: că tot e mai bine cum a fost înainte! Ehei, boierule, eşti tare tânăr! Ţi-e inima încă fierbinte, ca de fată mare părăsită, care-şi şterge lacrimile cu mâneca! Ascultă-mă pe mine, boierule, omul cel slab nu poate să se ţină singur! Dă-i tot, că vine singur şi-ţi dă totul înapoi; încearcă de-i dă o jumătate din împărăţia pământului şi ce crezi? Numaidecât se face mititel şi ţi se bagă sub papuc. Dă-i libertate omului slab, că o leagă singur fedeleş şi ţi-o aduce plocon. O inimă proastă n-are ce face cu libertatea! Cu o astfel de fire nu-i chip de trăit! De ce-ţi spun toate astea? Pentru că eşti tare tinerel! Ce-mi eşti dumneata mie? Ai venit şi-ai plecat; ori că ai fost dumneata, ori că a fost altul, tot aia e. Ştiam de la început că o să fie aşa. Dar nu-i chip să te pui împotrivă! O vorbă împotrivă nu-i chip să rosteşti, dacă vrei să-ţi păstrezi fericirea. Ştii şi dumneata, boierule, urmă să filosofeze Murin, că ăsta-i adevărul; dar câte nu se întâmpla pe lume! O fire ca asta, la mânie, pune mâna pe cuţit şi dacă nu-l are, se repede cu mâinile goale, ca berbecul şi rupe duşmanului beregata cu dinţii. Dar dacă ţi se dă cuţitul în mână şi duşmanul îţi pune singur dinainte pieptul lui larg, vezi că s-ar putea să dai îndărăt!

Intrară în curte. Tătarul îl văzu încă de departe pe Murin şi îşi scoase căciula dinaintea lui, uitându-se ţintă, cu o

privire vicleană, la Ordânov.
— E-acasă maică-ta? Strigă Murin la el.
— Acasă.
— Spune-i să-l ajute pe dumnealui să-şi care calabalâcul 1 Du-te şi tu; hai, mişcă!
Urcară scara. Bătrâna care slujea la Murin şi care era într-adevăr mama tătarului se căznea cu calabalâcul fostului chiria? Strângându-l într-o coşcogea boccea şi bombănind într-una.
— Aşteaptă un pic; am să-ţi mai aduc ceva ce-a rămas dincolo.
Murin intră înăuntru. După un minut se întoarse şi îi întinse l lui Ordânov o pernă frumoasă, brodată toată cu mătase şi lână;
" era perna pe care i-o pusese sub cap Katerina atunci când căzuse
] bolnav.
— E de la dânsa, spuse Murin. Şi acum, mergi sănătos şi fe-reşte-te să dai târcoale pe-aici, adăugă el cu glasul coborât, pe un ton părintesc, că altfel e de rău.
Se vedea că nu voia să-şi jignească chiriaşul. Dar când se uită la acesta pentru ultima oară, văzu pe faţa lui clocotind o furie cumplită. Închise uşa în urma lui Ordânov aproape cu scârbă.
Două ore mai târziu Ordânov se mută la neamţul Spiess. La vederea lui, Tinchen lăsă să-i scape un strigăt de mirare. Îl întrebă numaidecât de sănătate şi aflând cum stau lucrurile, se oferi să-l tămăduiască. Bătrânul neamţ îi arătă satisfăcut chiriaşului său biletul pe care voia să-l pună din nou la poartă, dat fiind că tocmai astăzi se împlinea termenul până la care era valabilă arvuna. Cu acest prilej bătrânul nu uită să ridice în slăvi punctualitatea şi
, cinstea nemţilor. În aceeaşi zi, Ordânov căzu bolnav şi nu se mai dădu jos din pat decât după trei luni.
Încetul cu încetul, se făcu bine şi începu să iasă. Viaţa pe care o ducea în casa lui Spiess era monotonă şi tihnită.

Neamţul era un om potolit, iar drăguţa de Tinchen făcea de toate, fără a friza moralitatea. Pentru Ordânov, însă, viaţa parcă se ofilise! Cădea mereu pe gânduri, era nervos: sensibilitatea lui luă proporţii de-a dreptul bolnăvicioase, făcându-l să cadă pe neobservate într-o ipohondrie cumplită. Treceau săptămâni întregi fără să deschidă o carte. Viitorul i se părea fără zare, banii erau pe sfârşite; se dădea dinainte bătut şi nici nu se mai gândea la ziua de rmine. Uneori, patima lui de altădată pentru ştiinţă, sârguinţa de odinioară,

Idealurile trecutului, plăsmuite de el însuşi, i se înfăţişau limpede înainte, dar toate acestea nu făceau decât să-l apese, să-i sugrume energia. Gândul nu se întrupa în faptă. Creaţia se sleise. Părea că toate aceste plăsmuiri i se înfăţişau înadins uriaşe, ca să-şi bată joc de neputinţa lui, neputinţa creatorului înfrânt. In clipele de deznădejde se asemuia, fără să vrea, cu lăudărosul ucenic de vrăjitor 3, care, furând formula dascălului său, poruncise măturii să care apă şi se înecase apoi în ea, pentru că uitase cum să spună „opreşte-te". Poate ar fi fost în stare şi el, Ordânov, să ducă la desăvârşire o idee mare şi originală. Poate că soarta îi hărăzise să fie un maestru al ştiinţei. În orice caz, mai demult crezuse el însuşi acest lucru; iar credinţa sinceră este o chezăşie a viitorului. Acum, însă, râdea singur câteodată de convingerea lui oarbă de odinioară, căci nu mai era în stare să înfăptuiască nimic.

Cu o jumătate de an mai înainte, când se trezise din nou la viaţă, plăsmuise şi aşternuse pe hârtie schiţa armonioasă a edificiului, în care (de vină fiind tinereţea) îşi punea în clipele de stagnare nădejdile cele mai reale. Lucrarea ţinea de domeniul istoriei bisericii. Autorul dăduse cuvânt celor mai aprinse şi mai fierbinţi convingeri ale sale. Acum recitise acest plan, îl refăcuse, meditase îndelung asupra lui, citise şi scotocise prin cărţi şi, în cele din urmă, înlătură ideea fără a fi construit nimic pe ruinele ei. In sufletul lui, însă, începuse să se strecoare ceva ce aducea a misticism, a

predestinaţie şi mister. Nefericitul îşi trăia adânc suferinţele şi se ruga lui Dumnezeu să-l tămăduiască. Slujnica neamţului, o bătrână evlavioasă, rusoaică, povestea cu desfătare cum se roagă chiriaşul cel cuminte şi cum stă prosternat ceasuri în şir, parcă dus de pe lume, în faţa altarului.

Ordânov nu suflă nimănui o vorbă despre ceea ce i se întâmplase. Câteodată, însă, mai cu seamă pe înserat, la ceasul când dangătul clopotelor îi amintea de clipa în care tot pieptul începuse să-i tremure şi să-l doară întâia oară, frământat de un simţământ necunoscut până atunci, clipa în care căzuse în genunchi lângă dânsa în lăcaşul Domnului, uitând de toate şi auzind numai bătaia inimii ei sfioase, clipa în care îşi scăldase în lacrimi de bucurie şi extaz nădejdea luminoasă ce-i străfulgerase viaţa singuratică; atunci în sufletul lui rănit pe vecie se isca furtuna. Atunci i se cutremura toată fiinţa şi chinul dragostei îl mistuia ca un foc lăuntric. Atunci inima îi zvâcnea dureros, cuprinsă de patimă şi de dor şi se părea că dragostea lui sporeşte o dată cu tristeţea. Adesea, uitând de el şi de viaţa lui cea de toate zilele, uitând de toate câte sunt pe lume, şedea ceasuri întregi într-un loc, singur, mâhnit, şi, clătinând trist din cap, şoptea printre lacrimi: „Katerina, porumbiţa mea cea mult iubită! Surioara mea singuratică!" începu să-l chinuiască tot mai mult un gând monstruos. Gândul acesta îl urmărea din ce în ce mai stăruitor şi zi de zi se întrupa dinainte-i, viu şi real. I se părea – şi până la urmă ajunse să creadă el însuşi toate acestea – i se părea că mintea Katerinei era întreagă, dar că Murin avea în felul lui dreptate când vorbea de inima ei slabă. Ordânov avea impresia că pe Katerina o lega de bătrân o taină, dar că ea, fără să-şi dea seama de nelegiuirea să-vârşită, trecuse curată ca o porumbiţă sub stăpânirea lui. Cine erau dânşii? Iată ce nu ştia. Se gândea mereu însă la robia neagră, fără ieşire, în care căzuse o sărmană făptură lipsită de apărare; şi inima i se zbuciuma în piept, pradă unei răzvrătiri neputincioase. I se părea că

dinaintea ochilor înfricoşaţi ai sufletului ei, care-şi recăpătase deodată vederea, cineva scotea cu perfidie la iveală propria ei prăbuşire, chinuind cu aceeaşi perfidie biata ei inimă slabă, răstălmăcind în fel şi chip adevărul, ca s-o ţină în orbire; iar la nevoie, linguşea cu viclenie pornirile naive ale inimii ei avân-tate şi neştiutoare, tăind puţin câte puţin aripile unui suflet slobod şi care nu era în stare până la urmă nici să se răzvrătească, nici să-şi ia singur zborul spre viaţa cea adevărată.

Puţin câte puţin, Ordânov se sălbătici şi mai rău ca înainte, şi, ca să fim drepţi, nemţii lui nu-l împiedicau de loc de la aceasta. Ii plăcea adesea să hoinărească pe străzi, îndelung şi fără ţintă. Îşi alegea cu precădere ceasul amurgului, iar ca loc de plimbare ulicioare depărtate, rar frecventate de trecători.

Într-o seara urâtă şi păcătoasă de primăvară, îl întâlni într-o astfel de hudiţă pe Iaroslav Ilici.

Acesta slăbise mult, ochii atrăgători îşi pierduseră din strălucire, el însuşi părea că decăzuse, dezamăgit. Alerga zorit cu o treabă care nu suferea ammare, ud leoarcă, plin de noroi şi pe nasul lui cât se poate de bine alcătuit, aoum însă vânăt, atârna de când se lăsase seara, într-un chip aproape fantastic, o picătură de ploaie. Pe deasupra, îşi lăsase favoriţi. Favoriţii aceştia, cum şi faptul că Iaroslav Ilici se uită la el ca şi când ar fi vrut să evite o întâlnire cu vechea sa cunoştinţă, îl nedumeriră profund pe Ordânov. Şi – ciudat lucru!

— Rănind parcă şi jignind o inimă care până atunci nu avusese nevoie de mila nimănui. Găsea mai plăcut.

— Dostoievskl, Opere, voi. I

În sfârşit, pe omul de altădată, simplu, blajin, naiv şi, în sfârşit, ca să fim sinceri, cam prostuţ, dar fără pretenţii de dezamăgiri şi deşteptăciune. E dezagreabil, însă, foarte dezagreabil, când un om prost, la care mai înainte ai ţinut poate tocmai pentru prostia lui, devine deodată deştept. De altminteri, aerul bănuitor cu care îl privi el pe Ordânov se

risipi numaidecât. Deşi trecuse prin atâtea, nu-şi părăsise câtuşi de puţin apucăturile de altădată, apucături cu care omul, după cum se ştie, moare şi se vârî aşa cum era, simţind o desfătare deosebită, în sufletul lui Ordânov, deschis pentru prietenie. Mai întâi de toate spuse că are multă treabă, apoi că nu s-au mai văzut de lungă vreme; deodată însă convorbirea luă iarăşi o întorsătură bizară. Iaroslav Ilici aduse vorba despre firea mincinoasă a oamenilor în general, despre nestatornicia lucrurilor bune de pe lumea asta, despre deşertăciunea deşertăciunilor, ba chiar nu zăbovi să pomenească în treacăt, cu un aer de deplină indiferenţă, de Puşkin, să vorbească cu oarecare cinism despre câţiva cunoscuţi şi, în încheiere, făcu chiar o aluzie la falsitatea şi perfidia acelora care îşi zic pe lumea asta prieteni, atunci când, de fapt, prietenie adevărată nici n-a existat vreodată. Pe scurt, Iaroslav Ilici devenise mai deştept. Ordânov nu-l contrazise de fel, dar se simţi copleşit de tristeţe; era ca şi când i-ar fi murit cel mai bun prieten!

— Ah, închipuie-ţi, uitam să-ţi spun o noutate! Vorbi deodată Iaroslav Ilici, aducându-şi parcă aminte de ceva foarte interesant. Am să-ţi spun un secret. Mai ţii minte casa unde ai stat?

Ordânov tresări şi păli.

— Ei bine, închipuie-ţi, de curând s-a descoperit în această casă o întreagă bandă de hoţi, o speluncă, un cuib de contrabandişti, de pungaşi şi de mai ştiu eu ce! Pe unii i-au prins, pe alţii îi caută; s-au dat ordine severe. Închipuie-ţi: îl mai ţii minte pe proprietarul casei, omul acela evlavios, venerabil şi nobil în aparenţă.

— Ce-i cu el?

— Să judeci, după asta, toată omenirea! Chiar el era şeful bandei, căpetenia lor! Ei bine, nu e stupid?

Iaroslav Ilici vorbea cu patimă şi din pricina unui individ condamnase întreaga omenire, pentru că Iaroslav Ilici nici nu putea să facă altfel; asta era în firea lui.

— Şi cei doi? Murin? Întrebă Ordânov în şoaptă.

— Ah, Murin, Murin! Nu, el e un bătrân venerabil şi nobil. Dar, dă-mi voie, dumneata pui într-o lumină nouă.

— Cum, făcea şi el parte din bandă?

Inima lui Ordânov era gata-gata să-i spargă pieptul de nerăbdare.

— A, cum ai putea să crezi? Adăugă Iaroslav Ilici, aţintln-du-şi ochii de plumb asupra lui Ordânov, semn că se gândea4. Murin n-avea cum să fie printre ei. Exact cu trei săptămâni înainte plecase cu nevastă-sa acasă, pe meleagurile natale. Mi-a spus rândaşul. Tătarul acela, dacă-ţi mai aduci aminte de el.

SFÂRŞIT